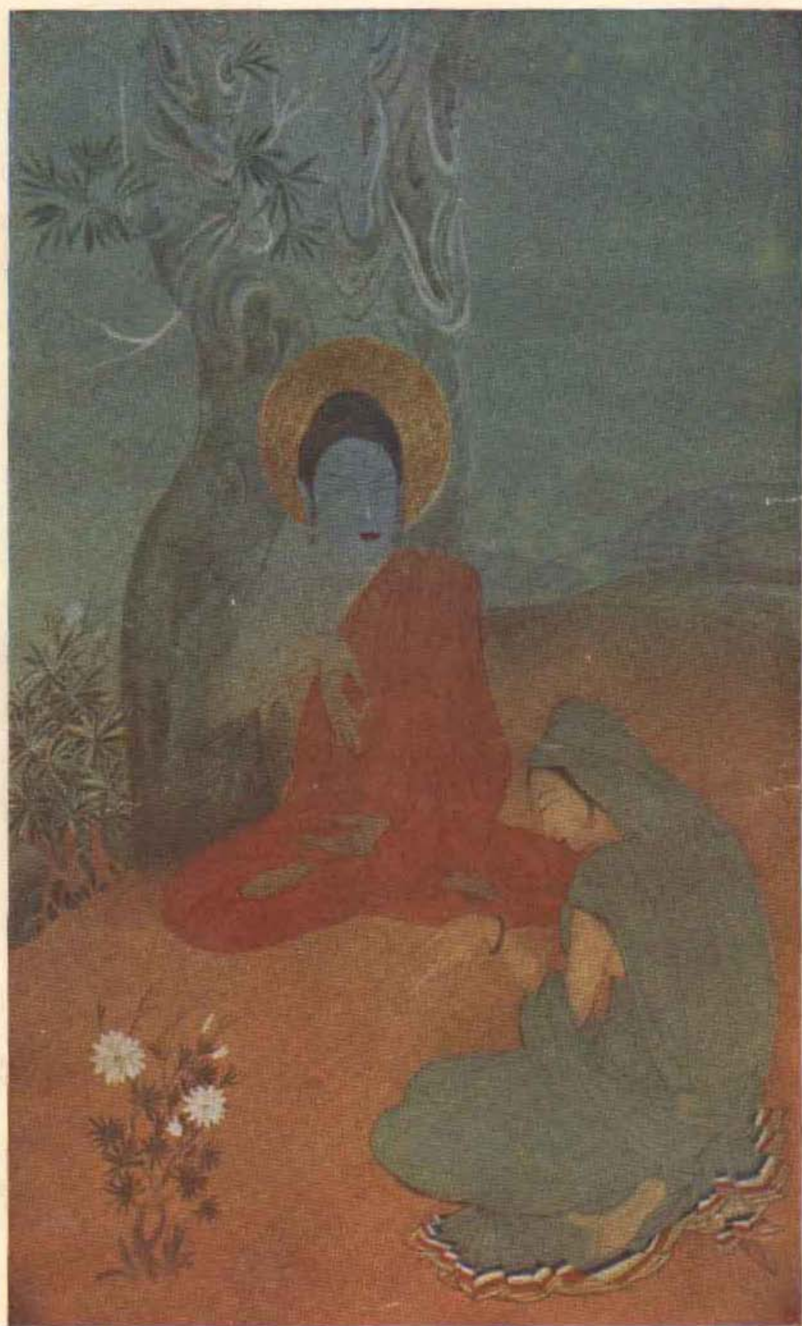

గౌతము సందేశము.

చిత్రకారుడు : యస్. లోకయ్యగారు

సీ. వినుఁ డొక్కసంగతి ఘనుఁడొండె నీచాత్ము
కుండొండె నుద్దండ పండితుండు
నొండె నెవ్వండేనియును నాలుగంతర
మ్ములు దాఁటి యష్టవిధుల కనుగుణ
ముగను జరించుచు మొదల నెనిమిది ధ
ర్మముల నెఱిఁగి తత్త్వమార్గమందు
దశ బలంబులుగల్గ తనర నెప్పటికేని
జన్మరాహిత్యంబు సంభవించు
తే. గీ. ననుచు బోధించె......

క. అంత యశోధరయును న
త్యంతాదరమున మోము దైవారఁగ న
శ్శ్యాంతుని మతమ్ము నమల
స్వాంతయగుచు దాల్చి మిగుల శాంతివహించెఁ.

"బుద్ధచరిత్ర"

అఖిలభారత మహిళాసభ

భారతదేశమందంతటను సహజసౌందర్యమునను, సంఘమునందు పురుషునికంటె యుగ్రస్థానము వహించుటయందును, పేరు గణించినవారు కేరళస్త్రీలు. ప్రజానురంజకమగు పరిపాలనముచే సర్వవిధముల స్త్రీల నభివృద్ధికిదెచ్చి శ్రీమతి రాణిసేతు పార్వతి బాయిగారు 'భారతనారీమణులం దసమానమగు విదుషి'యనియు పేరుబొందిరి. అట్టి దేశమునకు ముఖ్యపట్టణమగు తిరువనంతపురమున విదుషీమణియగు రాణిగారి యధ్యక్షతక్రింద అఖలభారత మహిళాసభ జరుగుటెంతయు శ్లాఘనీయము. కాశ్మీరమునుండి కన్యాకుమారియగ్రము వరకుగల వివిధ మండలముల మహిళాప్రతినిధులేగాక, విదేశీయ స్త్రీలుగూడ సభ నలంకరించియుండిరి. వీరిలో నొకరగు 'మారియల్ లెస్టర్'గారు వ్రాసినట్లు "అచట వైద్యులు, న్యాయవాదులు విదుషీమణులు, చిత్రకారులు, సంఘాభివృద్ధికి పాటుబడువారే గాక సాధారణ యిల్లాండ్రు గూడ జాతీయభావమును మేల్కొలుపుటకును, భౌతికాధ్యాత్మికబల సంపాదనకును గావలసిన యీ సంవత్సరపు కార్యక్రమమునుగురించి యాలోచించుటకు' సమావేశమైరి.

ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షురాలైన శ్రీమతి కుంజన్ పిళ్లై సతిగారు, సభికుల నాహ్వానించుచు తిరువాంకూరు సంస్థానమున కొలది కాలములోనే స్త్రీలు బొందిన యభివృద్ధిని సూచించిరి.ఇదెంతియు సత్యమైన విషయము.

బ్రిటిషు పరిపాలనముననున్న రాష్ట్రములందు స్త్రీలలో నూటికి ముగ్గురుమాత్రమే విద్యావతులై యుండ, తిరువాంకూరు సంస్థానమున నూటికి 16.8 మందిస్త్రీలు విద్యావంతులై యున్నవారనిన ఆ ప్రభుత్వమువారు విద్యావిషయమున దీసికొనుచున్న శ్రద్ధ గమనింపనగును.

తదుపరి అధ్యక్షురాలివిషయమై బలపరచుచు యీ సంస్థ భారతదేశమున కొనరించిన సేవను గురించి కొనియాడిరి. ఈ సంస్థ ప్రారంభించిన నిధినుండియే పలువురి మెప్పు గనుచు భారతనారీమణుల కాదర్శప్రాయమై యున్న ఇర్విన్ ప్రభ్వికళాశాల ఢిల్లీనగరమున స్థాపింపబడినది. క్రొత్తరాజ్యాంగములందు స్త్రీల కెక్కువ ప్రాధాన్య మిచ్చుటకుగూడ యీసంస్థ జేసిన కృషియేకారణము. స్త్రీ కార్మికకష్టముల నివారణార్థమై సంఘము నియమించుటకును, ఆరోగ్యాభివృద్ధికొరకు ప్రచారము సల్పుటకును, పురుషులందు నానాటికి బెరుగుచున్న మతసాంఘికాంతఃకలహములు స్త్రీలలో ప్రబలకుండుటకును యీ సంస్థ చాల పనిచేసెను. ఈ విషయము లెల్లరికిని విదితములే.

ఈ సమావేశమున గావింపబడిన తీర్మానము లింతకంటెను ముఖ్యమైనవి. దేశమునందంతటను యొకటేభాషయుండిన భారతీయుల నైకమత్యమునకు దోహదము గల్గునను యభిప్రాయముచే పై సమావేశము హిందీ భాష దేశభాషగా నొనరించి దేశమునందలి వివిధసంఘములకును ఐకమత్యము చేకూర్పవలయునని తీర్మానించిరి.

వృత్తివిద్యయే ప్రధానముగాగలిగి బుద్ధివికసనమునకు తోడ్పడురీతి సంస్కరించిన విద్యావిధానమువలన భారతస్త్రీలకు కావలసినంత జ్ఞానము సామర్థ్యము గల్గింపవలయు ననెడి తీర్మానము ప్రకృత విద్యావిధానమందు అవసరముగా గావలసిన సంస్కారములను సూచించుచున్నది.

స్త్రీలకు ఆస్తియందు భాగములేదను చట్టములను, స్త్రీలనణచు నుద్దేశముతో స్థాపింపబడిన సాంఘికాచారములను, మార్చుట; గ్రామాభివృద్ధికి తోడ్పడుట గ్రామపరిశ్రమలలో తయారగు వస్తువులనే కొనునట్లు ప్రచారముగావించి వానియందు నమ్మకము పుట్టించి వానికెక్కువ అమ్మకము గల్గించుట; స్త్రీకార్మికులకు పురుషకార్మికులకు కూలి విషయమునగాని యితర విషయమునగాని బేధము జూపింపరాదను మరికొన్ని తీర్మానములు గమనింపదగినవి.

ఈసంస్థ నూతనరాజ్యాంగమునందు స్త్రీల కుండవలసిన హక్కులనుగురించి చాల పరిశ్రమజేసినదిగాని తగినఫలితమును బొందజాలదయ్యెను. కాని నూతనరాజ్యాంగవిధానమునందు స్త్రీల కివ్వబడిన ఎన్నికహక్కులను, శాసనసభలందు ప్రత్యేకింపు స్థానములను మొదలగువానిని యక్కరలేదని తిరస్కరింపరాదు; ఆహక్కులనే వినియోగించి శాసన

సభాప్రవేశముగావించి దేశాభివృద్ధికై పాటు బడవలయు ననెడి తీర్మానముగూడ గావింప బడినెను.

భారతదేశమున వివిధమండలములనుండి స్త్రీ లీ సభయందు పాల్గొని భారతస్త్రీల యైకమత్యమును చాటుచున్నారనియు, యీ ఐకమత్యమునే ఎపుడును నిలుపుకొని సాంఘికమత బేధములు పాటింపక పురుషులకు మార్గదర్శకులై యుండవలయుననియు, అంతర్జాతీయస్త్రీలతో గలసి మనహక్కులకై పోరాడవలయుననియు గావింపబడిన యీ తీర్మాన మత్యంతముఖ్యమైనదని అధ్యక్షులు వచించిరి. ఇది ఫలించుగాకయని గోరుచున్నాము.

ఇవన్నియుగాక నింకనెన్నియో తీర్మానములు జేయబడియెనుగాని యవి కార్యరూపము దాల్చునపుడే గుణముండును. ఈ విషయమై సభయందే స్పష్టముగ జెప్పబడినది. ప్రతిసభ్యురాలును స్వదేశవస్తువులనే వినియోగింపవలయుననియు, తన పరిసరముల వారికి సాధ్యమైనంతవరకు సాయపడుచు సంఘము నుద్ధరింప బూనవలయుననియు అపుడే యీ సమావేశముయొక్క ఆశయములు, తీర్మానములు ఫలించుననియు, వచింపబడెను. ఇది అన్నితీర్మానములకంటె ముఖ్యమని తలంచెదము. ప్రతిసభ్యురాలేగాక ప్రతి భారతస్త్రీయు తమ యాశయముల కార్యమూలమున ప్రారంభించినచో అఖిల భారతమహిళాసభయొక్క ఆశయమేగాక, భారతమాత భాగ్యముగూడ ఫలించును.

నివేదనము

(వినోది)

కృష్ణ! సరసగానామృత వృష్టిచేత
భువి పులకరింపజేయు నంబుదమ వీవు;
అవ్య యానందవశత బర్హంబు విప్పి
ఒడలుమఱచి నటించు మయూర మేను.
శీతలమనోజ్ఞ కౌముదీ స్మితముచేత
భువనమలరించు కువలయాప్తుడవు నీవు;
పొడగనినమాత్ర ముప్పొంగిపోవ మేను
గానలయల నటించెడు కడలి నేను.

నిజకరంబుల గిలిగింత నిఖిలజగము
పరవశమొనర్చు నలగంధవహుడ వీవు;
లజ్జ నవపల్లవాంగుళుల్ చాచిచాచి
తన్మయముజెందు బాలపాదపము నేను.
లలితసంగీత నవసుధాలహరియందు
వసుధ నుజ్జీవతమొనర్చు భ్రమరమీవు;
తత్సుధాసేచనంబున తనువుమఱచి
ముగ్ధభావాన తలనూపు పుష్ప మేను.

అతఁడు – ఇతఁడు

సీ. సతతంబు భంగసంగత జీవనుఁడతండు
సతత సౌభాగ్యసంగతుఁ డితండు
అతి ఘోరతర మకరాది సేవ్యుఁడతండు
సాధుసజ్జననుత చరితుఁ డితడు
తన పూర్ణతకు నుబ్బు దంభశీలుఁడతండు
వినుత నిర్దంభ వర్తనుఁ డితండు
నిరత దుస్సహాపంక నిమ్నాశయుఁడతండు
సరసనిర్మల మహాశయుఁ డితండు.

గీ. చపలగతి సంభ్రమించు శ్రీజనకుఁడతఁడు
ధన్య గృహలక్ష్మి గనుపుణ్యతముఁ డితండు
యిద్దరికి నుద్దిగణియింప నెందుగలదు
జగతి రత్నాకరునకు కేసరి ఘనునకు.

ఘనత

చ. అడిగిన నిచ్చువారుగల రా బలియున్ శిబి కర్ణుఁడాదిగా
పుడమిపు లెందరో యడుగబోకనె నూర్లు పదార్లు కైతకుం
దొడవుగనిచ్చి గారవముతోఁ గనుమేటివదాన్యులేడ నీ
యెడ, కవికల్పభూరుహమునై తగు కేసరిగాక ధారుణిన్.

కీర్తి

మ. సిరులంగల్గినవారు వైభవములం జెన్నొందుచున్ పుట్టువుల్
ధరణిన్ సార్థముగా దలంతురిటు విద్యావ్యాప్తికై యెప్పుడున్
పరమోదారమతిన్ కవివ్రజములన్ భావించి మన్నించు కే
సరి సౌభాగ్యమె భాగ్యమంచు జగతింజాటున్ యశోగీతికల్.

విధేయత — పాత్రత

ఉ. కొంచెమొ గొప్పయో మదిని కోరికలీరికలెత్త వ్యాసముల్
బంచితి; వేయి నూరులును పై పదియూరులు మాన్యమిత్తురం
చెంచ—నయాచితంబి దిటులేకదమున్ గవికోటి బ్రీతిపూ
జించిన భోజుఁడాదినృప శేఖరులన్ గనమే వసుంధరన్.

న మ స్కృ తి

చ. అతికుతుకంబుతో బనుపు
సట్టి మదీయ సువర్ణపాళికిన్
బ్రతిఫల రూపమిచ్చుటగ
భావమునందు దలంపరేని నే
సతతము తాతపాదులకు
సామ్యులుగా నొసరింతు మ న్నమ
స్కృతులివె గొమ్ము కేసరి వి
శుద్ధ యశోధన సీతివర్తనా.

దీ వ న

చ. సతతము దానశీలతమె
సాజపువర్తనగా మెలంగు శ్రీ
యుతులగుసట్టి కేసరికి
నొప్పుల కుప్పవోలె పట్టివై
యతితర వైభవోన్నతుల
నారవిచంద్రులుగల్గు కాలమున్
క్షితిపయి సేమమొందు మివె
శ్రీ గృహలక్ష్మిరో నీకు దీవనల్.

చిలకపాటి సీతాంబ

దివ్య ప్రబోధము

వరిగొండ సత్యనారాయణమూర్తిగారు

"పౌరుషజ్ఞానకీర్తులఁ బరగలేని
వాని సంపద యొకపూటదైనఁ జాలు."

'One crowded hour of glorious life is worth an age without a name.'

(భారతీయులయ్యును, అక్బరు పాదుషాకు దాని సలైయుండు హైందవ నరేంద్రులు కొందఱవలెగాక, రాణా ప్రతాపసింహు డాతని ధ్వణీకరించినాడు. అందుకు ఫలితముగ నాత్మగౌరవము నొక్కదానిని దక్క, ఆ మహారాజు సర్వస్వమును బోగొట్టుకొని, ఆలుబిడ్డలతో నడవులపాలు గావలసివచ్చినది. శత్రువులబారినుండి తప్పించుకొనుటకై, ఆతడు నిలిచినచో నిలుచుటలేదు. ఆతనిని స్వాధీనమొనరించుకొనుటకు, అక్బరు చతుర్విధోపాయముల బ్రయత్నించుచున్నాఁడు.

౧

ప్రదేశము

ఆరవల్లి పర్వతప్రాంతము. కాననభూమి. ఆకసమును దాకుచెట్లు, గజిబిజిగ నల్లుకొనియుండు తీగపొదలు, పచ్చికచేల—ఇట్లు ప్రకృతి రమణీయముగా నున్నది.

సమయము

సాయంకాలము. దూరమున బడమటిసముద్రమున బడనుండు ఎఱ్ఱని సూర్యబింబము.

నిప్పుస్తులు మాడుచుండియు గండరములు మెలితిరిగి కాంతులనీను శరీరము, పరిశ్రాంతిరొయిజేగి పెద్దకాలమైనను తేజఃకిరణముల వెదజల్లుచు చేరలగొలిచెడి నయనములు — ఇట్లు వీరరసాధిదేవతవలె రాణా ప్రతాపసింహు డొంటరిగ నొకచెట్టుక్రింద చాపజాతిపై గూర్చుని, అస్తంగత మగునినబింబము వంక గన్నార్పక చూచున్నాడు.

కణతల కీడ్చుకొనిపోయిన కనులు, వాడియు వన్నె తఱగని వదనము — నివురుగప్పిన నిప్పువలెనుండు రాణీ గుణవతివచ్చి రాణాను సమీపించినది.

గుణవతి:—మహారాజా! సూర్యభగవానుడు లోక బాంధవుడయ్యును, కాలగతినుండి తప్పించుకో లేకున్నాడుసుమా! ఇక మానవమాత్రులము మన మెంతవారము.

(పరధ్యానమునసుండురాణా రాణిని గమనింపలేదు.)

గుణవతి:—(దగ్గఱకు బోయి) మహారాజా! మొన్నటి హల్దిఘాటుయుద్ధమున సార్వమత విద్రోహులను దునుమాడి నెత్తురు టుడుపులతో వచ్చిన మీరు, జేగురు కాంతులతోనుండు నీ భాస్కరుని బురిడించుచుండినారు. నేడ స్తమించు మార్తాండుడు రేపుద యించునట్లు నేటి మీ కష్టానుభవము రేపటి సౌఖ్య ప్రాప్తికి ప్రారంభమని నా యభిప్రాయము.

రాణా:—ప్రేయసీ! భారత మాతృదేవికి భయంకర శాత్రవులును, హిందూమతమునకు వినాశకులు నగు మహమ్మదీయులను నేను సంహరించుచుండుట నిజమే. నేను వారికి సింహస్వప్నమై యుండుటయు నిజమే. కాని, దానివలన నాకు గలిగిన సంతృప్తి, సంతోషము నాకు దక్కినవికావు. రాజస్థానమునకు బెట్టని భూషణమగు చిత్తూరురాజ్యమున కధిపతినై యుండియు, నిర్వక్ర పరాక్రమవంతుడనని దిగంతకీర్తి విస్తారుడనై యుండియు, అక్బరు సార్వభౌమునంతటి వానిని ప్రతిఘటించిన ఏకైక వీరుడు రాణాప్రతాప

సింహుడని శత్రుస్తవమును బడసియుండియు, ఒకానొక యతిథిని — అందును బ్రాహ్మణుని ఆకలిగొన్నవానిని — సత్కరించుటకు శక్తిలేకపోయితి గదా యను మనస్సంకటము, నా సంతృప్తిని, నా సంతోషమును, శరత్కాలమేఘ శకలములను బ్రళయ వాతూలమువోలె, ఛటాపంచ లొనరించినది. ఆహా! ఎంతపాపిష్ఠకాలము వచ్చినది!

గుణవతి:—మహారాజా! ఆ బ్రాహ్మణున కన్నమును సేకరించువెరవు నాలోచించుటకే, మీకడకు వచ్చినాను. ఇంతకును దైవమున్నాడులెండు. మన కాహారము పెట్టకున్న మానెగాక; అతిథి సత్కారమునకైన దారిజూపడా!

రాజా:—ప్రేయసీ! మహారాజునై పుట్టియు, మహారాజునై పెరిగియు ఈనాటి కిట్టి కష్టము లనుభవింపవలసివచ్చెగదా యని యించుకేని చింతింపను. నన్నే సర్వస్వమని నమ్మి కలిమిలేముల రెండింట నా జతవీడని నా యర్ధాంగి పలువెతలు బడుచున్నదిగదా యని మదిగుందను. కనక కనక కనిన శిశువొకటి పెల్లున మాడుచున్నాడుగదా యని పరితపింపను. గుణవతీ! చూచితివిగదా! నా చిన్నబిడ్డ అక్షయకుమారు డాకట జచ్చినపుడుకూడ జూచి భరించితిని. నా ముద్దుకూతురు స్వర్ణకుమారి యన్నమునకువాచి యసువులు వీడినపుడుకూడ జూచి భరించితిని. ఎన్నియో దినములుగా నా యనుగుచెచ్చెలివి నీవు తినుట కొక్క కబళమైనను లేక నకనకలాడుచుండుటను జూచుచుండియు నెట్టులో యోర్కొట్టుల భరించుచున్నాను. కాని, ఆకలితో వచ్చిన యతిథిని ఆదరింపజాలకున్నానుగదా యని నా హృదయము వ్రీలి వ్రక్కలగుచున్నది. దీనినిమాత్ర మెట్లుకాని భరింప నాకు శక్యముగాకున్నదిసుమా! ప్రేయసీ! పరమాణువంత విషము బానెడు పాలను పాడుచేయునట్లు, ఈ నాయశక్తత నాయశస్సముత్కారమును గళంకిత మొనర్చునట నిస్సందేహము.

గుణవతి:—శిబోదియాసింహ మిట్టి పేదపలుకులను నిక్కముగా బల్కుచున్నదా, లేక నే నట్లు భ్రమించుచుంటినాయని నాకు సంశయము కలుగుచున్నది. ఇంత బేలతనము మీకెపుడు పట్టువడినది? రాజేంద్రా! ప్రబల విరోధివర్గమునుండి తప్పించుటయే గాక, వారిని జించిచెండాడుటకు సాటిలేని శక్తిని బ్రసాదించుచుండు మహానుభావుడా పరాత్పరు డొక్క యతిథి కొక్కపూట పట్టెడన్నము పెట్టుటకు వలయుశక్తిలేశమును మనకొసంగకపోవునా? దైవమును నమ్మినవానికి సేగియెక్కడిది?

(మాయమర్మము లెఱుంగని మోముతోరు, మందహాసము చిందులాడు మోవిజంట, బక్కచిక్కియు బంగరు శలాకవలెనుండు చంపావతి యొకపరుగున వచ్చినది. ఆ బాలికకు బదేండ్లుండును.)

చంపావతి:—బాబూ! ఆ బ్రాహ్మణుడు చాల గొప్పవాడుగా నున్నాడుసుమా! సెలయేటిలో స్నానముచేసి త్వరగా రమ్మని చెప్పినాను.

రాజా:—(ఆశ్చర్యముతో) ఏబ్రాహ్మణుడు?

చంపావతి:—అన్నము పెట్టుమని వచ్చినాడే, ఆయన.

రాజా:—అమ్మాయీ! ఔను. ఆబ్రాహ్మణు నెట్లు సత్కరింపుదుమాయని నాకు యోచనకలిగినది.

చంపావతి:—ఆపని నాది. నేను సత్కరింపగలను.

గుణవతి:—తల్లీ, చంపా! ఆయనకు పెట్టుటకు అన్నము నీ కెక్కడిది?

చంపావతి:—మొన్న నీవిచ్చిన రొట్టెలు రెంటిని నేను తినలేదు. వానిని బ్రాహ్మణునకు బెట్టెదను.

రాజా:—అయిన నిన్నిదినములుగా నీవేమి తినుచుండినావు?

చంపావతి:—అమ్మయు నీవును గొన్నిరోజులుగా తినుట కన్నములేక ఆకులలములు తినుచుండుట

దాచి, నాకుమాత్రము రొట్టెలెందుకని-వానిని దాచి పెట్టినాను.

సతీపతులు

(సంతసమునుబట్టజాలక) దీర్ఘాయుష్యమస్తు దీర్ఘాయుష్యమస్తు.

గుణవతి:—పులికడుపున మేకపుట్టునా!

(వారినేత్రములనుండి బాష్పబిందువులు రాలినవి. కూతురిని దగ్గఱకుదీసికొని, శిరము మూర్కొని వారు ముద్దాడినారు. వారికి మొలబంటిదుఃఖమున నొకాటి సంతోషము కలిగినది.)

౨

(ఒక పటకుటీరమునందు జింకచర్మముపై బ్రాహ్మణుడొకడు కూర్చుని రొట్టెలు దినుచున్నాడు. ఆయనకు నలువదియేండ్లుండును. దృఢకాయుడు; స్ఫురద్రూపి. ఎదుట నొకవైపు బాలిక చంపావతి యాసీనరాలైయున్నది. ఆమెవదనసరోజమున సంతృప్తి తొలకాడుచున్నది.)

బ్రాహ్మణుడు:— కుమారీ! మహారాజా గారు నీకేమి కావలయును?

చంపావతి:—ఆయన మా బాబుగారు

బ్రాహ్మణుడు:— "అనియే" అనుకొన్నాను. కుమారీ! నీకు అన్నదమ్ములుకాని, అక్కచెల్లెండ్రు గాని యున్నారా?

చంపావతి:—ఉండిరి. అక్షయకుమారుడను తమ్ముడు, స్వర్ణకుమారియను చెల్లెలు చనిపోయి యెంతయో కాలము గాలేదు. స్వామీ! ఇద్దఱకు దినుట కన్నము లేకపోయినది. ఇప్పుడు నాకు దమ్ముడు ఒక్క సుందరసింహుడుమాత్ర మున్నాడు. మా బాబుగారు మీతో జెప్పుమనిరి; 'మేము సమర్పించిన కొద్దిపాటి యన్నమునే గొప్పగాభావించి సంతసింప వలయును' అని. నేను మీదాసిని. నాతప్పులేవియైన నుండిన మన్నింప బ్రార్థించుచున్నాను.

బ్రాహ్మణుడు:—తల్లీ! ఇంతగా నీవు విన్నవించు కోవలయునా? భక్తితో పెట్టినది పట్టెడైననేమి? అమ్మాయీ! అన్నరసముకంటె ఆదరణరసము మేలు సుమా! నీ నడవడి మెచ్చుటవచ్చుచున్నది. తల్లీ! మీ బాబుగారు కానరాలేదు; ఎచటికిబోయినారు?

చంపావతి:—ఢిల్లీ పాదుషాను మీకు దెలియును గదా! ఆయనకును మా బాబుగారికిని బద్ధవైరము. కాబట్టి పాదుషా మా బాబుగారిని బంధించవలయు నని చాలకాలముగా బ్రయత్నించుచున్నాడు. ఇప్పు డాయన నాయకవిశలకు వచ్చినాడని తెలిసి, ఆతనిని గని పట్టుటకై మా బాబుగారు పోయియున్నారు.

బ్రాహ్మణుడు:—అయ్యో! పాపము. సజ్జనుల కెట్టిసంకటములు వచ్చుచున్నవి! కుమారీ! ఎంతకాల మని యిట్లు కార్చిచ్చునడుమ నుండగలరు? ఆ ఢిల్లీ పాదుషాకు మీ బాబు లొంగినయెడల, మీకు గష్టము లన్నియుబోయి, సర్వసౌఖ్యములు గలుగునుగదా!

చంపావతి:— (కాలద్రొక్కిన నాగమువలె జివ్వుకున లేచి) ఎవరవయ్యా నీవు? హైందవుడవై యుండియు, హీనవచనములాడు నీ వెవ్వడవయ్యా? కూటికి బేదరైన గులమునకుగూడ ననుకొంటివా? మా యన్నము దిని మాకే యెగ్గులెంచుట నీకు మంచిది కాదు. కాకియై కలకాలము మనుటకంటె, హంసయై యొకనెలలుండుట మేలనియు, మానముపోయిన ప్రాణము వ్యర్థమనియు మా బాబుగారు మాకుగ్గు పాలతో గలపి నారుసుమా.

బ్రాహ్మణుడు:—(ఆశ్చర్యముతో) సెబాస్! సెబాస్! పిట్టకొంచెము; కూతఘనము. కుమారీ! నీమది తెలియంగనెంచి మాటవరుస కంటిని గాక, నా యభిప్రాయము నిజముగా నయ్యది కాదు. మీ బాబు గారివంటి పౌరుషవంతులుండుట జేసియే, హిందూమత మింతవఱకైన నిలిచియున్నది. నీ యట్టిబాలికా మణులను గనిన హైందవమాత ధన్యురాలుగదా! కుమారీ! నీ సందర్శనమున నేను బునీతుడనైతిని.

చంపావతి:—స్వామీ! తెలియక పలికినపలుకులకు నన్ను మన్నింపుము.

(బాలిక బ్రాహ్మణునిపదముల కెఱగినది.)

బ్రాహ్మణుడు:—కల్యాణమస్తు! కుమారీ! కల్యాణమస్తు.

3

(ఆకాశమున గాఢమబ్బులు. అంతట నంధకారము. చిటపటమని చినుకులు. అదరదరప మెఱుపులు. తీవ్రమని పోడుగాలి. బైట హోరుమనుచున్నది.)

(లోపల కుటీరమునందు చింపిచాపపై చంపావతి పరుండియున్నది. ఆ బాలికముఖము పాలిపోయి, శరీరము శల్యగతమైపోయినది. కన్ను లరమోడ్పులై యున్నవి. ఆమెప్రక్క మహారాజా, గుణవతి చిన్నవోయి కూర్చుండియున్నారు. వెలుతురుకట్టె సన్నగా మండుచున్నది.)

రాజా:—గుణవతీ! ఆ నారాయణునిపాదములే నాకుగతి. పాలముంచినను, నీటముంచినను ఆయనదే భారము.

గుణవతి:—నా బంగారుతల్లి యిక నాకుదక్కదా! అయ్యో! నాథా! ఒకరికి యిద్దఱు ముద్దుబిడ్డలు పట్టెడన్నమునకు గతిలేక, నాకడుపున చిచ్చుపెట్టిపోయినారు. నాతల్లి చంపావతి కింత యన్నముపెట్టి నా తల్లిని దక్కించుకొనుటకు శక్తిచాలని, నే నుండియేమి యుండియేమి? అయ్యో! తల్లీ! చంపా! పదియేండ్లకే నీకు పరమాయువు నిండినదా? అయ్యో! నాతల్లీ!

రాజా:—కాంతా! ఈ కష్టములెన్నింటి ననుభవించినను, ఇసుకపాతరలవలె తరుగుటలేదు. ఈ జన్మ కివిచాలును. సిరిరా మోకా లడ్డుపెట్టుమూర్ఖుడు నేను దప్ప వేఱొకడుండ డనుకొందును. అక్బరుపాదుషా మరల మనకు వర్తమానము నంపియున్నాడుగదా! ఆతని యాధిపత్యమున కీయకొంటినని తెల్పి యాతనికి ప్రత్యుత్తరము నంపెదను. అంతటితో మనకష్టము లంతమగును.

(బయట ఎండుటాకులయందు గలగలమనుశబ్దము)

రాజా:—(ఉలికిపడిలేచి యానైపుచూచుచు) తరుణీ! ఏమది?......ఢిల్లీపాదుషాకు గర్భశత్రువగు రాణాప్రతాపసింహుని బట్టుకొన బ్రయత్నించుచుండు నో మహమ్మదీయసిపాయిలారా! ఇకమీరు విరమింపవచ్చును. మీ పాదుషాతో సఖ్యమొనరించుటకు సంసిద్ధముగనుంటినని, మీ రాజుతో విన్నవింపుడు.

గుణవతి:—అదియేదియో యడవిమృగములెండు. (సంభ్రమముతో) శోకమువలన మతిపోయినది కాబోలు! మహాప్రభూ! మీ పలుకులవలన నాకు గుండెపై ముల్లుగ్రుచ్చినట్లైనది.

రాజా:—కాదు. కాంతా! కాదు. నీవు పొరబడుచున్నావు. జీవితముయొక్క పరమావధి సౌఖ్యానుభవమని యీనాటికి నాకు తెలిసినది. ఇంతవఱకుంజే నాకీ వివేకబుద్ధి కలుగలేదుగదాయని నేను చింతిల్లుచున్నాను. కలిగియేయుండిన, నిన్నికష్టము లుండకుండెడివి. ఆ యిద్దఱుకూనలును దక్కియుండెడివారు.

(చంపావతి కనులు దెఱచినది. ఆ బాలిక పెదవ కనులతో పలుకనున్నట్లు, సతీపతులు తలంచినారు.)

చంపావతి:—బాబూ! నాకు ... ఆ ... యా ... స ... ము ...

రాజా:—అయ్యో! పట్టీ! ఏమిచేయగలను! నీ బాధను జూడజాల.

గుణవతి:—ఆహా! నా గుండెకాయ శిలాసారముతో జేయబడినదికాబోలు!

చంపావతి:—బాబూ! ఒక్క...మనవి. కొంచెము...నీళ్లు...

(ఒక యాకుదొప్పతో రాజా నీటిబొట్టులను బాలికనోటిలో పిడిచినాడు.)

గుణవతి:—నీ కడపటికోరిక యేది తల్లీ!

చంపావతి:—బాబూ! మీ మాటలవలన నాకు బాలసంకటము కలిగినది. బాబూ! దాహము. మాన ప్రాణుడు వడపీనుగని...

(గుణవతి నీళ్లచుక్కలను కూతురినోటిలో బోసినది. కూడ వస్త్రకణముగూడ క్రిందబడినది. చెక్కిట చేయితో రాణా వినుచున్నాడు.)

చంపావతి:—బాబూ! మీరు స్వాతంత్ర్యలక్ష్మిని బూజించుపుణ్యాత్ములు. మీ కడుపునబుట్టిన నేను ధన్యురాలను. లెక్కలేని హిందూరాజులలో పౌరుషవంతుడు మహారాణాప్రతాపసింహు డొక్కడే; తుచ్ఛమగు ధనమునకు మహమ్మదీయున కమ్ముడువోక, మాతృదేశమును దాస్యమునుండి తప్పించుకొనుటకై కడతేరి యిడుములనుగుడిచిన మహాపురుషుడు మహారాణాప్రతాపసింహు డొక్కడే; అని హిందూదేశ చారిత్రకారులు మీజీవితమును సువర్ణాక్షరములతో గనులకు మిఱుమిట్లు గులుగునట్లు వ్రాయుచుండగా, మీ పవిత్రచారిత్ర మా చంద్రతారకముగా భూలోకమున నిలువనుండగా, కట్టకడ కిట్లు కర్తవ్యమునుండి విముఖులరై పతితులరగుట మీకు బాడి కాదు. నాకు సంతోషమును గాదు. బాబూ! దాహము...

రాణా:—తల్లీ! వీనులకువిందుగ నీవు మాకు వివేకమునుబోధించుచుండ, నీకు నే మింతగంజినైన బోయజాలకున్నాము గదా!

(రాణా కొంచెమునీళ్లను బాలికనోటిలో బోసినాడు. ఆ వీరుని చేతులు వణకుచున్నవి.)

గుణవతి:—దరిద్రులకు మన కిట్టిరత్న మెట్లు దక్కును!

చంపావతి:—బాబూ! అక్బరుపాదుషా జిత్తులమారియనియు తడిగుడ్డలతో గొంతుగోయువాడనియు, తేనెబూసినకత్తియనియు, హిందూవృక్షమునకు చేదపురుగనియు, మూరెడిచ్చిన బారెడు గుంజుకొనువాడనియు — ఎన్నియోమారులు మాకు జెప్పియుండు నీవే యిప్పు డిట్లనుటజూడ, పన్నికిగూడ స్థైర్యము గల్గునాయని నాకు సంశయముగలుగుచున్నది. బాబూ! ఒక్కమాట జెప్పుము. ప్రాణములు నిల్చునట్లులేదు.

రాణా:—నా ముద్దులపట్టీ! వయసున చిన్నదయ్యును, బుద్ధికుశలతల పెద్దదానవు. అమ్మా! చింతింపకుము. నీ తండ్రి ద్రోహియని సందియపడకుము. నేను మతిపోయి మాటలాడితిని. చంపా! అటుసూర్యు డిటుపొడిచినను నీతండ్రి — చంపావతి కుమారీమణిని గన్నవాడు — యీ రాణాప్రతాపసింహుడు మానవమాత్రునకు దాసోహమ్మనుట కల్లయని యెఱుంగుము... అమ్మా! తృప్తికలిగినదా?

చంపావతి:—ఆహాహా! ఆనందము ... నారాయణా. నారాయణా.

(ఆ బాలిక ప్రాణవాయువు లెగిరిపోయినవి. సతీపతులు పీనుగుపై వ్రాలి కన్నీళ్లువిడుచుచున్నారు.)

(అక్బరుపాదుషా తెల్లనివస్త్రములతో ప్రవేశించినాడు. కవచములేదు; ఖడ్గములేదు; కిరీటములేదు.)

అక్బరు:—(రాణానుజూచి) మహారాణా! తెమ్ము. నీ ముద్దుపట్టియొక్క దివ్యవాణి యింకను నాచెవుల గింగురు పెట్టుచున్నది. మహారాణా! ఇట్టి కుమారీమణిని గనిన నీవు ధన్యుడవు. కష్టములకుజిక్కి కర్తవ్యమును మఱచిన శూరోత్తమునకు నీకు సమయమునకు సదుపదేశ మొనరించి, సన్నుతిపాత్రురాలైన చంపావతీ కుమారిని మరల నొకమాఱు చూచునాశతో వచ్చితిని. మహారాణా! నీవు సార్వభౌములకు సార్వభౌముడవని నేటికి తెలిసినది సుమా!

రాణా:—(లేచి యాశ్చర్యముతో) మరల నొకమారనుచున్నావు. పాదుషా! ఇంతకుమును నెప్పుడు చూచినావు?

అక్బరు:—మహారాణా! మన్నింపవలయును. మొన్న మీకుటీరమునకు వేళ కానివేళ వచ్చి మీ కుమారీమణి సపర్యలనందిన బ్రాహ్మణుడను నేనే.

రాజా:—పాదుషా! మాయలమారివగు నీచర్యలు నాకు గ్రొత్తలుగావు. ఎప్పుడెప్పుడు నిన్ను ముఖాముఖిగా గలిసికొందునాయని యువ్విళ్లూరుచుంటిని కాని పాదుషా! నాడు నీవు మాయింటికి బ్రాహ్మణ వేషమున వచ్చుటకు గాని, నేడిట్టి ప్రశాంత వేషమున వైరివగు నాసముఖమునకు వచ్చుటకుగాని, నీయభిప్రాయమేమి?

అక్బరు:—మహారాజా! ఏకోదరమునబుట్టిన మానవులు కలకాలము కలహించుచుండిన, సుఖించుటెన్నడు? నాడు కాని, నేడుకాని శాంతిదూతనై నేను మీకుటీరమునకు వచ్చితినేకాని; దురభిప్రాయమున రాలేదు. మఱియు మహారాజా! స్వాతంత్ర్య భావ సంభరితయు యశస్వినియునగు చంపావతి కుమారికి ప్రియజనకుని నిన్ను జయించుటకు నాచే గాదు కదా—నాతలదన్నిన వానికి సైతముచేత కాదని గ్రహించితిని. మహారాజా! ఇట్టి పుత్రికామణిని గనిన నీకు సాటిరెవరు? చింతింపకుము. ఆమె చచ్చియు బ్రతికియేయున్నది.

రాజా:—పాదుషా! నీవ ర్థనము నాకర్థము కాకున్నది. అనంతమగు నీబలగము, అడవియందు దాగియుండుననుటకు సందేహములేదు. నే నిపుడొంటరిగనున్నాడను. నన్ను బంధించుటకు నీకాటంకము లేదనుకొందును.

అక్బరు:—నిజమే. బాలికామణియగు చంపావతి కుమారిని దర్శించుకొనుతలంపుననే నేనిపు డిచటికివచ్చితిని. మఱియు పశుబలమువలని జయము క్షణికమనియు, ప్రేమబలమువలని జయము శాశ్వతమనియు నాయభిప్రాయము; అనుభవముకూడను. మహారాజా! నాకిక సెలవు. అమ్మా? చంపావతీకుమారీ! స్వాతంత్ర్యలక్ష్మీ! ఇవే ప్రణామములు.

(అక్బరు చంపావతికి వందనము నాచరించి, తిరిగి పోయినాడు. సతీపతులు చిత్రప్రతిమలవలె నచ్చోనిలువబడి యుండినారు.)

శ్రీమతి రావూరి వెంకట సుబ్బమ్మగారు

[సర్వసాధారణముగ సంసారమునందు గలుగుచుండు సంకటకములకు లోనై దుఃఖముచే దరిగనక తల్లడిల్లుటకంటె విద్యయే నూతనాగాని భావిజీవితమును సుఖప్రదముగా గౌరవనీయముగా గడుపుటకు ప్రయత్నించి సఫలీకృతులైనదానికి వీరిచరిత్ర ఒకనిదర్శనమని పాఠకులు గుర్తెఱుంగుదురుగాక.]

శ్రీమతి రావూరి వెంకటసుబ్బమ్మగారు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి మేనకోడలు. అనఁగా లక్ష్మీనరసింహముగారి రెండవచెల్లెలైన అచ్చమాంబగారిని వీరవాసర గ్రామవాసియైన మధునాపంతుల రామస్వామిగారి కిచ్చి వివాహము చేసిరి. ఆదంపతులకు గలిగిన ప్రథమసంతానమే రావూరి వెంకటసుబ్బమ్మగారు.

ఆయన కిద్దఱు కుమార్తెలు కలరు. ప్రథమపుత్రికయైన వెంకటసుబ్బమ్మగారు 1896 సం॥రము ఫిబ్రవరి 9 తేదిని వీరవాసరమున జన్మించిరి. రెండవపుత్రికయైన వెంకటరత్నమ్మ 1898 సం॥రము జూలై నెలలో జన్మించెను. ఆయన పోయినప్పు డీయిరువురు పుత్రికలు, భార్యయు లక్ష్మీనరసింహముగారి సంరక్షణముక్రింద నుండిరి. రామస్వామిగారు జ్యేష్ఠపుత్రికను దన మేనల్లుడైన రావూరి రామకృష్ణయ్య కిచ్చి వివాహము చేయవలెనని మొదటినుండి సంకల్పముతోనుండిరి. ఆసంకల్పము నెఱవేర్పవలెనని లక్ష్మీనరసింహముగారు 1908 సం॥రము ఫిబ్రవరి నెలలో వెంకటసుబ్బమ్మగారిని రామకృష్ణయ్యగారి కిచ్చి రాజమహేంద్రవరమున వివాహము చేసిరి.

రామకృష్ణయ్యగారు ప్రవేశపరీక్షయందు కృతార్థులై రాజమహేంద్రవరమున ప్రథమశాస్త్రపరీక్షకు చదువుచు వందేమాతరపు గొడవలోఁ జదువు మానివేసి రమారమి రెండుసంవత్సరములు గ్రామముల వెంట దిరిగి స్వదేశవస్త్రవిక్రయము జేసిరి. 1910 సం॥రమున రామకృష్ణయ్యగారు భార్యను దీసికొని వైద్యవిద్య నేర్చుకొనుటకై చెన్నపురికి బోయెను. రావూరి రామకృష్ణయ్యగారు చెన్నపురిలో వైద్యశాస్త్రముం జదివి 1915 సం॥రమున బెజవాడలో బ్రవేశించి వైద్యవృత్తిలో మెలఁగ నారంభించిరి.

క్రమముగా మంచిపేరు వచ్చుచుండెను. నెలకు నూఱు మొదలు నూటయేబదివఱకు సొమ్ము వచ్చుచుండెను. 1918 సం॥రమున నకస్మాత్తుగా జ్వరపీడితుఁడై యాయన మార్చి 30 తేదిని మృతినొందెను. లక్ష్మీనరసింహముగా రప్పుడీమెను రాజమహేంద్రవరముఁ దీసికొనిపోయిరి. సుబ్బమ్మగారి కిద్దఱుకుమార్తెలు గలిగిరి. అందు మొదటిబిడ్డ రెండుసంవత్సరములు పెరిగి మృతినొందెను. రెండవకూతురు పేరు మీనాక్షిదేవి. ఈమె 1917 సం॥రము జూను నెలలో జన్మించి యిప్పుడు సుఖముగా నున్నది.

“ఉభయభాషాప్రవీణ”

శ్రీమతి రావూరు వెంకటసుబ్బమ్మ గారు

మిసెస్ బక్షీగారు

లక్నో డిస్ట్రిక్టుబోర్డు సభ్యురాలుగా ఎక్కువ
వోట్లతో నెన్నుకొనబడినది.

శ్రీమతి ఎస్. యామినీపూర్ణతిలకమ్మ గారు,
నరసాపురమునందు గూడిన ఆంధ్రదేశ
కళావంతుల సంఘసంస్కరణ పదియవమహాసభ
కర్త్రులు రా లు

శ్రీమతి చోడసారు కమలాదేవిగారు
బొంబాయిలో హిందీరాష్ట్రభాషావిశారద
(మద్రాసు) పరీక్షయందు ఉత్తీర్ణురాలైన
ప్రథమ ఆంధ్రమహిళాశిరోమణి. ఆప్రాంత్యము
లందు హిందీప్రచారము గావించుచున్నది.

కాని యీమె తండ్రి పోయిన మైదారుసం॥రములవఱకు నిరంతరరోగపీడితయై తల్లికిఁ జాలమనోవేదన గలిగించెను. భర్త పోయిన మూడుమాసములు తిరుగకముందే 1918 సం॥రము జూను నెలలో సుబ్బమ్మగారి తల్లి అచ్చమాంబగారు స్వర్గస్థులైరి. తల్లి, తండ్రి, భర్త మృతినొందుటయు, నన్నదమ్ములు లేకపోవుటయు, ననునవి యన్నియు నేకమై సుబ్బమ్మగారిని దుఃఖసముద్రమున ముంచివేసెను. ఆసితిలో లక్ష్మీనరసింహముగా రామెకు ధైర్యము జెప్పి దుఃఖోపశమనార్థము ముందు ముందు జీవనాధారము నిమిత్తము పనికివచ్చునని తెనుగుకావ్యములు, సంస్కృతకావ్యములు చెప్పి శ్రద్ధగా జదివించి, 1925 సం॥రమామెను విద్వాత్పరీక్షకుఁ బంపిరి. ఆ సంవత్సరము పరీక్షలో నామె తప్పిపోయెను. కృతార్థురాలు గాకపోయినను రోజోరియో దొరసానిగా రాసంవత్సరమే విశాఖపట్టణమందలి శ్రీ మేరీరాణిగారి యున్నత బాలికా పాఠశాలలో నాంధ్రోపాధ్యాయురాలుగా నియమించిరి.

పిమ్మట నీమె విద్వాన్‌పరీక్ష రెండు భాగములలోఁ గృతార్థురాలై 1928 సం॥రమున బెజవాడలో జరిగిన కాన్వొకేషను సభ కరిగి పరీక్షాపట్టము గ్రహించెను. ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయపీఠమున మొట్టమొదట విద్వాత్పరీక్షలో తేరినపడఁతి యీమెయే.

1930 సం॥రమున సుబ్బమ్మగారిని విశాఖపట్టణమునుండి రాజమహేంద్రవరము దొరతనమువారి బాలికాపాఠశాలకు మార్చిరి. అప్పటినుఁడియు నెల ఒకటికే బదిమూపాయల జీతముమీద రాజమహేంద్రవరములోనే పనిచేయుచున్నారు. గత సంవత్సరమునను, ఈ సంవత్సరమునను శ్రీమతి కంచనపల్లి కనకమ్మగారు సెలవు పుచ్చుకొన్నప్పుడు డైరెక్టరుగారు చెన్నపురిలోని క్వీన్ మేరీకళాశాలకు నాంధ్రోపాధ్యాయురాలుగా వెంకటసుబ్బమ్మగారిని బదిలీచేసి పంపిరి. ఈ రెండుసారులుగూడ నీమె పెద్దతరగతులకు మెట్రిగ్రంథములు బాలికలకు నధికారులకుఁ దృప్తికరముగా బాఠములు చెప్పి, ప్రశంసాపాత్రురాలయ్యెను.

ప్రాకృతభాషలో రాజశేఖరమహాకవి రచియించిన "కర్పూరమంజరి" యను నట్టకము నీమె యాంధ్రమున తెనిగించినది. చెన్నపురి విశ్వవిద్యాపీఠమువా రాగ్రంథమును పట్టపరీక్షకుఁ బఠనీయగ్రంథముగా నియమించిరి. ఈమె ఉదారపాండవ మను నొకవచనకావ్యముగూడ రచియించిరి. ఇదిగూడ పాఠశాలలోఁ బఠనీయగ్రంథముగా నుండుట కర్హమైనది. ఇదిగాక బాణకృతమైన 'హర్షచరిత్రము'నుగూడ నాంధ్రీకరించిరి.

ఈమె రచనలకు వన్నెదెచ్చుచున్న "కర్పూరమంజరి"ని గురించి పాఠకలోక

మునకు కొంత మెఱుగించుట అసమంజస ముగాదు. చేయునది అనువాదమైనను ఈమె ఇదివఱ కెవ్వరును యనువదింపని కావ్యము నే యేరుకొన్నారు. ఈ యనువాదముగూడ స్వతంత్రరచనకంటె కష్టమైనదే. మూలము లోని భావములను బోనీయక అందలిపద ముల శక్తిని గమనించి, తత్తుల్యములైన పదజాలములచే శైలిని కుంటువడనీయక, స్వతంత్రరచనయని చదువరులకు దోపనీక యనువాద మొనరించుట సులభసాధ్యము గాదు. ఇంకను, ఉభయభాషలందు కూలం కషమగు పాండిత్యము కాలానుగుణ్యమగు మార్పులొనరింప లోకానుభవముండి తీర వలయును. వెంకటసుబ్బమ్మగారి యను వాదమును జదువునపుడీ గుణములన్నియు ద్యోతకమగుటయగాక, సరళమై ధారా శుద్ధిగల కవిత్వము, మూలమునకుగూడ మెఱుగు వెట్టదగిన నేర్పుగలదని సులభముగ దెలియనగును.

మూలమందలి శ్లోకముల యనువాద మెంత సుబోధకమో యీ క్రింది ఉదా హరణము చాలును.

శ్లో. యా చక్రవర్తిగృహిణీ జనగేహినీ వా
ప్రేమ్ణిస్థితయో ర్నతిల మాత్రమపి విశేషలాభః
జానే క్రియా యది క్రియతే కోపిభావః
మాణిక్యభూషణ నివసన కుంకుమైః.

తే. గీ. జగతి సామాన్యునింతికి చక్రవర్తి
గృహిణికిని భేదమేలేదు ప్రేమయందు
మణివిభూషలు కుంకు మాంబరగణంబె
భేదభావంబు గలిగించు లే దితరము.

ఇట్టి యనువాదము లెన్నియేనిగలవు. శ్లోకము లున్నచోటులందెల్ల పద్యములను రచియింపక పాత్రోచితముగ అనువాద మందు కొన్నిచోట్ల వచనములుగూడ నీ కవయిత్రి రచించి మించినది.

ఉ. వాసర జీవపిండమయి
భాసిలుచుండెడు భానుమండలం
బీ సమయంబు నందటకొ
యేగడుఁ బ్రాణవిభుండు వోవ సం
త్రాసముఁజెంది తద్వ్యథా
తాపమునన్ వెసమూర్ఛవోయి క
మ్మౌనెనొ తమ్మితీవయన
బొల్పు దొరంగి వొంగిడ్చె పద్మముల్.

పై పద్య మనువాదమయ్యును అనర్ఘమై సొపుదేరియున్న దన స్వతంత్ర రచన లిం కెట్లుండునో సహృదయు లూహింపగలరు. ఇట్టి యమూల్యరచనమైనందుననే గ్రంథ మును పట్టపరీక్షకు పఠనీయగ్రంథముగా నియమించిరి.

శ్రీమతి సుబ్బమ్మగారింకను ఇట్టి సరస రచనలను ఆంధ్రలోకమునకర్పించి వెలయు దురుగాక. విశ్వేశ్వరుడు సర్వవిధముల వీరి ననుగ్రహించు గాక.

తెనుగు లేఖిని

శ్రీమతి గంటి కృష్ణవేణమ్మగారు

సీ॥ ఆదిని నన్నయ హస్తాబ్జమునసుండి
తెనుగుకైతకు రూపు దీర్చినావు
పిదప తిక్కనచేత వెలయుచు ధర్మము
తేటతెనుంగున దెల్పినావు
పోతనామాత్యుని చేతిలోబడి భక్తి
రసమును చిప్పిల వ్రాసినావు
యాంధ్రభాషాయోష నలరింప శ్రీనాథు
చేత శృంగారంబు జిలికినావు
తక్కగల యాంధ్రకవివరుల్ దాకినంత
నవనవోద్భూత కావ్యబంధముల నింపి
మించు వేడుకవాణి కర్పించినావు
తెనుగులేఖిని నిం బ్రస్తుతింతు నెపుడు. ॥ ౧ ॥

సీ॥ రసమయంబైన యీప్రకృతి శోభలనన్ని
తెనుగుపద్యాల జిత్రించినావు
గిరినిర్ఝరులపొంత గేదంగిపొదరిండ్ల
సృష్టికి బ్రతిసృష్టి చేసినావు
భయదాహవక్షోణిపై నెత్తుటేఱులఁ
గములఁబారగ జేయగల్గినావు
రంజిల్ల బ్రణయసామ్రాజ్యముల్ నెలకొల్పి
శృంగారజలధి నిర్మించినావు
భయదరణరంగ సందర్భ భయచరిత్ర
వ్రాయునప్పుడు ఖడ్గమై గ్రాలినావు
ప్రణయగీత ప్రబంధముల్ పలుకువేళ
పుష్పబాణంబవై మారిపోయినావు. ॥ ౨ ॥

ఉ॥ సారవచస్సుధా మధురశైలిని పద్యములల్లువేళ, శృం
గారవిచిత్రచిత్రముల ఖండముగా లిఖయించువేళ, నీ
ధారణగాదె పూజ్యకవితల్లజ శిల్పులనల్పకల్పనా
స్వైరవిహారమాణు లనిశంబును జేసె తెనుంగులేఖినీ. ॥ ౩ ॥

సీ॥ నన్నయామాత్య వాఙ్నైపుణ్యమును గ్రోలి
తిక్కయజ్వరు తేటతెన్గునాని
శంభుదాసుని నవ్యశైలిని రుచిచూచి
నాచనసోము విన్యాసమరసి
శ్రీనాథుప్రవిమల శృంగారమున దేలి
పోతనభక్తి కుప్పొంగిపోయి
"అల్లసానివాని యల్లిక" చవిచూచి
సూరనార్యుని జంటదారులెఱిగి
కృష్ణరాయుల ప్రౌఢోక్తిం జెలంగి
రామలింగని కైతల రసముద్రావి
మొల్లకవనంపు దీవికి మురిసిమురిసి
తెన్గులేఖిని మెఱయు నుత్తేజమొదవ. ॥ ౪ ॥

ఉ॥ ఉన్నత భావపత్తి మదినూరగ దృశ్యములన్నిటిన్ మహో
ధ్యున్నతరీతి చిత్రములనోజ లిఖించెడి చిత్రకారులన్
గన్నది పద్యరూపములుగా నొనరించు కవీంద్రచంద్రముల్
పన్నుగ నీదుసేవ సలుపన్ గద లేఖని ఖ్యాతినొందుటన్. ॥ ౫ ॥

గీ॥ అంధ్రగృహలక్ష్ము లెందఱిహస్తములను
జేరినవనవ కల్పన లూరజేసి
గంతులేయుచునున్నావు కలమనీవు
లలితపద పద్యజాలము ల్జిలకరించి ॥ ॥ ౬ ॥

సవతితల్లి

శ్రీమతి అరికెరేవుల వెంకటరత్నంగారు

అయ్యోరామా! ఏమిబాధ! ఏమిబాధ! భరింప లేను! భరింపలేను. దుస్తరము, దుస్తరము. మంట! మంట!! అయ్యోరామా! ఈ చేతులు కాఠిన్యపు శిలలుగా మారుచున్నవే! ఏమి యీ ఎరుపుదనము... యీవాపు...ఆ! ఆ!! ఎరుపాయెనే?...ఎరుపే! హా! చూడలేను... ఈ ప్రవాహము. (మూర్ఛబోయింది) (తెలివొంది) వచ్చిందేమో, చూచిందేమో, పొట్లు న్నాయి. దైవమా! మాతాజీ!! రక్షింపవా!!! కరుణింపవా! దీనురాలను...లేక లేక అతి జాగరూకత యని చెప్పియిచ్చిన యీ చినిగినపీలిక. అదియే పనికే లనుకొన్నాను. అది నెత్తురుమరకలచే నిండిపోయింది. ఆమె చూచిందా...బాధలు...(ఏడ్చుచు) పెట్టును. (నేలపైబడును.) 'ఇవ్వకున్న యివ్వలేదు. యిస్తే యిలాగుచేస్తావా' అంటుంది. ఆ ధ్వని నాచెవులో ఝంకారముచేస్తున్నది. ఆమె క్షమించదు. దైవమా! మంట!! మంట!!! నిరాపరాధపక్షిని. ఎందుకు నన్నిలాగున ఏడ్పిస్తావు. ఏఏదౌర్జన్యములు చేసేనో, ఎన్నిపాపాలుచేసేనో. పూర్వజన్మములో దానికిఫలమా యిది? తండ్రియా...స్త్రీలోలుడు. ఆమె యెటు లన్న అటుల నడవక విధిలేదు. అనుకుంటే పాపము. నాతల్లీ......(ఏడ్చుచు) అమ్మా!...నాతల్లీ...... (వెక్కుతూ) నీవుండ నోచలేదు. తల్లిలేని నిర్భాగ్య రాలినిగాచేసి పరలోకానికేగితివే, తల్లీ. ఈమెపెట్టున్న బాధలు చూస్తున్నావో లేదో, చూచి పూరకుం టున్నావా? నీవే సజీవివైయున్న యీ రాగనాకు లేకపోయేదిగా. తల్లీ! ఒకపండుగా పర్వమా! పండుగ సుఖమేమిటి. నాడు సర్వజనులు పిండివంట లతో భోజనముచేసి నూతనవస్త్రములు ధరిస్తారు. అట్టిది నోచలేను. పండుగలేకుంటే కొంతసుఖము. నాడు ప్రాకరితీసుకుందికూడా వీలుండదు. పసిపిల్లది మొదలు వృద్ధులవరకు తలలంటి నీళ్లుపోత, వారు తినినకంచములు కడుగుట, ఎంగిళ్లుఎత్తుట, 15 గిన్నె లకు తక్కువలేకుండా అంట్లు ఇవిఅన్నీ నావె. పండుగ పూటయని కడుపారతిండా? తలకు స్నానమా? తలకునూనా? ఇంత సౌభాగ్యముగా నున్న నాకు నూతనవస్త్రమొకటా. అయ్యో! జననీ! ఆమెపిల్ల లందరు తలలుదువ్వుకొని చామంతి సన్నజాజులు ముడుచుకొని హాయిగావుంటే; పసికూన నవ్వుటచే కించిత్తు ఓర్చలేక పోయేదాన్ని. ఎప్పుడు వీధిమొగము చూచు సౌభాగ్యములేదుకదా! నా పెరటిపాల, నా గడ్డిపరుపు. నాగదే తెలిసినవి...మంట! మంట!! నేను...కంట్లో రవంతైనా పుల్ల...పోయిందే, అమ్మ వారిని చూస్తే మొత్తబుద్దిన్నట్లు 'కంట్లో పుల్లపోసి సిందేటు' (యని యేడ్చు) దైవమా! నామనస్సాక్షిగా, నాహృదయపూర్వకముగా చెప్పుకుంటున్నాను. మొఱవిను. అది నాతప్పుకాదు. నేను కోరిచేయలేదు. పడిందో లేదో కాని ఏడ్పునేటప్పటికి విచక్షణలేక నాచేతులమీద పడడం నిజమయింది. సలుపు! సలుపు!! తల్లీ! రావా!! కరుణలేదా! రక్షింపవా! దీన దయాళుడని బిరుదుపెట్టుకొన్నావు. కృష్ణా! ఈబాధ లన్నిటికన్నా నన్ను నీలో ఐక్యముచేసుకోవా! అయ్యోరామా! (అని ఏడుస్తూ మాలతి మూర్ఛ పోయింది.)

౨

"ఏమేవు! ఓసే! వెధవముండా, రంకుముండా, చచ్చిడిను. డా, పలకవేమే? ఏంచేస్తున్నావు? నిన్ను తగలెయ్య. వెధవపీనుగా యిలాగురా. నీకు పోతరం హెచ్చింది. నీపని పట్టిస్తానుండు. నోరుపడిపోయిందే నీతో అరవలేక. రావేమే"

(మాలతి తుళ్లిపడి లేచి) "వస్తున్నానమ్మా (తనలో) ఎంతసేపైపై పిలుస్తున్నారో. మంచినిద్రపట్టేసింది. ఈరోజున నాపనివుంది."

"ఏంచేస్తున్నావు" (గద్గదస్వరముతో)

"........." (వణకు.)

"మొద్దుమొహమా! చూడూ, వెధవమొహము ఎలాగుందో, మాట్లాడవేమే?"

"............"

"ఇక నోటితో కాదు. కర్రతో అయితేనే" యని ఒకటి బెత్తముతో వీపుమీద వేసింది సుబ్బలక్ష్మి.

"బాబోయి! నానోయి"

"నోరుముయ్యి! నోరుపెత్తే చూడు. (అని బెత్తము ఆడించుచూ) ఎవరైనా మందలించుతారనా? ఎవడొస్తాడో రమ్మను, నాదగ్గరకు. మొగాళ్లకు మొగుణ్ణి. మాట్లాడవేమి."

(వెక్కుతూ, దెబ్బ తడుముకుంటూ, రెండవదెబ్బ ఆపుకుంటూ) ఏ...మి...చేయు...ట...లే...ద... అ...అమ్మా?

"అబద్ధమాడకు, చీరేస్తాను. వుప్పు మిరపకాయల కారంకూరుతాను వంకాయలో మెంతి మసాలా కూరినట్టు."

"..........."

"ఏమి..." (కజ్జ ఎత్తింది.)

"లేదమ్మా! ఏమిటిచేయడం లేదమ్మా!"

"నీమంచి నా నోరంతా నొప్పియింది. అర్ధణా మిరియాలు దండుగ. ఎవరిస్తారు."

"విన...బడ...లేదమ్మా" (వెక్కుతూ)

"చెముడా! నీకు? చెముడువదలకొట్టా? ఎంగిళ్లు ఎత్తి కాళ్లుపట్టడానికిరా! వేగిరము. (వెళ్లింది.)

[సూర్యారావు ప్రవేశము.]

"ఏమమ్మా! అలాగున్నావు"

"..............."

"ఎందు కేడ్పు."

"..............."

"నిన్ను...ఎవరేమన్నారు."

"..............."

"ఆ నెత్తురు మరకలేమిటి."

"ఏడవకమ్మా! కళ్లుతుడుచుకో."

"..............."

"తుడుచుకోమ్మా! ఏడ్వకు!! నువ్వు...ఏడుస్తే నాకు ఏడుపువస్తుంది. (అని కళ్లంట నీరుకార్చుతాడు. పిల్లని బుజ్జగించుతాడు. తండ్రిప్రాణము ఒకనాడు కాకపోతే ఒకనాడైనా దహించదా)

"అవునా! ఓయి!"

"........."

"ఎక్కడున్నారు."

"ఊ .... (మెల్లగా యివతలకివస్తాడు.)

"వంటింట్లోనా!"

"........."

"అక్కడేడ్చేది యిక్కడేడ్వకూడదూ" అంటూ (ఇతను వెళ్ళి వంటింట్లో కూర్చొన్నారు. దానిపని సహాయము చేస్తున్నారేమో) వంటింట్లోకి వెళ్లింది.

"మీా భోజనమయింది. నాదయింది. పిల్లలదయింది. ఇంక ఎందుకిక్కడ. ఆడవాళ్లలాగ వంటింట్లోను. వడవరేమి."

"........."

"వడవరూ."

"........" (రెండు అడుగులు వేసేడు.)

"ఏమి కళ్లు అలాగున్నాయి?"

"........."

"చెప్పను."

"వట్టిదే."

"వట్టిదే అయితే యీలాగుండవు."

"........."

"ఈ ముండనుంచె యిదంతాను. ఏమిటి చెప్పవే. ఏమిటిచేసేవు. ఆయనిని ఏమిటన్నావు. నీ మొహం తగలెయ్య ఏమిలేక...పోతే ఎందు కలాగుంటారు, చచ్చినదానితో మువ్వాచస్తే మాకు శని విరగడవును. ఆయనా సుఖపడుదురు. నేనూ హాయిగావుందును."

"అదేమి చెయ్యలేదే! పాపమే! దానిని అనకే."

"పాప మేమిటి."

"దాని కేమి తెలియుదే."

"అదా! ... రాతిగుండెది. పిల్లకంటిలో పుల్ల పోసింది. యిప్పటిదాకా నాప్రాణాలు పుచ్చుకుంది, దీనిని తన్నినా పాపములేదు." (అని ఒక్కటిచ్చింది.)

"ఆ! ఆ!! కొట్టకమే! దానిని. చూడలేనే. పాపాత్మురాలా! అది మనలాటిందే. సవితిపిల్లా. నిన్ను పెండ్లాడం నాదితప్పు. అంతా నాతప్పే!"

"కొట్టక ... ఏమిచేసినా పాపములేదు. కసి తీరదు. నన్ను ... తప్పా. సరి. మీరు పెళ్లాడకపోతే నాకు పెళ్ళికాదా పిల్లలుపుట్టరా. ఇప్పుడైనా ఆలాస్యము అవలేదు. మీపిల్లలు మీకుండండి. నేపోతా." (అని నడిచింది.)

"ఆ! పోకే! పోకే! ఎక్కడికే! విను!"

"........."

"జానా! ఓవే! నీమాట వింటానే, ఎక్కడవుండమంటే అక్కడనే వుంటానే, పడుకోమంటే పడుకుంటాను, కూర్చోమంటే కూర్చుంటాను. నీ కాళ్లు పట్టారా. రావే! పోకే! నా కొంపతియ్యకే" (అని పైటచెంగు పట్టుకొన్నాడు.)

"వదలుతారా లేదా! నాఖర్మం నాది నీఖర్మం నీది."

"...వదలను...అలా అనకు...నిన్ను నమ్మేను.. ఏమిచేయమంటావు."

"వదులు...చీరకదా చిరిగిపోతుంది."

"వదలను."

"వదలవా" (అని పళ్లు పటపటకొరికి ఒకటిచ్చింది కాలితో.)

"తన్నుతే తన్ను వదలను. తన్నినా నాకు నొప్పి లేదు. దెబ్బతగలదు. వళ్లు బురదవదు."

"సిగ్గా! లజ్జా! మనిషిపుట్టుక పుట్టితేసరా?"

"చాలు. రా...గదిలోకి."

ఇద్దరు గదిలోకివెళ్లేరు.

3

"ఏమేవు...యిటురా."

"........."

"రావా."

"అవుసరమైతే మీరేరండి."

"అంతేనా"

"నా అవుసరముకాదు."

"రావా"

"ఎందుకు పదేపదే పిలుస్తారు. నావంట్లో బాగు లేదు."

"ఏమి...ఏమిటివచ్చింది."

"........."

"చెప్పవు."

"ఎందుకు."

"నాతో చెప్పవా? పోనీ."

"నాబాధ తీర్చేవారా? ఆర్చేవారా?

"ఏమి బాధ"

"ఏమిబాధే"

"తీర్చుతారా?"

"వీలైతే."

"అయితే చెప్పను."

"చెప్పవా."

"తీర్చుతానంటే."

తీర్చుతాను. నీ పోరుపడలేను."

"అమనో పోను అంటున్నారు. అంత కష్టంగా వుందా?" (ముఖము తిప్పేసింది.)

"లేదే! నావైపు తిరుగు. యిటు. యిటు"

"ఊ......"

"చెప్పవు."

"చెప్పెయ్యనా"

"కోపము రాదా."

"........"

"ఇంట్లోని ...చాలా చికాకుగావుంది, మీ అమ్మ యిమంది. మీరు, నేను దెబ్బలాడుకోవడాలు. అందు కుపాయము మాచేను. తగిలేద్దాము."

"ఆ! తగిలివేయడమే!" (ఆశ్చర్యముతో)

"అంటే"

"నా కూతురిని...తగిలి వేయడమే!"

"...కూతురేమిటి! పిల్లకూతుళ్ళు అదికాదు."

"ఎక్కడికి పోతుందే. పాపము. పెళ్ళయితే పోనీ అత్తవారింటికి వెళ్ళడానికి."

"అదిగో! ఇక గుండెలు. మీరు అదేవుండండి నే చెప్పినట్టు చేస్తానని యినా?" (తనలో) ఏమిబాధ వచ్చిపడ్డావిరా బాబు. కూతురిని ఎలావదిలేది. పసి కూననుంచి పెంచేను, పెద్దచేసేను. తల్లిలేనిబిడ్డ. ఎక్కడికిపోతుంది. చిన్నది. చదువురాదు. మాటలాచేత కావు. ఎలాబ్రతుకుతుంది. ఏ నిరాధారపక్షి ఆలయములో చేర్పించుదామనుకుంటే వీలులేదు. నేను వ్వాను. డబ్బు యివ్వాలి. దొంగతనముగా పంపడానికా వీల్లేదు. తీసుకు ఎంతవస్తుందో తెలుసు. 29 వ తారీకునుంచే తీతమేతి అంటుంది. కానీ, తీసుకుందికి వీలు లేదు. నెలకోజులు వచ్చినట్లు కష్టపడడం నావంతు. డబ్బుతీసికొనుట దానివంతు. పోనీ డబ్బుమిగులు. కూతురు మిగులు అంటే — అనుకోకూడదు — ఏమన్నా వెళ్ళిపోతుంది. అదిపోయిందా చచ్చేను — కీచుకీచుమంటూ 3 నెలలపిల్ల, బాబని ఏడుస్తూ యిద్దరు మొగాళ్ళు, వెధవల ముక్కుతీసి, తలకాయలు దువ్వి, ముస్తాబుచేసి, బహిర్భూమికి వెళితే కడిగివత్తి. అబ్బా! యిది నావల్ల కాదు — వీళ్ళతో అయిపోతుంది. కాస్త ఆయింత ఆఫీసుకైము. వుద్యోగము సున్నా... ఇంకొకసంగతి. వీళ్ళందరికి వండిపెట్టి, తినిపించి, చేతులు కడుక్కోవాలి. పరమ అసహ్యముయింది. ఎంగిళ్ళెత్తాలి. ఇవన్నీ నాకి. ముఖ్యమయింది. కోర్టులో ఇదివరకు తెలివిగలవాళ్ళు — నామైనే డిక్రీయిచ్చేరు. ఆడ దావాతెస్తే ఏమంటే, దానికి కోపమువచ్చి అది వెళ్ళిపోయినాసరే, నాకు కోపమువచ్చి నేను తగిలేసినాసరే, నేను దానికి నెలకి రు 10-0-0 భరణము యిచ్చుకోవాలి. దానికి నావల్లపుట్టిన పిల్లలందరిని నేనే పోషించుకోవాలిట — ... ఇనంతా కష్టముగావుంది. ఒక్కత్తెను వదులుకొంటే బాగుంటుంది వదలటానికి ప్రాణమువప్పదు. దీని బాధపడలేను. ఒక్కత్తేనా తీసుకువెళ్ళదట. అస్తమానం కేసులైతే వుద్యోగంనున్నా. దానిని...పొమ్మ...ని...ఎలాగు చెప్పేది. మనుష్యుడవా దున్నపోతువా అంటారు అందరూ. నాబాధ ఎవడికి తెలుసు అసలు వదల్లేను. దీనిని...దానిని వదలలేను...ఏమిబాధ..."

"ఏమిటి! మాటరాదేమిటి! అవాళకం ఏమిటి."

"..............."

"ఏది నిశ్చయం?"

"..............."

"తనువా? మనువా?"

"..............."

"మీఖర్మం, నా తప్పులేదు. మాట్లాడకపోవడం చూస్తే, మౌనం అర్ధాంగీకారము అన్నట్లు మీకు కూతురే — యిష్టపడ్డావె. నేపోతా పిల్లలిదుగో పోతున్నా" (అని పెరటిగుమ్మములోకి వెళ్ళింది) (తనలో) బెదిరింపే! పోతుందేమిటి. యిన్నాళ్లూ నాతో కాపురముచేసి — అంతగాని పిల్లలను వదలుతుందా. (తొంగిచూచి) నిజంగా పోతువుంది. ఎంత గడుసాదీ ముండో! (పైకి) అవునా!"

"నేనురాను. మీకు నాకు సంబంధములేదు."

"రారా! అదే పోతుందిలే"

"పోతుందా"

"మరి ఏంచేస్తుంది. నీగురించి"

"మీ కిష్టములేదా?"

"ఏం చెయ్యను."

"అయితే రాను. (నడచును)

"రా! తగిలేస్తున్నా?

"(యింటిలోకివచ్చి) వెళ్లండి. తగిలేయండి."

సూర్యారావు, మాలతిగదిలోకి వెళ్లుటకు కాళ్లు రావు. ఇంటినుండి తగిలివేయుడానికి ఇష్టంలేదు. పొమ్మని చెప్పలేదు. ఆగినప్పుడల్లా "పోతున్నా" నసే భూతము కేకలు చెవిలో రింగుమంటున్నాది. మాలతిగదిలోకి వెళ్ళేడు.

"బాబూ! ఏమి యీలాగువచ్చేరు."

...ఈ గదిలోకి ఎందుకువచ్చేరు. అమ్మగారు చూస్తే మీకు నాకు అవుతాయి."

"...............”(కళ్లంట నీళ్లు కారుతున్నాయి.)

"కళ్లనీళ్లు పెట్టకండి. అరిష్టము."

"అ...మ్మా...(వెక్కి వెక్కి ఏడ్చును.)

"........." (మాలతికి కడుపులో గాభరాగావుంది. దుఃఖము పొర్లి పొర్లి వస్తుంది.)

"........."

"బా...బూ ..ఏమిటో కారణం"

"అ..." (ముఖము చేతులతో మూసుకొని)

"ఏమండోయి! ఏమిటిచేస్తున్నారు."

"వస్తున్నా!" (నడచును)

"వెళిపోతానందా? వెళ్ళిందాలేదా"

"........."

"చెప్పేరా?"

"లే...దు...ఎలాగు...చెప్పేది."

"పోనీండి. బొమ్మలాటదాని నసుకొన్నారా? ఆడించుతున్నారు.?" (కళ్లు ఎఱ్ఱచేసింది)

"నువ్వు...చెప్పెయ్యి."

"నేనా..."

"...ఊ"

"సరే నాకే కదా తట్టు. కానీండి"(గదికి వెళ్లింది)

"ఓసే"

"అమ్మా"

"నీపని అవుసరంలేదు. నువ్వు మాయింట్లో వుండవద్దు వెళ్లిపో."

"............... అయ్యయ్యో! దైవమా! యీపాటి పూర్తైనాలేకుండా చేసీవా! నిరాపరాధ పక్షిని, యిటుల చేయుట బాగే! పాపిష్టులకు, కష్ట జీవులకు సుఖము లేనేలేదా. ఈపాటి పూర్తైనా లేకుండా చేసీవు...దైవమా! త్రోవలేదు, రక్షింపుము "కళ్లు చీకట్లుకమ్మేయి. భూమితిరుగుచుండెను. కళ్లనిండా నీరు గిర్రుమని తిరుగుతున్నాది మాలతికి.

"ఏమిటి చూస్తున్నావు?" (గద్గదస్వరముతో)

"........." (వణుకుతుంది.)

"పోవే!"

"అమ్మా!... ఏమితప్పు...చేసేనమ్మా! ఇంత శిక్షటమ్మా! తప్పు కాపాడవా. ఇకముందు తప్పులు చేయునమ్మా! అమ్మా!"

"నాకు తెలియదు ... మీ బాబుగారు పొమ్మన్నారు. పో! నీబాధ పడలేరు."

"నేను ... లేదు."

"ఏమిటి"

"........." (సూర్యారావు ముఖముతిప్పేడు)

"అమ్మా! ఏమిటి చేసేనమ్మా! కాపాడవా! ఎక్కడికిపోతాను. ఎవరున్నారు ... తలిదండ్రులు మీరే. అమ్మాశరణు" (అనిఏడుస్తూ సుబ్బలక్ష్మి కాళ్ళమీద పడ్డది.)

"వెధవ బొల్లిఏడుపు లెందుకు. ఎవరువినరు! పో: (అని తన్నింది.)

"అమ్మా! తన్నినను సరే! యీడ్చినను సరే! నేను వెళ్లను. నాకు ... లేరు."

"అమ్మాయి.." (దెబ్బతగిలి నుదుటనుంచి నెత్తురు కారుచున్న గాయముపైకి దృష్టిపర పేడు సూర్యారావు.)

"ఊఁ..." (గుడ్లుతిప్పింది.)
"లేదే...నెత్తురు"...

"పాపము ... ఏమి — జాలి — మనపిల్ల లేచ్చి నప్పుడు లేదు. యిదిఅంతా ... యింతే."

"........."

"పోతావా లేదే" (గుడ్డలుగిరవాటేసింది.)

"........."

"పోవా? నీ పనివుంది. (గబగబ వచ్చి కఱ్ఱ తెచ్చింది.)

"........."

"ఏం?..." (కఱ్ఱతాడించి)
"అమ్మా..." (అపుకొంటుంది.)
"వెళ్ళ...వెళ్లు అవతలకి" (అని యిడ్చింది.)
"........." (తడుముకుంటుంది.)
"పోవా!" (బొత్తుపట్టుకు యిడ్చేసింది అవతలకి.)

సూర్యారావు చెయ్యి పట్టుకోపోయేడు. ఏమి చెయ్యలేకపోయేడు. సుబ్బలక్ష్మిని బతిమాలింది. తండ్రికేసి చూచింది. దీనంగావున్నాడు. మాట్లాడ లేడు. తగిలేసి గడియబెట్టింది.

"అమ్మా! అమ్మా!! మరెప్పుడూ చెయ్యను. రక్షింపవా."

"పోతావా లేదా! దాచిపెట్టినట్లు అరుస్తున్నావు. చూచుకో" (అని పేడ కళ్లాపినల్లి తలుపువేసి వెళ్లి పోయింది కనికరక.) సూర్యారావు నిశ్చేష్టుడయేడు.

"ఆహా! యిక ఏల యీజీవితము. తల్లీ! చిన్నతన మప్పుడేపోయింది. తండ్రియా బతికున్న లేని వారిలోజమ. ఇటువంటి తండ్రియున్న ఎంతసౌఖ్యమో లేకున్నా అంతే. వెదుకుదమన్న అవగింజంత జాలి లేదు. ఆమె నన వనిలేదు. "సవతి" యను అక్షర ములే చేయును. అవే యింతమట్టుకు చేసినవి. ఎంత దుర్మార్గురాలైనను పాపమంటదట అనుకున్నవారిదట. ఆమెచేయునది కాదు. నే చేయించుకున్న దానను. విధి ఆహా! దైవమా! నీయొక్క శౌర్యసాహసములు, బుద్ధి చమత్కారములు, సుఖవంతులు, ధనవంతులు మీదకిపెళ్ళలేవు కాబోలు. నీకు బలముచాలదా! నేనా దొరకేను. నేనుఏడిస్తే నీకు సరదావా? అంతా సమమేమో నీకు! ఏడుస్తే నీకు నవ్వు, ఆటపాటమ్మా. ఒకరికష్టము నీకష్టమేమో ఏదది...ఛీ! దేవుడిని నిందించవమే! నేనెక్కడ దేవుడెక్కడ! మందభాగ్యు రాలను. దైవమా! ఇక్కడ పనిలేదు "అమ్మా! సెలవు. ఇదే కడసారిచూపు, సెల్కు. బాబుగారికి నా నమస్కారములు." అని కేకపెట్టి ఏదో గొణుగు కుంటూ, తనలో తాను నవ్వుకుంటూ, బట్టలు చింపు కుంటూ, మార్గమనక, ముళ్లనక తిన్నగా పోయింది మాలతి. ప్రపంచమే అగమ్యగోచర మనిపించింది. ప్రపంచములో తనకుతానే లేదనుకుంది. ప్రపంచ ములో తన్ను ధరించేవారు లేదనుకుంది. తిన్నగా సముద్రముగట్టుదాటి తీరముచేరింది. కెరటాలువచ్చి తగులుతున్నాయి. నీరు చల్లగా తగులుతున్నది. తెలివిలేదు. క్రింది తిన్నగాపోతున్నది. "తల్లీ! రావా! కాపాడవా! నేనీబాధలు ధరింపలేను. ఈ అవమానం ధరించలేను. దిక్కులేనివాళ్లకు దిక్కు నీవే తల్లీ! గంగాభవానీ! యిదిగో నీపుత్రిక. కాగ లించుకో" (అని రెండుచేతులెత్తి నమస్కరించింది.) పెద్దకెరటమువచ్చింది.

మరునాడు దండోరా. ఎవరో బాలిక, సుమారు 12 సం|| చింపిరిజుత్తు, బంగారుచాయగల శరీరముగు పిల్ల శవము సముద్రతీరమున దొరికింది. సంబంధీకులు వచ్చి ఠాణావద్ద 7 గం|| లోగా కనబడవలెను."

ఇట్లు,
సబ్ ఇన్‌స్పెక్టరు.

ఎవరు రాలేదు. 9, 10 అయింది. అనాథప్రేతం గవర్నమెంటువారే దహనంజేశారు. ఎవరో! తెలుసుకో !!

భారత సతీమతల్లులారా! సవతియని పేపము పెట్టి యిట్టి దుండగము లాచరించి, స్త్రీజాతి కంతకు కళంకము తేకుందురుగాక!

ఆత్మవిశ్వాసమున్నచో

బి. సుబ్బయ్యగారు. బి.ఏ., ఎల్.టి.

అసన్యసామాన్య బలపరాక్రమములున్నను, బుద్ధి చమత్కారములున్నను, ఆత్మవిశ్వాసములేనియెడ మానవుడీ ప్రపంచమున సత్త్వానురూపంబైన ఫలంబు నొందుట దుష్కరము. భీరువులు తమయందిమిడియుండు అనంతశక్తిని గుర్తింపగల్గుదో వారెట్టి మహత్కార్యములనైన నవలీలగ సాధింపగలరు. సకల మానవులకును మహదాశయములు గలవు; ఉత్తమాభిలాషలున్నవి. కాని ఆత్మవిశ్వాసరహితులు విజయపతాకము నాడింపలేరు.

స్త్రీల నబలలని వర్ణించుట సంప్రదాయము. కాని కాలక్రమమునుగ వారీ కళంకమును బాపుకొనుచున్నారు. విద్యావ్యాప్తియు, పాశ్చాత్యనాగరకతా సంపర్కమును, జాతీయభావమును వారి స్వాతంత్ర్యాభిలాషను బురిగొల్పి వారిని లేవదీసినవి. హిందూసుందరులు తమ దాస్యశృంఖలములను ద్రెంచుకొని సర్వరీతుల ముందంజ వేయుచున్నారు. ఇట్టితరుణుల ఆత్మవిశ్వాసమును ప్రబోధించుటే వారికి మన మొనర్పగల మహోపకారము.

పాశ్చాత్య ప్రపంచమున ధ్రువతారవలె దివ్యకాంతులతో వెలుగు నారీలలామలలో నధికులు ఆత్మశక్తిమూలమున ఉన్నతస్థితికి వచ్చినవారే.

ఫ్లారెన్సు నైటింగేల్ (Florence Nightingale) కన్య బీదకుటుంబమున జన్మించిన సాధారణస్త్రీ. కాని బాల్యమునుండి మానవసేవయందే సర్వశక్తులవినియోగించెను. "నేనే కాకిని"యని పరితపించుచు కార్యదీక్ష బూనకుండినచో క్షతగాత్రులైన యోధులకును, రోగపీడితులైన వారికిని సపర్యలొనర్చి వారి నోదార్చగల్గు రెడ్ క్రాస్ సంఘము (Red cross Society) వంటి ప్రజోపయోగకరములగు సంస్థలెట్లు నెలకొల్పబడియుండును? గతవత్సరము కీర్తిశేషురాలైన క్యూరీసతి (Madame Currie) భర్తృవియోగజనిత సంతాపముచే దపించుచు వూరక కూర్చుండియుండినచో రేడియం (Radium) నెవరు కన్గొనియుందురు?

నిజమే! వీరసాధారణ ప్రజ్ఞగలమేధావులు, బలసంపన్నులు, సామాన్యుల కిట్టి ధైర్యసాహసము లబ్బుట సాధ్యమాయని పల్వురు ప్రశ్నింతురు. కాని వాస్తవమునకు వారియం దసాధారణమైన దెద్దియు లేశమైన కానరాదు. "నా కాత్మవిశ్వాసముమాత్రము మెండుగనున్నది. అంతియకాని వేరులేదని" నైటింగేల్‌కన్య పలుమరు వచించెడిదట. తాను సంకల్పించుకొన్న కార్యమును ఉత్సాహముతోను, దీక్షతోను సాగించుచుండెడి దా వీరవనిత.

గ్యాసులైట్లను (Gas Lights) గనిపెట్టిన థామస్ ఎడిసన్ (Thomas Edison) అత్తేండ్ల ప్రాయమున నుండినపు డొకానొకదినము వాని ఉపాధ్యాయుడు "వీడు శుద్ధమొద్దు, చదువు సంధ్యలు వీనికంటవు, కావున వీనిని బడినుండి తొలగించుట శ్రేయంబని" వ్రాసి పంపగా వానితల్లి దానింగాంచి కొండొక తడవుచింతిల్లి పిదప ధైర్యమును వహించి "నాచిన్నికొమరు డెన్నటికిని మూఢుడు కాడు; నే స్వయముగ వానికి విద్యగఱపెద"నని కార్యమారంభించెను. దానిఫలమేమి? ఎడిసన్ మహామహుడు.

అహర్నిశములును గృహకృత్యములందే మునిగి తేలుచునుండు మే మితరవిషయముల నెట్లు నేర్వగలమని మధ్యతరగతిలోని హిందూస్త్రీలు వచించుటకలదు. కాని అమెరికాదేశపు ప్రాచీనచరిత్ర పరికించినచో నిట్టివారనేకులు ఉత్తమబుద్ధులఁబెంచి దేశమునకు మహోత్కృష్టమగు సేవనొనర్చిరని తెల్లమగుచున్నది. అబ్రహాములింకను (Abraham Lincoln) యొక్క మాఱుదల్లి యిట్టి సామాన్యవనితయే. ఆ నారీమణి "దేహము, గృహము మిక్కిలి యింపుగను శుభ్రముగను నుంచుకొని గృహమునకు క్రొత్త వన్నె దెచ్చెను; ఆమె అబ్రహాముపై మిక్కిలి దయగల్గి ప్రేమతో బెంచుచుండెను. అతని విద్యాభ్యాసమున కామె మిక్కిలి తోడ్పడెను. అతడును జీవించినంత కాలము ఆమెయందనురాగము గన్పఱచెను." * ఆ కాంతామతల్లి కుమారుని ఉన్నతాశయములను జూపి దనరక్షణమందును దేశసేవయందును జీవితమును గడపు టుచితమని బోధించెను. కావుననే "నీవు చదివిన గ్రంథములలో నుత్తమమైనదేది?" యని లింకను నెవ్వరో ప్రశ్నింప "నే జదివిన సద్గ్రంథమా! నాతల్లియే" యని నుడివెను.

కావున గమనించవలసిన విషయమిది. "మానవకల్యాణకరమగు ప్రతి సంస్థయు నేదోయొక వ్యక్తియొక్క చ్ఛాయమే" యని అమెరికాదేశపు కవిపుంగవుడు వచించెను. "నేనల్పుడను, నాకంటె నధికులు పలువురున్నారు. వారి సహకారములేనిదే కార్యమెట్లు సిద్ధించు" నని తలచుట పొరబాటు. నిజమునకు భగవత్సృష్టిలో ఉత్తమాధములను ప్రత్యేక తెగలు లేవు. ఎవరిని వారు స్వయముగ లోకువ జేసికొనుటే కాని లేనియెడ మనకు దుర్ఘటమగు కార్యములేదు. భగవంతుడు మనల నేదో గొప్పయుద్దేశ్యముతో సృజించినాడను దృఢవిశ్వాసముంచి మనయందంతర్గర్భితమగు దివ్యజ్యోతిని వెలిగించి దానిం బెంపొందింపజేసినచో మనో నయనములకు చక్కని రాజమార్గము గోచరమగును. ఆత్మవిశ్వాసరహితుడై "నేనసమర్థుడనని భావించి సర్వమును బరిస్థితులపై నాధారపడియున్నదని భావించువాడు పతితుడగును. "పరిస్థితులు పరిస్థితులననేమి? నేనే వానికల్పింతు" నని నుడివెను శూరాగ్రేసరుడగు నెపోలియను చక్రవర్తి. ఇవి అహంభావజనిత వాక్యములు కావు కాని యదార్థములు. అనుక్షణమును మనపరిస్థితులను మనమే నిర్మించుకొనుచున్నాము.

* ఆబ్రహాములింకను — గా. హరిసర్వోత్తమరావు.

కవిపత్ని

విశారద శ్రీ॥ తి॥ పి॥ రంగాచార్యులుగారు

విద్యార్థి అవస్థలో నేనూ మణిభద్రుఁడూ సహాధ్యాయులం. ఇంతేకాదు. ప్రాణ స్నేహితులం. ఒక కంచంతిండి; ఒకమంచంపడక. ఒకర్ని ఒకరం చూడకుండా ఉన్నంతికాలం క్షణం ఒకయుగంలా వెళ్లించేవాళ్లం. కాని చిత్రం ఏఁవంటే—

కొన్నాళ్ల కా ప్రేమపాశం పుటుక్కున తెగి, విరోధంఅనే చెల్లెలి కట్ట ఏర్పడింది మా స్నేహప్రవాహానికి. మా యిద్దఱిమధ్యనూ గర్భశత్రుత్వం నిలిచి పోయింది. ఎఫ్. ఎ. పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులం అయిన తరువాత మే మిద్దఱమూ చెరొక దారీ త్రొక్కేము. మణిభద్రుడు మెడికల్ కాలేజీలో చేరేడు. నేను సాహిత్య సంసారంలో అడుగు పెట్టేను. మా పూర్వులేదో కొంచెం వెనకేసి చనిపోయారు కనుక ఈనాఁడు నేను పొట్టకోసం రెక్కలుకొట్టుకో నక్కఱలేక పోయింది. ఈలాంటి నిశ్చింతావస్థలో — ఏం చెప్పనూ? — రాత్రిం బగళ్లు కవిత్వం అల్లడంతోటే సరిపోయేది నాకాలం అంతాను.

ఈ పిచ్చి నాకు బాగా తలకెక్కింది. ఏలాగో శ్రమపడి గంటకోపదం అల్లడం ప్రారంభించేను. నా రచనా సౌందర్యంచూసి నేనే మురిసిపోయేవాణ్ణి. ఒక్కొక్కప్పుడు నా కవిత్వం తులసీ సూరదాసుల్ని మరపించేది. క్రమక్రమంగా నారచనా భాగాలికి పత్రికలన్నీ తావిచ్చేయి......అంతటితో నాకవిత్వం పిచ్చి కొంచెం ముగం ముదిరింది. కానీ! ఇంత స్వల్ప కాలంలోనే నాపే రింత మారుమ్రోగేసరికి నేనెంత కీర్తిగడించేనో? — అనేగర్వం తలకెక్కింది. అదీ సహజమే అనుకున్నా. గొప్పగొప్పవాళ్లందరికీ టీ పార్టీలిస్తూ ఉండేవాణ్ణి. పూర్వానికి ఇప్పటికీ నాకవిత్వంలో కొంతతేడా కనిపించింది. అది నాచేతి ఆటబొమ్మైంది. అందుచేత ఆటే వ్రాయడం మానుకున్నాను. ఎప్పుడేనా హుషారుపుట్టి ఏదో అల్లుతూ ఉండేవాణ్ణి. ఏ స్వల్పవిషయం వ్రాసినా అందులో రసభావాలు ఊరిపోతూఉండేవి. నా స్థితి ఈలాఉంటే—

అక్కడ మణిభద్రుఁడు

ఎప్పుడూ చికిత్సాసారసంగ్రహమో, వస్తుగుణదీపికో ముందేసుకుని బుఱ్ఱకొట్టుకుంటూ ఉండేవాడు. ఐదేళ్లు చెమటూర్చిపోసి అసిస్టెంటు సర్జను (Assistant Surgeon) పరీక్ష ప్యాసయి, దుకాణం తెరిచేడు.

పరీక్షా ఫలితాలు పత్రికలలో ప్రకటించినప్పుడు మాత్రం అతని పేరు చూశేను. మళ్లీ ఇంతవరకూ ఎందులోనూ చూడలేదు. నా ప్రశంసమాత్రం ప్రతిరోజూ పత్రికల్లో కొన్ని పేజీలు నిండిపోయేది. అతడా దుకాణంమీద కూర్చుండి రోగులకోసరం ఎదురుచూస్తూ ఉండేవాడు. అతని కేసిచూస్తే గర్వంతో అతణ్ణిచూసి అవహేళనచేస్తున్నా నేమో అని భ్రమపడేవాడు. పోనీ అతడేనా నన్ను పలకరించేవాడా అంటే — అది మొదటికేలేదు.

౨

ఒకనాడు

పన్నెండుగంటలవేళ — తపాలావాడు ఒక కవరు ఉత్తరంతెచ్చి చేతికందిచ్చి వెళ్లేడు. తొందరగా విప్పిచూశేను. అదంతా నాకవిత్వ ప్రశంసతో నిండిపోయింది. దేశసన్మానానికి, దేశగౌరవానికి నే నాదర్శకుణ్ణి అని అందులో నిర్ణయించి వ్రాయబడి

ఉంది. అప్పుడప్పు డీలాంటి ఉత్తరాలు నాకు విసుగుపుట్టిస్తూ ఉండేవి. పురుషులపక్షంలో ఉపేక్షించినా అట్టే బాధుండదుగాని — ఎవరో ఒక యువతీలలామ లేఖిని కురిపించే యీ అమృత వాక్యాల్ని ఉపేక్షించడానికి మనసొప్పిందికాదు. ఈమైనా సామాన్య స్త్రీయేమోఅంటే — దేవాలీ నివాసుడు — సుప్రసిద్ధహృదయనారాయణ జమీందారుగారి సుపుత్రి. విద్యాసంపన్న, బి. ఏ. ప్యాసయింది సావిత్రి. ఈ తరుణంలోనే యీమె ప్రశంస అనేక పత్రికల్లో చూస్తూవచ్చేను. మొదట వాటిని అంతశ్రద్ధగా పాటించలేదుగాని యీవుత్తరం వాటి నన్నింటినీ జ్ఞాపకంచేసింది. వెంటనే కలంపట్టి జవాబువ్రాయడానికి కూర్చున్నాను. కలం నడుస్తూనే ఉంది. మనస్సు ఆలోచిస్తూనేవుంది. నూతనశబ్దాల కోసం నిఘంటువులన్నీ తిరగేశేను. ఇంకా కొన్ని పదాలకోసం క్రొత్తనిఘంటువు వ్రాయవలసిఉంటుం దని నిశ్చయించుకున్నాను. ఆ వుత్తరంలో నాప్రతి పత్తిని పూర్తిగా అంగీకరిస్తూ లిఖించడం ప్రారంభించాను.........

......తమరు నన్ను స్తోత్రంచేస్తున్నారు. ఇది తమఘనతనే వెల్లడిచేస్తుంది. నా రచనలు స్తవనార్హములుకావు. కల్పనా సౌందర్యంలేదు. కవిత్వప్రభావాంగమైన రససిద్ధి మొదలేమున్న... ఇట్టి పరిస్థితుల్లో తమరు నన్ను ప్రశంసించుట తమయాశీస్సంపదను పొందింపచేసిరని తృప్తిచెందుచున్నాను.........”
ఈలా... ఈలా... ఉత్తరం పూర్తిచేశేను. తనగొప్ప తనాన్ని వెల్లడించుకోవడంలో ఇదికూడా ఒక పద్ధతేగా !!

* * *

నెలరోజులైంది. నా ఉత్తరానికి తిరిగీ సమాధానం వచ్చింది. కాలాతీతానికి కలవరించేను.

“తమరువ్రాసినలేఖ తమయోగ్యతను ద్విగుణీకృతం చేస్తోంది. మేలిమి బంగారానికి తావులు కల్పిస్తోంది. తమను వర్డ్స్‌వర్త్ (Wordsworth) టెనిసనులు (Tennison) సాటిరారని నా తలంపు. తమరచన రసహీనమని వ్రాసియున్నారు. అయితే అవవచ్చును. కాని, అది నన్ను మాయామోహజాలాల్లో ముంచేసే మధురమురళీగానరసాస్వాదనచేయించింది. గంటల కొలదీ రససాగరంలో మునకలేస్తూ ప్రొద్దుపుచ్చుచున్నాను. నిద్రాహారములుకూడ మరచుచున్నాను. తమలేఖిని నొకమారు ముద్దాడుదామా అనే కోరిక లీరికలెత్తుతూవుంది.”

ఇది నాకు రెండో ఇంజెక్షన్ అయింది. ఆఖరు వాక్యం నా హృదయంలో వెట్ట పుట్టించింది. హృదయం విడివడి ఉత్తరంలో చిత్రించబడి పోయింది. కవి తనకిష్టమైన పదార్థాన్ని గగన సంచారం చేయిస్తాడు గదా! నేనూ సావిత్రిని పొగడడంలో ఆలోకపాతాళం ముడిపెట్టేశేను.

“కవిత్వం వ్రాసినవాడే కవికాదనీ, దాన్నిచదివి అందులో రసాన్ని రచనారహస్యాన్ని హృదయ తృప్తిగా అనుభవించేవాళ్లుకూడా కవులే అనీ కార్లైలు వ్రాశేడు. ఈ పద్ధతిలో మీరునూ కవులే. చాలా ఉత్తమోత్తముల నందరినీ చూశేను. ఒకరూ కవిత్వంలో ఉండే మహాత్వంమాత్రం అనుభవించినవారు నాకు కనబడలేదు. మీరు రచనాప్రపంచంలో విహార కేళాలన్నీ విమర్శిస్తున్నారు. మీ ఘనత నా కాశ్చర్య జనకం అయింది. తమవంటి సుశిక్షిత మహిళామండలిచే నలంకృతమై భారతమాత ధన్యురాలైంది,” అని వ్రాసి ముగించేను.

అనేకనవలలు చదివేను. రసవత్తరమైన కవిత్వాలు చదివేను. కాని సావిత్రి వ్రాసివుత్తరాల్లో వుండే రసం ఎందులోనూ నాకు దొరకలేదు. అవే తిరిగి తిరిగి చదువుదామా అనే ఆశకలుగుతూ ఉండేది.

3

సావిత్రి మాటలు

తప్పక ఆయన నన్ను ప్రేమిస్తున్నాడు. లేకుంటే

వెంటవెంటనే యీలా ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరుపువాడా? ఈనాడు ఉత్తరంవ్రాస్తే ఎల్లుండే సమాధానం. ఆలోచించిచూస్తే నా ఉత్తరంకోసమే ఆయన ఎదురుచూస్తూ వుంటాడా, అనిపిస్తూవుంటుంది. ఆయన కవిత్వంకంటే తీయచ్చువ్రాసే ఆయన ఉత్తరాలే రసవంతంగా ఉంటాయి. చదివిచదివి ముగ్ధురాలనై పోతూఉంటాను. ఒకప్పుడు నేను చిత్రపటం పంపుతున్నానని వ్రాసేను. వెంటనే సమాధానం— ఏమనీ? "పటం పంపుతున్నానని వ్రాసినావు. కాని ఇంత వరకూ నాకు చేరలేదు. రిజిష్టరీ చేసివుంటే వెంటనే పంపేది. పోష్టుఆఫీసులో దర్యాప్తుచేస్తాను...." ఈ సమాధానం చూడగానే అదివరలో సుస్తీచేసినా తిరుగుటపాలో చిత్రపటం పంపక తప్పింది కాదు. మూడోనాడు ఆయనఫోటో నాకందింది. ముఖం రాజకుమార లక్షణాలతో విరాజిల్లుతోంది. నా హృదయం చాలావరకు మొదలే లాక్కున్నాడు. ఈ క్షణంలో పూర్తిగా నాహృదయరాజ్యాన్ని ఏలేడు ఆయన. రాత్రులందు నిద్రలేదు. పగలు ఆహారంలేదు. వారి ఆఖరువాక్యం వారి హృదయం నావిహారస్థలం అయిందని బుజావుచేసింది. "..........ప్రియురాలికి..." ఆహా! ముద్దులొలుకుతోంది అనుభావము. ప్రతివర్ణంలోంచి ప్రేమామృతధారలు ఒలుకుతున్నాయి. 'పాతినిహారకర' అనేరచన నన్నుద్దేశించే వ్రాయబడి ఉంది. మరొకరచనలో ఆయన అవివాహితులని నిర్ణయింపబడిఉంది. కాని నేనుమాత్రం.........." ఆయనింత శ్రమఎందుకు పడుతారు? కవిత్వధోరణిలో శరీరారోగ్యం ఏమరవద్దని వ్రాస్తే ఆయన విషయం తేలిపోతుంది. ఆ అవివాహితుని జీవితపథానికి లక్ష్యంగా నేనే ఏర్పాటైనానని విశదమయింది.

తిరిగి నేనొకజాబు వ్రాసేను. వెనుకటి ఉత్తరాలికి దీనికి చాలా అంతరువుంది.

"మీ లేఖలలో సంతోషము కలుగుటలేదు. తమ దర్శనమే ప్రాప్తిస్తే సాష్టాంగపడి తమ పదపద్మాల్ని ముద్దుపెట్టుకుందామా అని తటపటిస్తూవున్నాను. నన్నధికంగా జాలినొందించుట ప్రమాదం. అనుక్షణం తమదివ్య లీలామూర్తిమంతమే నా కళ్ళారాకడుతూ ఉంటుంది. నిద్రావస్థలో మిమ్ములనే పలకిస్తూవుందునంటే అతిశయోక్తికాదు. ఆహారవిహారాల్లో తమ కట్టినుకరములు జరుగుచున్నవో? అని తొట్రుపడుతూ వుందును. రాత్రులందు చాలవఱకు నిద్రమేలుకొని ఉండుటలేదు గదా? శరీరారోగ్యం చెడిపోతుంది. ఈ విషయంలో తాము చాలా శ్రద్ధవహించాలి. నన్ను మీపాదదాసిగా ఎంచుకొండి." నాలుగోనాటికల్లా జవాబు. ఎగిరి ఉత్తరం అందుకున్నాను ఆయన నన్ను వివాహం చేసుకుందుకు కుతూహలురై ఉన్నమాట నిజమే కాని కొంచెం ఆశ్చర్యంగా కనబడ్డారు. తల వనితలంపుగా నాకను రెప్పలు మూతలుపడ్డాయి. భావి కార్యక్రమాన్ని తలుచుకుంటూ ఆనందడోలికల్లో ఊగేను.

ఇంతలో మా ప్రభాకరం పటాలదొంతి తెచ్చి నాముందు పెట్టేడు. 'ఈపటాల్లో ఒకదానిని ఏరుకో వలసినది. అందుతో జతపరచిన ఉత్తరముకూడా చదువుకోవలెను! అని బాబుగారి ఆజ్ఞ వినిపించేడు. కట్టువిప్పేను. అందులో నన్ను వరించాలని ఆశించే వ్యక్తుల ఫోటోలున్నాయి. కాని నా హృదయంలో ఒక్కవ్యక్తికే స్థానంఉంది. అన్నీ తిరగేశేను. నా మతానికి సరిపడింది ఒకటీలేదు. వెంటనే నాపెట్టె తీసి వారిఫోటోమీద 'Passed' అనే మాట వ్రాసి తండ్రిగారిదగ్గరికి పంపేను. వారాశ్చర్యపడ్డారు. నేనే లక్షాధికారినో ఎన్నుతా ననుకున్నారు. నేను కవిగారిని వరించడంతోటే వారు నిర్విణ్ణులైపోయారు. కవిగారు ధనాఢ్యులై కుచేలుణ్ణి ధిక్కరించినవారూకారు, భిక్షుకుణ్ణి అనుకరించినవారూకారు. ప్రేమ్యగుడ్డిదని ఎవరు ఎరుగరు? దాని విలువను తెలిసినవారు మాత్రం ఎవరు? నాతండ్రిగారిక్కి నేనంటే ఎంతో ప్రేమ అందుచేతనే యీ విషయంలో నాకు పూర్ణస్వాతంత్ర్యమిచ్చి నాతో ఏకీభవించారు.

౪

చివరకి అనుకున్నంతా జరిగింది. వారికి జ్వరం తగలకం ప్రారంభించింది. డాక్టర్లు హృద్రోగమేమో అని సందేహిస్తున్నట్లు తెలియవచ్చింది. నాన్నగారు అహోరాత్రాలు విచారసముద్రంలో మునిగిపోయేరు. నేనీ వివాహంమానితే బాగుండునని వారికి తోచింది. చూస్తూ చూస్తూ నూతిలో ఎవరు దిగుతారు? కాని నా కాలక్ష్యం లేకపోయింది. ఇద్దఱి మనస్సులూ ప్రేమబంధాల్లో కట్టుబడిపోయాయి. వారి రోగమూ బాధా అన్నీ నాకు నాటూ రావలసిందే. నేను వారి దాన్ని. సావిత్రి సత్యవంతుణ్ణి యమపాశాల్లోంచి విడిపించి తెచ్చింది. నేను వీరిని రోగముఖంలోంచి విడిపించలేనా? నేనూ సావిత్రినేగా? ఈ భారత మాత సంతాన్నేగా? పేరు సార్థక్యంచేసుకో యత్నిస్తాను.

సాయంకాలం అయింది. బాబుగారు క్లబ్బుకు వెళ్ళే వేళ అయినప్పటికి గదిలోనే కూర్చున్నారు. వారు విచారసముద్రంలో మునిగిపోయారు. నేను కూడ ఆయనదగ్గఱపోయి కూర్చున్నాను.

"బాబూ క్లబ్బుకి వెళ్లలేదేం?"

"ఏంకావాలి?"

"మీరు అనారోగ్యంగా ఉన్నారా?"

"ఫరవాలేదు."

"మీరు అర్థాకలిగాకూడా లేవడంలేదు."

"నా కా సంగతి తెలియును."

"డాక్టరికి ఎవరికైనా చూపించండి. రోగం వృద్ధి పొందించడం బాగుండలేదు."

"నా వైద్యుడు యమధర్మరాజే!"

నాకళ్లంట నీరు కారడం బాబుగారుచూశేరు —

"నా దురదృష్టానికి విచారిస్తున్నా గాని, నీకేమే? సావిత్రీ!" అన్నారు.

నా కేదో పెద్దఅపకారం వాకు వారుచేశేరు అనేట్లుగా బాబుగారిని చూశి —

"నా తండ్రిగారియుండి మీరు నన్ను పూర్తిగా అర్థం చేసుకోలేకపోయారు. మీ ప్రతిమాట విషం పూసినబాణంలా తగులుతోంది. మీ రెప్పుడూ బయటతిరుగుతూ ఉంటారు. నే నింటకూర్చుండి ఎంతగా ఏడుస్తున్నానో మీ కేం తెలుసు? నేను చిన్నదాన్ని. నా నోటివెంట యీలాటికబుర్లు లాయకైననికావు. కాని, ఏంచెయ్యను? నాజీవితం సర్వస్వం దోపిడీ చేయబడింది. ఎల్లా ఊరుకోగలను? నా భావిజీవితాన్ని అంధకారమయంగా చేస్తున్నారు" అన్నాను.

"సావిత్రీ! చూస్తూ విషం త్రాగమంటే ఏలా? ఆలనిరోగం నీచికిత్సలకి లొంగుతుందని నీకింకా ఆశ ఉందా?"

"తప్పకుండా వారికి ఆరోగ్యం కలుగుతుంది. విస్తారంచదువుతూ, వ్రాస్తూఉండటంచేత బహుశః యీ భోజనసదుపాయం సరిగా ఉండకపోవచ్చు. అందుచేతనే అలా రుగ్మతకలిగిందిగాని స్వతః వారు ఆరోగ్యవంతులే." ...

ఈ నామాటలు బాబుగార్కి పథ్యం అయాయి. కొంచెం ఆలోచించి — "చెప్పడంలోనూ చెయ్యడంలోనూ సహస్రాంతం వారుంది. నీవు చెప్పినట్లల్లా అక్షరాలా చెయ్యగలవా?" అన్నారు.

కొంచెం రూక్షస్వరంతో —

"నామాట చేతలోనే పరిణతిపొందుతుంది." అన్నా ఘాటీగా.

అలా ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నవారు చటాలున లేచి బయటికివెళ్లిపోయారు బాబుగారు.

వివాహంఅయ్యింది.

రోగిష్ఠి అనేసంగతి అబద్ధం. వారి దేహారోగ్యం చిత్తానందకరంగా ఉంది. ముఖం ఎఱుపు. నేత్రాలు జ్యోతిర్మయాలు. నన్ను చూడడంతోటే కనుమకలి

కలావికసించేది వారిముఖము. అనేక కవులచరిత్ర లేను చదివితే వారివారివిషయాల్లో ఏదో దోషం కనబడుతూనే ఉండేది. కాని వీరికి విషయంలో యీ సిద్ధాంతం నిరాధారం అయింది.

వీరు చాలా విడియస్వభావులు. పరాయి స్త్రీ కనబడితే తలెత్తివరుగరు. నాదలికత్తె తెవరేనా కనిపించినాసరే లేచి లోపలికి వెళ్లిపోయేవారు.— 'మీరు పురుషులు. స్త్రీకే పరదాకూడదంటే మీ కాఘోషా ఏమండీ?' అని అనేకసార్లు అన్నాను. కాని నాప్రశ్నకి జవాబు అమూల్యమైన ఆయన హాస్యచంద్రికే. వారంటే నాకెంతో నమ్మకం. ఆ హృదయం నిష్కళంక గగనసదృశం అని నావిశ్వాసం. అలాంటివరుడు దొరకినందుకు నా భాగ్యదేవతకి ధన్యవాదాలిచ్చేదాన్ని. సమస్తమూ నాచేతులలోనే వదిలేశేవారు. బట్టలుకూడా నా సలహాలేకుండా మార్చేవారుకారు. వారి ఆహారవిహారాదులన్నీ నేనే చక్కబెట్టవలసివచ్చేది. నా స్థానంలో ఏ యితర నిర్లక్ష్యవ్యక్తైనా యీ సరళహృదయాధికారి అయిందా అంటే యీగృహనిర్వహణ మెట్లా పరిణమించేదా?' అని ఆశ్చర్యం వేసేది. వారికి తమ ఆఫీసుగది పరిశుభ్రతేనా అక్కర లేదు. వేలుమడిచి చూపినదాకా ఎక్కడదముకికే అక్కడేనిలవ. కాలి మీద కాలేసుకుని కూర్చోదమే. నెలకినాలుగుకోజులు ఇల్లంతా పురుసులుకొట్లాడుతూ ఉండేది.

"ఏమండీ! భారతదేశం అంతా మీ కవిత్వం ప్రశంసే కదా? మీ పోమరితనం, నిర్లక్ష్యతా ఎవరేనా ఎరుగుదురా?" అని అడిగేను.

"నీవో వ్యాసం వ్రాసి పంపకపోయేవా?" అని నవ్వేరు.

"అపకీర్తి కలుగుతుందేమో?!"

"అందులో నీకూ భాగం వుంటుంది గా?"

"నాకేం! ఇంతనిర్లక్ష్యం అయితే ఏలా?"

"నీవు నాయింటికి రాణివిగా?"

"నేను రాణీనే. అందుకే చెపుతున్నా. తమరు తమఆఫీసు చక్కచేసుకోండి."

"నీవు నాసూపరింటెండెంటు (Superintendent) అని తెలుస్తున్నాను."

నేను కోపగించి వెళ్లిపోయేను. కాని మనసు మనస్సులో ఆనందతరంగాలు పొంగిపొర్లుతున్నాయి. మర్నాడు వారి ఆఫీసుగదిదగ్గరకి వెళ్లేను. గోడమీద బయట —

సావిత్రి. బి. ఎ.
(Savitri. B. A.)
సూపరింటెండెంటు.
(Superintendent)

ఆనే బోర్డు వ్రేలాడగట్టి ఉంది. దాన్ని లాగి వారిదగ్గఱకి విసరేసి, 'యీ దుండగాలు చూస్తే లోకు లేమంటారు?' అన్నాను. వారు మందహాసంతో చేతులుచాపేరు. ఆహా! ఘనచంద్రికాకిరణజాలాల్లో తల్లీనతచెంది అప్రయత్నంగా వారి కరకమలనాళాల్లో బంధింపబడ్డాను.

*

సాయంకాలం అయింది. నా విలువదుస్తులు ధరించి 'కొంచెం షికారువెళదాం రండి' అని పిలిచేను.

వారు ఏదో రచనానిమగ్నులైఉన్నారు. 'ఉత్తమ భావాలు తోస్తున్నై. వాటిని ప్రకటించడానికి శబ్దాలు వెతుకుతున్నాను. ఇది సమయంకాదు. మాట్లాడించకు.' అన్నారు. నాకు విపరీతలకెక్కినట్లైంది! 'ఏటి ఎల్లకాలం వారిపనేదో అదేగాని నా బ్రతుక్కి స్వాచ్ఛందితలేదా?' అని తోచింది. మొదటి రోజుల్లోకంటే ఇప్పుడు నేనంటే విముఖులయ్యారా? అనిపించింది. 'హృదయం ప్రేమశూన్యమా' అని

సందేహంకలిగింది. ఆ కవితాధోరణి నా కంత రుచించిందికాదు.

"మీ కవితాధోరణే మీదా? ఏమైనా సంసార సుఖం కావాలా?" అని నిర్మొగమాటంగా అడిగేశాను.

"కవిత్వంవల్ల ప్రపంచంలో ఆందోళన బయలుదేరుతుంది."

"నాదృష్టి ఏమైనా ఉందా? లేదా?"

"అది నీమనస్సునే అడుగు."

"నా హృదయాన్ని కాదు, మిమ్మల్నే అడుగుతున్నా. కొంచెం నావైపు తలెత్తి జవాబుయిత్తురూ."

"ఈ రచనచూస్తే నీవు ఉప్పొంగిపోతావు. ఇదివరలో యీలాంటి రచన ఎప్పుడూ వ్రాయలేదు."

"నాకీవేళ కొంచెం షికారుచేసి వత్తామని కోరిక కలిగింది. ఈ కవిత్వం నా ఆశని చెడకొట్టేసింది. కాగితం లాగేసి, సిరాబోర్లింతామా అని ఊహకలుగుతోంది." అన్నా దీనంగా.

"కాగితం సిరాలకేంగాని ఈభావాలు మళ్లీరావు. ఈవేళకి నీ వొక్కర్తవూ వెళ్లి వస్తూ!"

"నా మనస్సు అంగీకరించడంలేదు."

వారు చెయ్యూపి తిరిగి వ్రాసుకోడం మొదలు పెట్టేరు. నా హృదయంలో బల్లెం పొడిచినట్లైంది. వారికి కవిత్వధ్యానమేగాని నాధోరణేలేదు. పేరు కోసం చూస్తారుగాని యింట్లో ప్రేమచూడరు.

గదిలోంచి బయటికొచ్చేను. తిరుగుతూతిరుగుతూ ఒకవంతెనమీదికి వెళ్లేను. మనస్సు బరువైపోయింది. జగత్తు శూన్యమై కనిపించింది. నా తండ్రిమాటలు జ్ఞప్తికివచ్చేయి. నా దురదృష్టాన్ని నిందిస్తూ, విచారిస్తూ ఎంతసేపు కూర్చున్నానో నాకేమీ బోధపడలేదు. నా వివాహానంతరం నా సుఖదుఃఖములను నాతో పంచుకొనేవారు కవిఅయేరు, కాని నాదుస్థితి చూచి జాలిపొందేవ్యక్తి ఇప్పుడు నా కొక్కరూ లేరు. నా జీవనౌక నదిలో కొట్టుకుపోతోందా అనిపించింది. కన్నీళ్లతో నిండిన ఆ నిర్భరదృష్టిజాలాల్లోంచే వారు వస్తున్నారేమోనని పదేపదే చూచేదాన్ని. ప్రేమ ఆశనుత్యజించగలదా?

నాదృష్టి నదివైపు మళ్లింది. ఏదో మంత్రశక్తి నన్నా నదీతరంగాల్లో లాక్కొని పోతోందా అనిపించింది. హఠాత్తుగా నిద్రాదేవి నన్నాదరించింది. నదీమాత తన ఒడిని నా కాశ్రయంయిచ్చింది. నేను నదీ ప్రవాహంలో కొట్టుకుపోతున్నాను.

* * *

తెలివొచ్చింది. నేను ఇంటిదగ్గర ఉన్నాను. వారు ఎదురుగా నిలబడిఉన్నారు. కుర్చీలో డాక్టరుగారున్నారు.

"వీరు నా స్నేహితులు. మణిభద్రుడు. నదిలో దూకి నిన్ను బయటికి తీయకుంటే యీపాటికి నీ విక్కడదానవో కదా! వీరికి ధన్యవాదాలియ్యి" అన్నారు వారు.

నెమ్మదిగా లేచి బట్ట సవరించుకొని డాక్టరుగారి వైపు చూచాను. కాని వారిముఖం చూడలేక పోయాను. "భగవానుడు మీకు మంగళముచేకూర్చుగాక" అని కూర్చున్నాను. నా హృదయావేదన ఎక్కువైంది. వా రక్కడనుంచివెళ్లిపోతే బాగుండేదే అనిపించింది. వారు లేచి వెళ్లినతర్వాతమాత్రం నా మనోవ్యాకులత యినుమడించింది. నీటికి కారువెళ్లి నిప్పు కొనితెచ్చినట్లైంది. ఏంచేసేది?—

మణిభద్రుని మాటలు

రాత్రి పన్నెండైంది. కాని నాకు నిద్రేపట్టడం లేదు. సావిత్రికళ్లు నా చిత్తాన్ని దొంగిలించేయి. ఆహా! ఆకంటిశోభ, ఆ చూపులకంటే అధికార్లు తగిలించే సంకెళ్లు సులువు. తేలికగా ఒదిలించుకోవచ్చు. ఆమె నేత్రాలు మాటిమాటికి నన్నే చూస్తూవుండాలని

కోరేవి. కాని ఆమె కనురెప్పలను శెలవిచ్చింది కాదు. పరాయి పిల్లవాడిచేతిలోనున్న ఆటవస్తువులా నిలిచి పోయేను. ఆమె చూపుపాశాల్లో ఎదురుగా సత్యవంతుడు నిలబడిపోయాడు కాని లేకుంటే మనసార ప్రేమావలోకనాలు విజృంభించేవే!

మర్నాడు షాపులోకి వెళుతూ ఆమెను గుమ్మంలో నిలబడిఉండగా చూచేను. సతృష్ణదృష్టులతో ఆమె నన్నుచూచి ఒకనవ్వు నవ్వింది. ఆ చిరునవ్వులో మెరుపుమెరిసింది. నాహృదయం కరిగిపోయింది. షాపులో నా మనసుండబట్టలేదు. ఎప్పుడు సాయంకాలమగునా అని నిరీక్షించేను. నిముషాలు లెక్కిస్తూ కూర్చుంటే సాయంత్రమయింది. షాపుమూసి మెల్లగా యింటికి మళ్లేను. నాకేదో అద్భుతవస్తువు ప్రాప్తిస్తుందని ఉవ్విళ్లూరేను. సత్యవంతుని గుమ్మందగ్గర అప్రయత్నంగా నా నడక ఆగిపోయింది. చూపు గుమ్మంలోకిసాగింది. సరిగా ఆమె ద్వారబంధాన్ని నిలబడింది. నోటివెంట మాట వెలువడలేదు. కాని చూపులుమాత్రం ఆమెహృదయాన్ని విప్పిచూపేయి. ఆ కళ్లల్లోది ప్రేమో మరొకటో ఎరగంగాని ఒక అలౌకిక ప్రతిభమాత్రం తప్పకుండా వెలిగింది. మతి పోయినవాడిలా యింటికిచేరేను.

చాలారోజులు గడిచేయి

దృశ్యాంత్రాలు మరికాస్త పురిపెట్టబడ్డాయి. ఆమెను చూడకుండా మనసుండబట్టలేదు. మంచు నీటితో మనుష్యుని దప్పిక తీరుతుందా? ఆశ ముందుకు సాగిపోతోంది విరామంలేకుండా. ఆపత్కాలంలో ఎఱ్ఱజెండా చూపించినట్లు మనస్సు సావధానత పరుస్తోంది. త్రాగిన సారథిలాగు మన్మథుడు నిర్లక్ష్యం ప్రకటిస్తున్నాడు. ఇతని పానీయం మామూలుమత్తు పదార్థం మాత్రం కాదు. ధర్మకర్మకుసుమాల్ని అగ్నిహోత్రాహుతిచేసే భీతాహంఅనే దేవతనోట్లో పడిశే స్యందపానీయం. దీన్నే విషయవాసనాపర్వత్తంటారు.

ఒకనాఁడు చాలారాత్రి అయి వారింటికి వెళ్లేను. ఏదో గొప్పకష్టం కలిగినట్లు మనస్సు వ్యాకులత చెందుతోంది. కార్యక్రమంఅంతా పూర్తైంది. గుమ్మంలో సావిత్రి నిలబడిఉంది.

“ఈవేళ చాలా ఆలస్యమైందే?” అందామె. ధ్వని భిన్నించి గద్గదావస్థను పొందింది. నాహృదయం కలిగిపోయింది. శరీరమంతా చెమటలు కమ్మేయి. నా విద్యార్థి అవస్థలో వందలకొలదీ శవాలనికోసేను. అప్పుడేనా నాకేలా ఉండేదికాదు. ప్రతి అవయవం వణకసాగింది. కొంచెం స్థాయిపడి —

“ఔనండీ! ఓ పేషెంటు (Patient) ను చూడ్డానికి వెళ్లేను. మీరిక్కడే నిలబడ్డారేల? ఎవరికోసం?”

“వారింకా యింటికిరాలేదు. అందుకేచూస్తున్నా వస్తున్నారేమో అని.”

“ఎక్కడేనా కవిసమ్మేళనం జరుగుతోందా?”

“అబ్బే, కవీలేదు సమ్మేళనంలేదు. ఎక్కడో ఉత్సవంలో వారి నూతనరచనలన్నీ వినిపించాలట”—

“అలాగైతే పన్నెండు గంటలైతేనే గాని రారేమో?”

దీర్ఘనిశ్వాసాన్ని వదలి చిరునవ్వుతో నాకేసి చూస్తూ—

“ఇంట్లో నాకేంతోచడంలేదు.” అంది.

“ఇప్పుడు ఎనిమిదేగా! అవుతా!”

“గడియారపుముల్లు తిప్పేదామా అనిపిస్తోంది.”

నాకాళ్లాడడంలేదు. ఏదో క్రొత్తనాటకం జరుగుతూన్నట్లైంది. ఎవరైనా చూస్తారేమోఅని సాగవలసి వచ్చింది. ధర్మభీతి ఉన్నా లేకపోయినా లోకభీతి తప్పకుండా ఉంటుందిమాకు. ‘ఏం! ఇంకా తెలిసికో లేదా నీవు’ అన్నట్లుగా చూసింది సావిత్రి. విధిలేక మెల్లిగా యింటికిజేరేను. సావిత్రీ విగ్రహమేనా

కళ్ళముందు ప్రతిఫలిస్తోంది. ఆమె మధురవాక్యాలు నా చెవుల్లో ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి. నేనామెని మరచిపోవాలని యత్నించే ఈ కార్యంలో నేను నిందాపాత్రుణ్ణి అవుతానని భయం వేసింది. నాకేసి వేలు మదుపుతారనే దడదడ కలిగింది. లోకులు నన్ను ఉత్తముడని వ్యవహరిస్తున్నారు. ఈ వాసన నా సర్వనాశనకరమని నాకు తట్టింది. లోకులు నిర్ఘృణులౌతారు. ఇంతదుర్మార్గుడుండబోడంటారు. ఆమె వివాహిత ఆమెకై చేచాచుట అనుచితం. కాని ఏంచేసేది? ఈ ఉక్తులు, ఈ ఆలోచనలూ బలతరంగా లయిపోయాయి. ఎంత వేగంగా ఎంత ఉన్నతంగా తరంగం వేస్తుందో అంతత్వరలో అంతకంటే లోతుగా పతనమౌతుంది. ఒక చిన్న వాయుప్రసారణ వాటిని రూపుమాపుతుంది. మానవుడెంతటిబలహీనుఁడు! ఎంత అస్వతంత్రుఁడు!

మరిరోజున నేను సత్యవంతుని భవనంలో ప్రవేశించేను. కాని నాకాళ్ళు ఊని అడుగుపడుటలేదు. దొంగతనానికి ఇంట్లో ప్రవేశించబోయే కన్నగాడిలా తటపటాయించేను. ముందొకటి వెనుకకు రెండంజలుగా ఊగులాడేను. చొరవచేసి లోపల ప్రవేశించేను.

అతఁడు నన్ను చూడగానే ఆదరించి సత్కరించేడు. చాలాసేపు సంభాషణ నడిచింది. సావిత్రికూడా సమీపంలోనే కూర్చుంది. నాదృష్టి ఆమెముఖవర్చస్సుతో ముద్దులాడుతోంది. మొదట దొంగతనం, తరువాత కన్నగాడితనం, పిమ్మట దోపిడి. ఈలా మారింది కథ. ఆమెకూడా సిగ్గువదలి మాటిమాటికి నవ్వుసాగించింది. ఇప్పుడామెకు నాకేసి చూడడంలో సంకోచంలేదు. చపలత్వం లజ్జాభావాన్ని అతిక్రమించింది. ఇంద్రత్వం లభించినట్టుగా సంతోషిస్తూ యింటికి వెళ్ళిపోయేను. కాని బాహ్యప్రపంచం అంతా శూన్యంగా కనబడింది. అక్కడనుంచి రోజూ రాత్రులు రెండుగంటలు ఆమెతో కూర్చుని మాట్లాడుతూ ఉండేవాణ్ణి.

క్రమంగా మనస్సు లొకటయాయి పాపం! సత్యవంతుడింతేనా ఎరగఁడు. కల్పనా సముద్రంలోంచి ఆలోచనా ముత్యాలని బయటికితీసే ఆకవి, — 'కవి గానని చోరవి గాన నేర్చునే, అనే ఆదూరదర్శికుడగు ఆకవి; — విద్వచ్ఛిరోమణి అనబడే ఆకవి — నేడు ప్రత్యక్షంగా — తనకెదురుగా జరిగే ఘోరసంగ్రామతుముల రంగాన్ని — యీ నటనా సూత్రధారుని విదూషక ఘట్టాన్ని — చూడలేకపోతున్నాడు. అతనికవిత్వం జడపదార్థాల్ని సైతం తాండవం ఆడిస్తుంది. కానీ తానింకా నిద్రావస్థలోనే ఉన్నాడు. ఈ అజ్ఞానసంసార పారావారయాత్రికుడు ప్రకృతిసౌందర్య ముగ్ధుడై కులుకుతున్నాడు, గాని, తన నావ చట్రాతికి డీకొంటోందని తెలియజాలకపోయాడు. అతడు తన పతనానికి తానే హేతువైనాఁడు.

సావిత్రి మాటలు

ఎంతేనా అంతరువుంది. మణిభద్రుడెక్కడ? మీరెక్కడ? ఆ విశాలనేత్రాలు జ్యోతిర్మయ తారకలు. అదేమోగాని మణిభద్రునిచూడకుండా క్షణమైనా నాకు ఉండబట్టడంలేదు. అయస్కాంతాన్ని చేరే యినుములా అయిపోయింది నామనసు. మాటలు మాణిక్యాలమూటలు. హృదయం విప్పి మాట్లాడే స్వభావం. వారు లేనప్పుడు ఇల్లువిడచి మణిభద్రుని గదిలో వాలుదామా అనిపించేది. మా జీవితపథంలో క్రొత్తవిధానం ఏర్పడిందని ఆడావాడ విస్తరించి పోయింది. నన్నుచూస్తే వింతహాస్యాలతో వాడ స్త్రీలంతా గుసగుసలాడేవారు. కవిగారుమాత్రం మూర్ఖులా? అయితే వారు నిర్లక్ష్యంగా ప్రవర్తించేవారు. తెలియని వారుమాత్రం కారు. చేతులునలుపుతూ పశ్చాత్తాపపడుతూ ఉన్నట్టుగా నాకుతెలుసు. ఇల్లువాకిలి అక్కరలేకుండా సంసారం నెట్టుతూన్నారని విశదంఅయింది. రాత్రులు నిద్రలేదు. పగలు ఆహారం లేదు. ముఖంకళ కాంతులు లేకుండా వన్నెతరిగింది.

ఒక్కొకనాడు స్నానంకూడా మరచిఉండేవారు. నాకూ వారంటే ఇప్పుడంత శ్రద్ధలేదు. నిశ్చింతగా ప్రతివిషయం వదిలేసి కూర్చుంటున్నాను. వారి ఉదాసీనభావంచూస్తే 'చెంపకురా చెడేవు. చేసుకున్న వారికి చేసుకున్నంత' ఇలాంటి లోకోక్తులు తలంపుకు వచ్చేవి. ఒకనాడు ప్రయాగ మాసికపత్రికలో వారిపద్యమాల ప్రకటింపబడింది. దాని మొదటి పదం యిది—

కోరనివారిని గూడజూచెదవు,

కోఅతతీరునే మనసా

ఇందులో వారి అనుభవచిత్రణమే వర్ణింపబడి ఉంది. నాకు అరికాలుమంట నెత్తికెక్కింది. తిన్నగా వారిదగ్గరకి వెళ్లి—'ఇదేంకవిత్వం?' అని యీసడింపుగా ప్రశ్నించేను. వారు నావైపు చూసేరు. ఆ చూపులు ద్రవీభూతమైనాయి. ఆతినికూడా కరిగించే మార్దవం ఒలుకుతోంది. మెల్లగా 'ఏఁటిటీ?' అన్నారు.

"ఇది చదివి లోకులు ఏఁమంటారు?"

"కవి తానుచూచిందీ, అనుభవించిందీ, వ్రాసి పారేస్తాడు. వాతప్పేముంది?"

"..........మీ రేంచూశేరు?—"

"సావిత్రీ నన్ను వారించకు, నీకొంగుచాటు ముఖ ముంచుకొని సింహావలోకనంచెయ్యి. నాదగ్గర ఏదీ దాగలేదు."

"ఎందుకునన్ను నిందించడం?"

"నిందే అయితే ఈపనికంటే నూరురెట్లు మెఱుగు."

"అయితే నన్నవమానిస్తున్నారన్నమాట"

"అనుమానమైతే ఏడ్వెందుకు? ఇప్పుడు పూర్తిగా విశ్వాసమే కలిగింది. చెవులుమోసపోలే కళ్లు గ్రుడ్డివి కాలేదు. నాఇల్లు—ఈలా రాజసత్రం అవుతుందని కల్లోకూడా అనుకోలేదు."

నేను నిలువునా నీరైపోయాను దురాచారాలకి నిర్లజ్జత పురోగామి అయింది. విసుగుదలతోఁ మీరు పద్యాలు వ్రాయండీ ఇతరులగతి ఏమైతే మీకేం?'

"చేతేతా మృత్యువునుకోరి తెచ్చుకోకు. నేను నిజంగా పిచ్చివాణ్ణైపోయాను." అని గర్జించేరు.

"అయితే! చంపుతారా?— కానివ్వండీ! మీ మనోవాంఛ తీరుతుంది."

సింహం వేటాడబోయే హరిణాన్నిచూచేట్టుగా నన్నుచూచి అలమరావైపు పరుగెత్తేరు. నాగుండె కొట్టుకోసాగింది. నేను బయటికి పారిపోయివచ్చేను. వారు నన్ను వెంటాడిస్తారేమో అని భయంవేసింది. మైదానంలోవచ్చి నిలబడ్డాను. నామనస్సు వికసించింది. మృత్యువును నిరీక్షిస్తున్నాను. కాని వారు బయటికి రాలేదు. మరికొంతసేపటికి 'ఢాం' అనే శబ్దం గుండెలు బ్రద్దలుచేసింది. లోపలికి పరుగెత్తి చూసేను. వారు క్రిందపడి కొట్టుకుంటున్నారు. మరణావస్థలో ఉన్నారు. భయపడిపోయేను. కాని నాకింతేనా విచారం కలుగలేదు. అయితే! ఏ పోలీసుల అధీనమైనాఅయి వ్యవహారాల్లో మునిగిపోనుకదా! అనే భయం నన్ను బాధించింది.

రెండుమాసాలు గడిచేయి.

మణిభద్రునికోసం నెక్ టై (Neck—tie) కుడుతూ కూర్చున్నాను. లోకాచారాల్ని లెక్క పెట్టకుండా అతనితో వివాహంచేసుకుందామనే సంకల్పంతో ఉన్నాను. లోకులు ఈ నా అభిప్రాయానికి చకితులై పోయారు. ఏమైతేనేం. వారు గతించినందుకు చాలా సంతసిస్తూ కూర్చున్నాను. నా జీవితానందం ఇప్పుడు కలుగుతుందికదా అని గాలిమేడలు కడుతున్నాను. నౌకరు టపాతెచ్చి ముందుపెట్టేడు.

గృహలక్ష్మి

అందులో ముందుగా ఒక పేకట్టు నన్నాకర్షించింది. విప్పిచూచేను. అది నా మృతపతిరచనా సంగ్రహం. అందులో ఒకటి రెండు భాగాలు చదివేను. హృదయావేదన ఎక్కువైంది. ఆభావాలు ఉన్నతాలు పవిత్రతమాలు, సంసారమాలిన్య రహితాలు. వీటిలో కపటంలేదు వంచనలేదు. ఇందులో ఆముష్మికసుఖం, శాంతి కొల్లలు కొల్లలుగా ద్రవిస్తున్నాయి. నాకన్నీరు ధారలుగా ప్రవహిస్తోంది. ఆకస్మికంగా మూడవపేజీ మీదకి నాదృష్టి దొర్లింది. ఇది అంకితం ఇవ్వబడ్డ పేజీ, నాగుండె రాయిఅయిపోయింది. రక్తప్రసారణ ఆగిపోయే కూడాఉంటుంది. అది నాకే అంకితం ఇవ్వబడిఉంది. ప్రతిపదమూ ప్రేమామృతం వర్షిస్తూవుంది. ఆ ప్రేమకీ మణిభద్రుని ప్రేమకూ పోలికేలేదు. హస్తిమశకాంతరం. అది అమృతకిరణస్పర్శ; ఇది దవానలస్పర్శ; అది పారావార గంభీరం; ఇది పర్వతోపత్యక ప్రవితశీఘ్రగామి ఐన ఝరి ; అది సత్యసూక్తి కాని శబ్దరహితం; ఇది అనృతవాదం కాని మేఘ గంభీరఘోషణ.

నాకళ్లకి కప్పినపొర అకస్మాత్తుగా విడిపోయింది. పతీత్వమనే ఉన్నతస్థానాన్నుంచిఏపాతాళలోకంలోకి పడిపోతున్నానో నాకు గోచరించింది. పుస్తకం కళ్లని అద్దుకుని విచారించేను.

ఇంతలో మణిభద్రుఁడు లోపలికివచ్చేరు. భావి కళ్యాణానంద కల్పనలో మొఖం ఎఱ్ఱబారింది. ఆయన చేతులో అమూల్యదామం ప్రకాశిస్తోంది. అది నాకోసం బొంబాయినుంచి తెప్పించేరు. నాఏడుపు, విన్నతనంచూచి విలువునా నీరైపోయి—

"ఏడుస్తున్నా వేఁ?" అని అడిగేరు.

"ఇప్పుడు నాకళ్లు తెరిచేయి."

"ఇదిగోహారం. రేపు వివాహం!"

"ఇప్పుడిక వివాహం కాజాలదు."

"సావిత్రీ! పిచ్చిదానవైపోతూవున్నావా?"

"పరమాత్ముడు నన్ని పిచ్చిలోనే సర్వదా ఉంచుగాక!"

మణిభద్రుఁడు ముందుకుసాగి నన్ను స్పృశింప బోయారు. నేనులేచి వెనక్కి వెళ్లిపోయాను. దూరంగా ద్వారముకేసి వేలుచూపుతూ—'అటుపో! ముందుకి ఒక అడుగేనా పెట్ట వీలులేదు' అన్నాను.

ఆరాత్రి నాకు సుఖనిద్ర కలిగింది. అలాటినిద్ర నాజన్మకాలంలో ఇదివరకెన్నడూ నేను అనుభవించి ఉండలేదు. నేను సాధర్తని తృణీకరించ కలిగేను. కాని వారిప్రేమను కాదనడానికి నాశక్తికి మీరిన కార్యం అయింది. మానవుడు నశ్వరశరీరుఁడా? మానవుడు మరణించినా ప్రేమమాత్రం అమరత్వసిద్ధినే పొందుతుంది.

(శ్రీమాన్ సుదర్శనకవిగారి కథకు స్వేచ్ఛానువాదం)

స్త్రీప్రేమచే సుశిక్షితుఁడుగాక యామె ధైర్యముచే బలవంతుఁడుగాక, యామె వివేకముచే నుపదేశితుఁడుగాక యే పురుషుఁడును సక్రమజీవితమును గడిపి యుండలేదు.

'రస్కిన్' —

స్వర్గీయ మరుపూరు వేంకటసుబ్బమ్మ స్మృతి

శ్రీమతి బ్రో. లక్ష్మిబాయిగారు

చేతులార! కన్నీళ్ల నీ 'స్మృతి' లిఖింప
నిర్ణయించితివా తండ్రి! నేడు పిడుగు
పాటుగా గుండెలొక్కట వ్రయ్యఁజేసి
'కాలధర్మ'మటని మెల్లగా వచింతె?

పరమ సౌజన్యగుణ, పతిప్రాణ, ప్రేమ
హృదయ, కనకమాత్రైకపుత్రిక, సుశీల
పతి మనము తల్లిగర్భంబు వగుల బంధు
లాప్త లడల వేంకటసుబ్బ మవని విడెనె!

అకట! నిండెనె నూరేడులమ్మ! ఇరవ
దారు ఏండ్లకే! నీవయినంత యింత
లాసలను పెట్టుకొనుచు గన్నార చూసి
మురియునమ్మకు నేమి ప్రబోధ మింక?

మంగళాశీస్సులియ్య నుప్పొంగు మదుల
శాంతి వాక్యాలు వెడల నీశ్వరుఁడొనర్చె
ప్రేమనిండార నాటిన పిన్న మొలక
పెరిగి పుష్పించి ఫలియించు వేళ ద్రుంచి.

అమలపౌణకాన్వయమున జన్మమయి వాసిఁ
దనరు మరుపూరుయింటఁ బాదమ్ము వెట్టు
శ్రీవెలయ పిచ్చిరెడ్డి గూరిమివరించి
వన్నెకెక్కితి జీవించి నన్ని నాళ్లు.

ఎల్లవారల యాశలు పల్లవించు
తరుణకాలాన విద్యుల్లతగతి మెరసి

కనులు హృదయాలు కారుచీకటులు చేసి
అట్టి మటుమాయమైతె! దవాగ్నిఁ ద్రోసి.

ఏరినిఁగన్నఁ బ్రేమ 'వసుదైవకుటుంబక'మన్న సూక్తి బెం
పారఁగఁజూచు మాత పరమార్థము కయ్యదియే ఫలంబుగా,
దీరిచినాఁడవే! హతవిధీ! సుగుణాలయ సుబ్బమాంబ నొ
రౌర! ఇదే ఘనంబుగను న్యాయముగా మది నీకుఁదోచెనే?

కడుపెడు బిడ్డలంగనినఁగాని యొకళ్లెడఁబాయు ఘోరమైఁ
దొడరెడు గర్భశోకమది దుస్తర మొక్కటె గూర్మిబిడ్డ హా!
కడుపున చుమ్మచుట్టలయి గాల్చు నొకంతన చిచ్చుతల్లిరో!
నుడువఁగ రాని; దేమని మనోధృతి నిచ్చెదమమ్మ నీ కికన్!

ఆయువు నిచ్చియున్నఁ బరమాత్ముఁడు అమ్మకుఁ దగ్గ బిడ్డపైఁ
జేయువె నాఁగనన్నిఁటఁ బ్రసిద్ధివహించెద గాని దైవ మీ
డాయెను సావకాశ మొకయంతన విచ్చెడు లేగులాబి నా
ప్యాయముతోడఁ ద్రుంచెను బ్రమత్తుడు! గ్రూరతయో! పరీక్షయో?

'కనకమగారి బిడ్డ'యను గౌరవమొక్కటి దక్కెనే మహా
ఘనమని తల్లిచాయ సతిగౌరవ కీర్తుల నంది తమ్మ! నీ
గానములు కండ్లఁగట్టినటు, గొల్పువువిస్మృతి మాకె; తల్లి కే
మని యుపచారసూక్తులనుఁ నాడఁగజాలుదు ఇంక సోదరీ?

అకట! యెట్టి యుదారాశయములు కలవు!
బిడ్డకని మొన్న నమ్మ తపించి వగల
నీ కథలు, వ్యాసములఁ దీయుదాక నెరుఁగ
మమ్మరో! నిగూఢమైన నీ యాత్మవృత్తి.
అతులితశ్రీనిఁ దులతూగు నప్పుడెట్టి
సౌమ్యగుణశీల మట్టి సౌజన్యకలన
ఉన్న భూషణముల యూడ్చి మొన్న శ్రీ మ
హాత్మ్మకైంకర్య మొనరించునపుడు దెలిసె.

స్వర్గీయ మరుపూరు వేంకటసుబ్బమ్మ స్మృతి

ధన్యవు! స్వీయసేవ, కృషి, త్యాగముఁ జేకొన నొల్లనట్టి స
న్మాన్యవు! పేర్ప్రతిష్ఠ లిసుమంతయుఁ నెమ్మదిఁగోర నట్టి సా
జన్యవు! తల్లికిందగు యశస్విని వయ్యెదవంచు, బొంగు మా
కన్యములయ్యెనే తలపులన్నియు నీక్రియ సోదరీమణీ!!

చింతిలనేటికమ్మ! మృతిచెందితివంచు వివేకమేది యు
ద్భ్రాంతము నిత్యమెయ్యది ధరాస్థలి విభ్రమ మొందెగాక; ధీ
మంతులు యాత్మసత్యమని బల్కుదురింక శరీరమందు మా
భ్రాంతివిసర్జనీయమగు వస్త్రముకై వడి సోదరీమణీ!

ధాతకునేనియుఁగా విధినిదాటనశక్యము పూర్వకర్మసం
జాతములంత్రుగా భవవినాశము లార్యులు; దూరనేల నా
చేతము తృప్తిపొంద హరిసేవయొనర్తు త్వదాత్మశాంతికై
నీ తలపుల్ ప్రశాంతమయి నిల్చుత నీశ్వరునందె సోదరీ!

న్యాయమనుచు నిట్లొనర్చిన యీశుండె
నిరత మమ్మమదిని నిలిచి చిత్త
శాంతి గూర్చుగాత 'సత్యము, శివము సుం
దరము' నగుత నీ సదాత్మ తల్లి!!

భావిభారతభాగ్యసంభావనీయ
ధన్యగుణశీలవతులైన తరుణులందు
నీ నిరస్తసేవా త్యాగ నిర్మలాత్మ
నిరుపమానంతకీర్తుల నెగడుఁగాత!!

ఓం శాంతిః

వ్యాసకర్తలకు.

. మాకు పంపెడి రచనలప్రతు లితరపత్రికలకు ప్రకటనార్హమై పంపకుందురుగాక యని ప్రార్థన; అట్లుపంపిన మాకుముందే తెలియజేయవలయును. లేకున్న ఆ వ్యాసములు ప్రకటింప బడవు.

సంపాదకులు

అర్ధాంగి

శ్రీ మునగపాటి చినహనుమయ్యగారు

"ఏమండీ, మీరు వెళ్లే ప్రతిచోటికీ నాకు చెప్పే వెడుతున్నారటండీ; ఏదో పనితొందర్లో, యీ రోజు మా మీటింగనీ, నేను వెడతాననీ, మీతో చెప్పడం మరచిపోయాను. ఈ భాగ్యానికి మీకింత కోపమెందుకూ?"

"కోపమేమీ లేదుగాని యీరోజుల్లో ఆడవాళ్లు స్వతంత్రురాండ్లు కావాలనీ, మగవాళ్ల మాటకు లోబడుండకూడదనీ, మాతోబాటు సమానముగ అన్ని విధాలా మనాలెననీ కోరుకున్నారు - కాదు కాదు - ప్రయత్నంగూడ చేస్తున్నారు."

"అయితే మీకంత అయిష్టమెందుకండీ; మరీ, మీరిన్ని శాస్త్రాలూ, పురాణాలూ — ఇంకా యేమిటమ్మా — శ్రుతులూ, స్మృతులూ, యింకా యేమిటో గ్రంథాలూ చదివారుగదా; వాటిలో, భర్తకు భార్య అర్ధాంగి అని రాసుందా? లేదా? మీరే చెప్పండీ!"

"ఉన్నదనుకో; ఉంటే?"

"మరి అట్లావున్నప్పుడూ, పురుషుని కర్ధశరీరమైన స్త్రీకీ, పురుషుడితో సమానమైన సౌఖ్య, స్వేచ్ఛా, స్వతంత్రం, అధికారం — మరీ, హక్కూ, గౌరవం ఇవన్నీ వుండొద్దండీ? స్త్రీకి సమస్త సుఖదుఃఖాల్లో పాలుపొందే యోగ్యతుందంటారా? లేదంటారా?"

"ఉన్నదిగాని ఆ శాస్త్రాల్లోనే పురుషదేహంలో స్త్రీ ఎడమపార్శ్వమనికూడ వ్రాశారన్న సంగతి నీకు తెలుసునుగా"

"అవును తెలుసునూ; అయితే ఎడమపార్శ్వం కుడిపార్శ్వంకంటే తక్కువ యోగ్యతకలదనా మీ అభిప్రాయం?"

"అట్లా అనే లోకం వ్యవహరిస్తున్నది."

"లోకవ్యవహారంలో ఎన్నెన్నో లోపాలున్నాయి; స్త్రీ పురుషుడికంటే తక్కువవడం ఎట్లా నిరాధారమో, అట్లాగే కుడిఎడమ భాగాలకు హెచ్చుతక్కువలు కల్పించడంలోనూడ తగినకారణాలేమీ లేవు."

"ఏమీ లేవూ! మనం ప్రత్యక్షంగానే చూస్తున్నాంగా — కుడిపార్శ్వంవలె ఎడమపార్శ్వం పనిపాటల కుపయోగపడుతుందా? అనుపయోగమయిన దాని కర్తృత్వమాత్రం సమానంగా యెట్లావుంటుంది?"

"ఆమాట నేనొప్పుకోనండీ, ఎడమభాగాన్నయినా చిన్నప్పటినుండీ కుడిభాగంవలె పనులకు అలవాటుచేస్తే కుడిభాగంవల్లయ్యే పనులన్నీ ఎడమభాగంమాత్రం చేయలేదంటండీ మీరిట్లా అంటారుగాని; ఎంతమందిని మనంచూడటంలేదూ ఎడంచేతి అలవాటు గలవాళ్లనీ; పోనీ, కుడిపార్శ్వమే పనులన్నీ చేస్తుందనుకోండి, చేస్తేమాత్రం ఎడమపార్శ్వంయొక్క సహాయంతో చేస్తున్నదంటారా?

....

ఏదీ చూతాం, కొంచం నడవండీ ఎడమభాగం సహాయంలేకుండా; ఎంతదూరం, ఏంతహాయిగా, ఎంత చక్కగా నడుస్తారో తెలుస్తుంది.

....

ఏదీ కుడిభాగంతోనే ఒక్కమాట మాట్లాడండీ మీ చేతయితేనూ,

....

అయినా, కుడికంటితో ఒక్కదానితోనే చూడండీ ఎట్లాచూస్తారో,

....

పోనీ ఎడమభాగాన్ని ఆమూలాగ్రంగా మరుగు పరచి, కుడిభాగంమాత్రమే మీ రూపమను కొని, అద్దంలో చూచుకోండి, ఎంతందంగా వుంటారో ప్రత్యక్షంగానే చూచుకోవచ్చునుగా."

"ఆఁ నీపరిహాసాలకేంగానీ, కుడిఎడమపార్శ్వాలు రెండూ ఎవరికధీనమై, ఎవరిఆజ్ఞకులోబడి ప్రవర్తిస్తున్నవో గమనించావా మరీ?"

"ఎవరికధీనమై లోబడి ప్రవర్తిస్తున్నవని అంటారూ?"

"అట్లా అడుగు చెబుతాను. శరీరమంతటికీ కర్తా, అధికారీఅయిన ఆత్మకువశమై, లొంగి, నడుచుకుంటున్నవి. తెలిసిందా?"

"ఓహో మీరుచెప్పేదియిదా, పురుషపార్శ్వం, స్త్రీపార్శ్వం రెండున్నూ పురుషుడైన ఆత్మకు లోబడున్నవి కనుక పురుషుడి అధికారానికి స్త్రీ గూడ లొంగివుండాలెనని, ఇంతేనా మీవాదం?"

"అంతే"

"పోనీ అట్లేఅయినా స్త్రీ పురుషపార్శ్వాలు రెండూ ఆత్మకు సమానంగానే లోబడున్నాయి గదండీ, మరి పురుషుడి కాధిక్యమెట్లా కలిగిందీ అంటాను. 'అధికారిఅయిన ఆత్మపురుషుడుగదా' అంటారుమీరు; ఆత్మనుగూర్చి 'స్త్రీపున్నపుంసమూర్తియనుగాక' అన్నారేమరీ; ఆత్మను పురుషుడని ఎట్లా నిర్ధారణచేస్తారండీ"

"సరే, ఆత్మ పురుషుడూకాదు, స్త్రీ కాదు, మరేమీకాదు. అయితే నీవేమంటావూ?"

"ఏమంటానా? పురుషుడితోపాటు స్త్రీగూడ అన్నివిధాలా స్వతంత్రురాలై సర్వసౌకర్యాలు కలిగుంటే—పురుషుడు స్త్రీ అభివృద్ధికి ఏవిధంగానూ అడ్డుతగులకుండావుంటే—స్త్రీగూడ పురుషుడివలెనే సర్వతోముఖంగా వికసిస్తుందనీ, దానితో ఉభయులకు సంసారంలో సౌభాగ్యానందాలు పూర్ణంగా లభిస్తవనీ, వాళ్లిల్లు భూలోకస్వర్గమవుతుందనీ—"

"అయితే నీ స్వాతంత్ర్యానికి నే నడ్డంరానుగాని పూర్ణంగా వికసించి 'భూలోకస్వర్గం' ఎట్లావుంటుందో రుచిచూపించుమరి"

"సరే బాగానేవుంది, సంఘానికీ, మీకూ యింత కాలం బానిసనై వున్న నేను, నీటిచెంగగాని యిగిరి పోయిన చెట్టువలె తయారయిన నేను, ఇప్పుడు పూర్ణ వికాసం పొందటాని కవకాశమెక్కడుంది? కాని మీరంతధర్మాత్ములై, మీకంతఅనుగ్రహంకలిగితే మన బిడ్డలను పూర్ణవికాసవంతులయ్యేటట్లు పెంచుదామని నా ఆశ."

"నీ ఆశతీర్చుకోవచ్చునుగాని ముందు నా కాక లౌతుంది, భోజనంపెట్టు, నీకు పుణ్యముంటుంది"

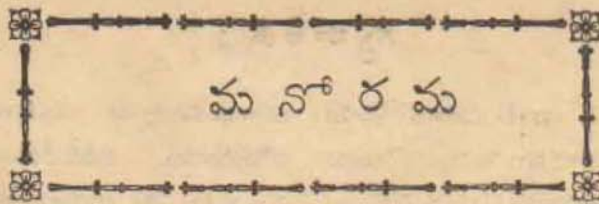
"సరే, రండి, వడ్డిస్తాను"

గులాబి

శ్రీమతి స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు

గుబురుప్రాకుల రేల్గొన్న కొండకోన
సంజకెంఛాయ దీప్తి నైసర్గశోభ
నొక్క తేగులాబీపూవు చుక్కవోలె
కనులకింపయి హృదయమ్ముఁ గలచె నవుర!
ప్రకృతిసాజమౌ సౌందర్యరాగమెవరి
ముగ్ధ మొనరింపనేరదు ముదమునించి

యెంచు పురిగొను యూహాల నరయుచుంటి
నంత;—దృష్ట్యవరోధ మనంతతమము
దిగ్దిగంతరాళమ్ముల దిగుచు కెరలి
ఆ మనోహర కుసుమమ్ము నావరించి
కందళించిన యానంద కళిక లడఁచె
దుర్విదగ్ధుల కెటులుండు నుర్విసుఖము.

మ నో ర మ

తదు త్తరక్షణమున నంత దేజోవంతముగ నున్న ఆ గుడారమునుండి మిగులకళాహీనమై యున్న ఆరబయటకు ప్రాలి ఏటియందు గొట్టికొని పోవుచున్న నా మనోహారిణిని కనుఁగొంటిని. ఆమె నట్లుపలక్షించుటయే తడవుగ నా యాఁడువేసముతోడనే ఆమహా స్రవంతి యందొక్క దుముకుదుమికి ఆమె దెస కీఁదుకొనుచుఁ బోయితిని. మొగ్గఁదొడిగి యుండుకొమ్మ నుడినీటియందు దిరుగుచు పడునట్లు అట్లు భయంకరముగఁబడియున్న ఆతావునందే ఆరాజకుమారి చేలాంచలము నీటి విసురునఁదిరిగి పోవుచుండగఁ జూచి యావైపునకుఁ బోవ నెంతో ప్రయత్నించితిని. ఆప్రవాహవేగమునఁ గొంత విఫలప్రయత్నుఁడనై తుదకు నా యూనచ్ఛక్తియు వినియోగించి నామనోహారిణిని పట్టుకొంటిని. మానవ లోకమునందలి ఒకయర్ధభాగమునకు మూర్తీభవించియున్న మహోద్యమభారమగు నా మనోహారిణి నొకచేతఁబట్టి, ఒకచేత నాయేటి విసురు నడ్డికొనుచుఁ దీరమునుచేరఁ బ్రయత్నించితిని కాని విఫలప్రయత్నుఁడనై ఆయేటివేగమునఁ దీరమును బట్టుకొనఁజాలక ఆఏటి యుపరీభాగమునఁ గొట్టికొనిపోవఁ జొచ్చితిని.

అక్కడ నెప్పుడో పెనుగాలిచేత ప్రేళ్లూడియు నేటఁబడి సగము యేటిపై ప్రాలి యున్న మహావృక్షమొకటి యుండుట కనుఁగొంటిని. ఆరాజకుమారి నెట్లో దేలించుకొనుచునే నావృక్షమును బట్టికొని దానిశాఖలను బట్టి తుదకు తీరమును చేరుకొంటిని.

అంతలో నా రాజకుమారియొక్క బలగమంతయు నచ్చట గుమిగూడి నాహస్తములనున్న ఆమనోజ్ఞ భారము నందికొనిరి.

"ప్రాణములున్నవి—జీవించును—బ్రదికి పోతిమి" అని వారొండొరుల హెచ్చరించుకొనిరి.

ఆమెను చేతులలో ధరించి వారక్కడి గుడారమునకు దీసికొనిపోయిరి కాని నా పురుషత్వమును బట్టించుకొని నేను వారి వెనుకఁబోవఁజాలక పోతిని. మఱియు నా రాజకుమారి తేరుకొనునప్పుడామె కన్నుల దెఱచినయెడల నామెయెదుటఁ జలింపకుండ నిలునఁగలధైర్యము నాహృదయమున లేక పోయెను.

నా మిత్రులగు కృష్ణవర్మయుఁ బార్థసారథియు నేనుయికోకాని యెంత వెదకినను నాకుఁ గానరాలేదు. ఆమెగుఱ్ఱ మాయేటఁ జచ్చుటచేత నేను నాగుఱ్ఱమూమెకు వదలి వేయుదమని సరిపెట్టుకొని పాదచారినయి యెట్టకేల కాకన్యా విద్యాలయోద్యాన బహిఃద్వారమునుఁ జేరుకొంటిని.

ఆద్వారమునఁగళ లోకచిత్రముగను భౌతిక శాస్త్రము లోకచిత్రముగను ద్వారపాలుర వలె నిలిచియుండఁగ నుపరిభాగమున సాహసించి స్వర్గారోహణ మొనర్పఁబోయి దల

క్రిందుగ నధఃపతితుండై వ్రాలి యాక్రోశించుచున్న త్రిశంకునియాకారము తాలఁదోలువఁబడియుండెను. ఆద్వారము సంవృతమయి యుండుటచేతనే నచ్చటి యినుపకంబముల నెక్కి బాణముల మొనలవలెనున్న యూఁచలను జాగ్రత్తగఁబట్టికొని కొంతకష్టమున లోనఁబ్రవేశింపఁ గల్గితిని.

అక్కడ మిగుల సమోహమయముగ నా హృదయమునఁ గొట్టికొనియున్న యూహలతో ఆ చంద్రికాప్రసారమును, ఆచుక్కలను, దూరమున మిణుక్కురను మిణుగురు బుర్వులనుగూర్చి యూహించుకొనుచు నడచూడఁజొచ్చితిని. నక్షత్రమండల మాకాశమున నొకవలయాకారమునఁ దిరిగిపోవుచుండగ నట్లాందోళితుఁడనయి ఆయుద్యానమునఁ దిరుగఁజొచ్చితిని.

అంతలో నెవ్వరో మెల్లగా నడచుచు నావంకకు వచ్చుచున్నట్లగుపించెను. మొదట "ఇది యామెయైనయెడల—" అని నాహృదయమున గొంత కలతపుట్టెను. కాని అంతలో నా వచ్చుచున్నది నామిత్రుడు పార్థసారథియేయని తెలిసికొంటిని.

నన్నుఁగలిసికొనుటయే తడవుగ మిగుల నాందోళనమున

"వినరుగా! వినరుగా! వారు మనల వెదకికొనుచున్నారు! మఱియుఁ "గ్రొత్తవాండ్ర పట్టుకొనుఁడు ఎక్కడనున్నారు?" అని మనలఁబట్టుకొనుట కారాజకుమారి యుత్తరువొసంగెను. ఇంత రాత్రి మనమెక్కడ నడచూడుచున్నను నిముసములో దొరకిపోవుదుము. నడికిరేయి యందిట్లు తిరుగుచుండుట ఈ మహిళామహావిద్యాలయపుఁ గట్టములకు విరుద్ధమంట!—దానికేమిగాని మీరెట్లు వచ్చిరి?" అని పలికెను. నే నచ్చటికెట్లువచ్చితినో తెలిసికొనిన తరువాత నతఁడిట్లు చెప్పెను.

"క్షుద్వ్యాధిబాధితాంగులయిన దుఃఖజీవులు తమ్మెంత నీతిబాహ్యులుగఁ దలపోసికొనుచు సంతాపింతురో అంతకన్న నన్ను నేనెక్కువగ నేవగించుకొనుచు వారలతో నుండిపోతిని. నన్నొక భ్రష్టాత్మునివలె వా రూహించుచున్నను ఆకన్యాదళమునకుఁ గట్టకడపట నడచి యిచ్చుటకు వారలతో మరలివచ్చితిని. అయినను వారెవ్వరు నాతో నేమియుఁ బలుకలేదు. కృష్ణనర్మ యాగడమునట్లు బయలుపడినప్పటినుండియు నా హృదయమున నేదియో పీఁకుచున్నట్లున్నది. అయిన నేమిచేయువాఁడ?— ఆకన్యలిందు ప్రవేశించునప్పుడొక క్రమములేకుండ మిగుల గందరగోళముగఁ బ్రవేశించిరి. ఆ సందడి యందు నేను మేలిముసుగును చక్కగవేసికొని నన్నితరులు గుర్తింపకుండ ఆ రాజకుమారి యా వాసగృహమును బ్రవేశించి యెవ్వరును చూడకుండ నే నెల్లవిషయములఁ దెలిసికొంటిని. ఆమెకొలువుకూటమున నామె సింహాసనమునకుఁజేరువ నొక దేవీవిగ్రహమున్నది. దానిచేతనున్న మహిషాసురుని మస్తకమునకు క్రిందిదెసనున్న సందునుండి

సర్వ ముపలక్షించుచు నేనితరులకుఁ గన్పడకుండ దాఁగుకొంటిని.

"న్యాయమూర్తివలె మిగుల గంభీర భావమున నాసీనయైయుండి కన్యల నొక్కొక తెగ దనయెదుటకుఁ బిల్పించుకొని ఆమె విచారణ మారంభించెను. ఆ బాలికలందఱైకకంఠముగ మనలనేమియు నెఱుంగమని వాక్రుచ్చుచువచ్చిరి. వారందఱి వెనుక మాలతి పిలువఁబడెను. అప్పు డామె యవస్థకు నాకు అనుకంపతోడి నిర్వేదనభావ మొకటిపుట్టినదనగ మీరునమ్ముదురా? ఆమె దురవస్థకు మనమే హేతువులమగుట నాకు మనఃకంటకముగనుండెను.

" 'ఆ స్త్రీరూపధారులను నీవెఱుఁగుదువా లేదా?' అని యారాజకుమారి మిగుల నిర్దాక్షిణ్యముగఁ బ్రశ్నించెను.

"మూర్తీభవించిన దైన్యదేవతవలె ఆమె నిలువఁబడి కొంతకాలమేమియుఁ బలుకక కూరకుండెను.

"ఆ రాజకుమారి విడువకుండ నామెను నొక్కినొక్కి ప్రశ్నించెను. ఆ మౌనమర్ధాంగీకారముగఁ బరిగ్రహించి

" 'తెలిసియున్నదని నీవైఖరియే చెప్పుచున్నది. ఇఁక నీవిషయమై మీయమ్మకేమైనఁదెలియునా!' అని యడిగెను.

"ఆ వధూమణి ఆర్తరూపిణియై యేమియుంబలుకక కూరకుండెను. 'శకుంతలకేమైన తెలియునా?' అని కఠినముగ నారాజకుమారి తిరుగఁబ్రశ్నించెను.

"ఆమె 'యౌన'నికాని 'కాద'నికాని యేమియు స్పష్టముగఁ జెప్పకపోయినను ఆ రాజకుమారి శకుంతలయు, భానుమతియుఁ గూడ నిందుసమానముగా దోషులేయని ఆమెవైఖరినిబట్టి నిముసములో గ్రహించివేసెను.

"అప్పు డామె శకుంతలనుబిలువ నాజ్ఞాపించెను. కాని ఆమె యెచ్చటను కానరాలేదని పరిచారికలువచ్చి తెల్పిరి.

ఆ రాజకుమారి మండిపడి శకుంతల బిడ్డను దోడ్కొనిపోయి ఈ మహిళావిద్యాలయ ద్వారమున కావలపార వేయవలసినదని యుత్తరువొసంగెను.

"తరువాత భానుమతిని దోడ్కొనిరా నియోగించినది. ఆమె సమ్ముఖమున నామె యపరాధము నుగ్గడించి శిక్షించునుగావలయు. నేనిఁక నచ్చట నిలిచిచూడనేరక పరులకుఁ దెలియకుండ నీవలకు వచ్చివేసితిని.—ఇఁక తా మేమిచేయ నిశ్చయించిరి?—ఆ శకుంతల యేమైనదో! ఆ కృష్ణవర్మ యేమైనాఁడో! అహో, యిరువురును గూడ పలాయితులై పోయిరికదా! ఒకవేళ నిద్దఱును కలిసియే పాఱిపోయియుండరుకద!—అట్లయిన నెంతపాపు! ఇదంతయుఁజూడఁ దొలుత మన మిచ్చటికి వేషములతో రావలసినదికాదు. ఆ కృష్ణవర్మ పట్టియడవిగొడ్డువంటి ప్రకృతిని పుట్టియున్నవాఁడు. పైగ నిది రాత్రిగూడ

గావున దానినేమిచేసినను చేయవచ్చునని నాకు భయముగనున్నది."

నే నిట్లంటిని. — "అయిన నేమాయె? ఆ గుజారమునఁ గృష్ణవర్మ నట్లుకొట్టిన నా కంటె నీవే యతని నెక్కుడుగ బాధించిన వాఁడ వగుచున్నావు. ఇది కేవల హాస్య గాంధ్ర ప్రకృతి కనురూపమైననింద. ఏమందువా? — పైకతఁడెంత గంధ్రవైఖరిని గాన్పించినను అతఁడు చాలయోగ్యుఁడని నీవుమాత్ర మెఱుఁగవా యేమి? అతఁడు మనకై గుండియలనిచ్చి ఎంతటి మహాపద యందైనఁజచ్చుటకు సిద్ధమైవచ్చినట్టివాఁడు. అట్టివానిని నోటమెచ్చుకొనుచు నోనట వెక్కిరించు హాస్యగాంధ్రవలె స్నేహము నందే అపహాసపాత్రునిగఁజేసి అతనియందు లేని ప్రకృతినొకటికల్పించి కేవల మవినీతి వర్తనుండని తేల్చివేయుచున్నావు ఒకమాటు యందుఁ బ్రేమజూపుచు మఱియొకమాట యం దతనియోగ్యత కవమానకరముగ మాట్లాడుచున్నావు. కృష్ణవర్మ పైకావిధముగఁ గాన్పించుచున్నను అంతరాళమున మిగులయోగ్యుఁడు. హాస్యరసైకలోలుఁడై నంతమాత్రమున నాతఁ డవినీతివర్తను డగునా? — ఇఁక నతఁ డీరాత్రిపాడిన ఆ 'గైరమ్మ' పాటయున్నదే అది యంతరంగ పరిశుద్ధిలేని వేఱొకఁ డెవ్వడైన పాడియున్న యెడల నప్పటికిని క్షంతవ్యమైయుండదు. కావున నతఁ డూరక కన్పించు వైఖరినిబట్టి అతని యోగ్యతను సంశయించుట కవకాశ ములేదు. అతని బాహ్యతత్త్వమునఁ దోచు పేలవత్వ మతని అంతరంగమునలేదు. ఆ పైపైదోచు కాంతులన్నియు మృగతృష్ణ యందలి తరంగములవలె నిక్కువములు గావు. తుచ్ఛపుఁ బరిస్థితులయందుఁ బడి పోకుండ మహాద్రివలె నిష్కంపతత్త్వమున నుండు స్థైర్యగుణ మతనియందున్నది. — కావున పైపైనదోచు నతనియుల్లాస వైఖరులు కేవలచంచల పరీత భావముల నేర్పడిన ప్రకృతులని నీ వెప్పు డూహింపకుము. జలో పరిభాగమున తామరపూవు నందలి రేఖ లెంతచిన్నగాలి కెంతసంచరించుచు గాన వచ్చినను అదినీటియందు తన మృణాల కాండమును బట్టి క్రిందిభూమి యందెంత స్థిరముగనుండి పోవునో అదేవిధముగ మనము కృష్ణవర్మ వైఖరియు నున్నదని యూహింపవలెను."

నేను చెప్పుమాటలింకను నా నోటి యందుండగనే ప్రక్కనొక చింత చెంగట నుండి ఆమహిళా విద్యాలయాధికారిణు లిద్ద ఱాకస్మికముగ మాపైనుఱికి "ఎవరు? — ఇంతరాత్రివేళ — పేళ్లుజెప్పుడు! — అని మమ్ము హెచ్చరించిరి.

పార్థసారథి తానున్న దాపుననే యుండి వారలకు సూక్ష్మముగ దొరకి పోయెను. కాని నాకు నాపిక్కబలము సందొకింత విశ్వాస ముండుటచేత నన్నుఁ బట్టుకొనఁ బోయిన శూరురాలి చేతులఁ బడకుండఁ దప్పించుకొని లేడివలె పఱుగెత్త నారంభించితిని.

అక్కడి జలయంత్రములఁ జుట్టి జుట్టి, పూవుఁ బొదరిండ్ల ప్రదక్షిణము చేసి చేసి నేను కాలికొలఁది పఱుగిడ నారంభించితిని. నే నెక్కడకుఁ బోయినను విడువకుండ ఆవీరాంగన నిశ్శ్వాసములు నా వెనుక వినిపించుచునేయుండును. ఆకస్మికముగ నా కాలు భూమిపై ప్రాకియున్న యొక్క ద్రాక్షతీగలో జిక్కుపడి పోవుటచేత నచ్చట బోరగిలఁబడి పోతిని. తక్షణమే ఆ వీరకాంత నన్నాక్రమించి పట్టుకొనెను. నిముసములో నే నెవ్వడనో ఆమెకుఁ దెలిసిపోయెను.

"ఆహా! పాఱిపోవుదువా?—మామహిళా మహోద్యమమునకుఁ గంటకములుగ సంచరించితిరి.— ఇంతకాల మీ మా మహిళాలోకమును వంచించి పాఱిపోవుదురా? రండు మీకు 'శాస్తి' యైపోవును." అని పలుకుచు వారిద్దరును మమ్ముల నా రాజకుమారి సమక్షమునకుఁ దోడ్కొనిపోయిరి.

న్యాయాధీశుల వైఖరి నామె యొక యున్నత పీఠమున గంభీరభావమున నాసీనయై యుండెను. గొప్ప తుపాను లుదయించుటకు ముందుఁ దోయధినుండు నోడలతెరచాప కొయ్యలపైఁ గానఁబడు విద్యుత్సంబంధమగువింత తేజమువలె ఆమె లలాటదేశమున వజ్రమొకటిపైన ప్రేలాడుచున్న దీపికా ప్రసారమున వింతగఁ బ్రకాశించుచుండెను. ఆరాజకుమారి కిర్వంకల నిరువురు పరిచారికలు నిలువఁబడి ఏటినీటఁ దడసియున్న ఆమె వినీల కుంతలములఁ దువ్వుచుఁ జక్కఁజేయుచుండిరి. ఆమె వెనుకఁ గొంచెము చేరువుగ—ఎండయనక వానయనక నాగలిఁ బట్టి వసుంధరను సస్యశ్యామల సంభరితముగ నొనర్చు విద్యయందు సిద్ధహస్తలయి, బలవిక్రమసంపన్నలయి, విశాలోరస్కలయి, పంచాననసదృశభీషణమూర్తులయి, ఆరోగ్యవంతములయి మహోన్నతములయిన మేనులఁ బ్రకాశించుచు బలగర్వితలువోలె నున్న వనితలెనమండ్రు నిలువఁబడియుండిరి. సంతతశరీరపరిశ్రమవలనఁ గాఁబోలు వారు పురుషులనుమించిన బలశాలినులనివారి రూపములే చెప్పక చెప్పుచుండెను.

మేములోనఁ బ్రవేశించుచుండగ నారాజకుమారిచుట్టును మూగియున్న ఆఁడువాండ్రు రెండుపాయలుగఁ జీలి మా యాగమనమునకుఁ ద్రోవనొసంగిరి. ఆసింహాసనమున కొకవంక నేలపై బఱచియున్న ముతుగ గుడ్డపై స్వచ్ఛమగు పద్మమువలె మెఱయుచున్న శకుంతలాదేవిశిశువగు సహల్యను పరుండఁబెట్టిరి. సుఖోచితశయ్యయందు మేనెఱుంగక నిద్రించు పసికూనను నిర్దయత్వమున నా రాజకుమారి చెంగటనట్లు పరుండబెట్టిరని నేను భావించితిని.

మఱియు నొకవంక కెంపులవలె మెఱసిపోవుచున్న వీఁజితలములతో తన ముఖపద్మమును గప్పికొని వెక్కివెక్కి దుఃఖించుచున్న మాలతిని కనుగొంటిని. ఆమె తల్లియగు భానుమతీదేవి నిరర్గళాలాపముల తనవాచాలత్వమిట్లు వెల్లడించుకొనుచుండెను.

"—కావున, నో రాజకుమారి!—పూర్వదినములలో నిట్లు జరిగియుండలేదు. నీవు

నాహితోపదేశములఁ జెవియొగ్గి వినుచుంటివి. నాజిహ్వయెట్లు తిరుగుచుండినదో తదనురూపముగ జీవించుటయే నీపరమ ధర్మముగఁ దలంచుచుంటివి. అప్పుడు నీవు సకలవిద్యాజాలమహత్త్వమును నాజేయూఁత నేర్చుకొంటివి. ఇప్పుడిట్లు వెక్కుచున్న ఈబాలికవలెనే నిన్నుఁ బ్రేమించుకొంటిని. నీవుగూడ నన్ను నీరెండవ తల్లియట్లు మన్నించితివి— అవన్నియుఁ బరమ సౌఖ్యావహమైయుండిన ఆనాటిమాటలు.

“అంతలో నెచ్చటినుండియో ఈక్రొత్త నేస్తగత్తె వచ్చినది. ఆమె యే ముహూర్తమున వచ్చినదోగాని నీవు నాదెస పూర్తిగ మార్పుఁజెంద నారంభించితివి. శీతలదేశములందలి నవనీతమువలె నీవు కొఱకువారి పిడుచకట్టి పోతివి. అదంతయు గమనించుచు నే నెంత దుఃఖించితినో ఆపరమాత్ముఁ డెఱుఁగవలెను.

“ఆపైపై స్నేహములన్నియు ఆమె యంతరాళమునుండి యుప్పొంగి వచ్చు నుత్తమ ప్రణయమని నీవు భావించితివి. అట్టి మనస్తత్వమున నీ సహజానురాగమంతయు నామె కొప్పగించివేసి అహర్నిశమామెయనినఁ బొంగిపోవుచు నేనన్న ఘనీభవించి మంచుగడ్డవలె నుత్కంపించుచు వచ్చితివి. నేను చేసినదానికంతకుఁ బ్రతిఫలమిట్లు ముట్టఁజెప్పితివి.

“నీవైఖరి పూర్ణముగ నిట్లు మారిపోయినను నేను మనపూర్వ స్నేహమును దలంచుకొని యెన్ని యవమానములనైన సహించుచు వచ్చితిని. నాయోగ్యత నాకు సంపూర్ణముగఁ దెలిసియున్నది గావునను, ఈమహిళామహోద్యమమునకు నీవు నాయకత్వమును వహించితివి గావున నేనును నీయాజ్ఞానువర్తినై ఈ తనువును జెల్లించుకొనవలసియున్నదని భావించుచు ఎప్పటికైన నీ స్నేహమును తిరిగి పొందగలనని యూహించితిని.

“మఱియు నీవేదో గొప్పపనుల నిర్వహింప నుదయించితివని విశ్వసించి నీయాజ్ఞానువర్తినై ప్రవర్తించితిని. అట్టి లోకోత్తరమగు మహాకార్యమున నేను నీ సహచారిణినై, సమభాగినినై నీసత్సహవాసమును గోరికొనుచు సర్వకార్యకలాపములయందును నీకుఁ దోడ్పడితిని మఱియుఁ గాలమనుకూలముగ నున్నది కావున నన్నివిధముల నట్లు చేయఁగల్గితిని.

“నేను నీకిట్లనుకూలవతినై యుండుట చేత స్త్రీహిత మహారంభమగు నీ మహాభారమును నిర్వహింప గల్గితివి. ఇప్పుడింత విస్మయాకరముగఁ బెరిగియున్న ఈమహావృక్షమునకు విత్తనము మన మిరువురమును కలసియే యుంచితిమి. ఈ యుద్యమపరిణామమును మనమిరువురము సకల కలావిభూషింతుఁడగు కళాపూర్ణున ట్లుదయించితిమి. కాని ఆమె యందీ పరిణామము అకస్మికోదయమునఁ దొడలులేకుండ వెలువడిన యనూరునట్లు వికృతమైపోయినది.

“ఈ భవనముల దీసికొని మనమీ స్వేచ్ఛాసీమలఁ బ్రతిష్ఠించుకొంటిమి. ఇందవు

గిడినప్పటినుండియు నన్ను నీవు తూష్ణీంభావమునఁజూచుచు వచ్చితివి. నీప్రకాశమే మెల్లమెల్లఁ బ్రసరింపించుకొనుచు నాకు నీ చెంగట క్రీనీడయే యుండిపోవునట్లొనరించితివి. క్రొత్తబాలిక లెవ్వరువచ్చినను వారందఱిని శకుంతలయొద్దకే పంప నూహించుచు విద్యార్థినుల కామె యన్న నపరిమితమగు నభిమానముదయించునట్లు చేయ నారంభించితివి. అయిన నామెయందేమి మహాత్వమున్నది?—సర్వవిధముల నల్పతర వయస్క — అల్పతరవైదుష్యవి కాన—విరోధ దేశ సంజనిత—అట్టి దానికి నీ వీ మహోద్యమమున సర్వాధిపత్యమొసంగితివి. ఏకదేశ సంజనితనై జననీస్థానమున నిన్ను బెంచి పెద్దదానిగఁజేసిన నన్ను నీ వుపేక్షించితివి పోనీ!—ఆమె కే విద్యయందైన సమగ్రమగు పాండిత్యమున్నదా? ఉఁహుఁ! ఏమియు లేదే! వట్టియుడవి! అన్నిటను వ్రేలుపెట్టి సర్వకళాపరిపూర్ణురాలనై తినని విఱ్ఱవీగు దుర్గర్వణికాదా?

“అయిననేమాయె?— ఈ మహారంభమునఁ బెత్తనమంతయు నామెకే చెల్లుచు వచ్చినది. ఇందలి బాలికాగణమంతయు నామె యధీనముగావున ఆమె యాడిన దాటయుఁ, బాడినది పాటయు నగుచువచ్చినది. అయిన నెప్పటికైన ఆమె కుహానా పాండిత్యమును కుటిల విచేష్టితములను తెలిసిపోకుండ నుండదని నేనన్నిటికి సరిపెట్టుకొనుచు వచ్చితిని.

“అంతలోఁ దోడేళ్ళవలె వీండ్రీ సీమలఁ బ్రవేశించిరి. శకుంతల యిచ్చట నీయుద్యోగమున నున్నదని తెలిసియే వచ్చిరి. ఆమెయు వీరిరాకను సంపూర్ణముగ నెఱింగికొని వీరిచ్చట మనతో నుండిపోవు కుచ్ఛితతంత్రమున నీ మహారంభమున కింత యుపద్రవము దీసికొనివచ్చినది. వీరిచ్చటికివచ్చినప్పటి యుదయమంతయు శకుంతల భవనమునఁ దలుపులు బిగించికొని గుసగుసలాడుచు నుండిపోయిరి. వీ రామెకు తమ్ముగూర్చి సర్వమెఱింగించుకొనిరి. ఆమెయంతయువిని వీరిని ప్రోత్సహించుచు నుండిపోయినది.

“నా కెవ్వ రీ సంగతులఁ జెప్పకపోయినను నేను సర్వమును గ్రహింపఁగల్గితిని. సకల యువతీలోక క్షేమంకరమగు నభినివేశమునఁ గనురెప్పలు మూయకుండ సహస్రసహస్ర నేత్రముల నుపలక్షించుచుండును గావుననే నీ కుచ్ఛితమంతయు నవలీలగ గ్రహించివేసితిని. వీ రీదొంగవేసముల నెంతనేర్పుగవేసికొన్నను క్రిందటి నిశీథమందే పూతపసిండి వంటి వీరిమోసముల గ్రహించి నీవద్దకువచ్చి సర్వమెఱిగింపవలెనని యడుగిటు వేసి యుంతలో మఱల నూహించితిని. ఒకవేళ నాసుహృద్భావమును నీవు గమనింపక శకుంతలపైనున్న మత్సరమునుబట్టి యొకటి దొరకించుకొనివచ్చితినని భావించి నన్ను చూడగనే ‘కస్సు’మందువనుకొంటిని. — ‘చాల శ్రమదీసికొంటివి కాని — ఈవార్త శకుంతల నా కెఱిగింపకపోవునా? — ‘నకుమ నీ కీవృథాయాస మెందులకు?’ అని నన్నదల్చివేయుదువని భావించితిని. —

అదియుఁగాక నిన్న నీ వామెతోకలసికొని చాలతడవు సంభాషించియుంటివి. ఒకవేళ నీకామె తెల్పియేయున్నదేమో! మీ రిరువురును యుక్తమగుచర్యదీసికొనుట కూహించుచుంటిరేమో! — అనియు నూరకొనవలసినదానినయితిని. కావున నాయాందోళనమున కనురూపముగ నీకప్పుడేమైన తెలియఁజేసినయెడల నదంతయు నాకుఁ బ్రతికక్షిణి యగు ఆ శకుంతలను పదభ్రంశమొనర్చి పరాభవించు తహతహతో నేనిట్లు చేయుచుంటినని నీ వూహింతువని నేననుకొంటిని.

"అయినను మహిళాలోకము యొక్కమేలే మనకు ముఖ్యాదర్శమైనయెడల తప్పక ఆమె కుచ్ఛితము బహిర్గతమొనర్పఁదగినదే! సంఘము నున్నతికిఁదెచ్చుటకే కద తొలుత మన మిట్టిశపథములఁ జేసికొంటిమి! అయినను మన మహోద్యమభద్రమునకే నేను నాశపథముల నుల్లంఘించియు వాని యాదర్శములకు భంగములేకుండ సంచరింపవలసినదాననయితిని.

"కావున నాకుఁదెలిసియు నీకుఁజెప్పకుంటినని నీవు కినియుట కవకాశములేదు. చెప్పకున్నను వీరిపై నేకొకకన్నుంచియే జాగరూకతతో మెలంగవలసని యూహించితిని. పైగా వీ రితర బాలికలతో నేమియుఁ గలియుచుండ లేదు. కావున నింతలో మఱెట్టి యుపద్రవమునకు నవకాశములేదని భావించితిని.

"ఇఁక నీదినమున వీం డ్రీవిధముగ నిగూఢముగనుండిపోవుట నాకు వెక్కసముగఁ దోచి యేమైనను, నీవు నన్ను గూర్చి యేమనుకొన్నను చెప్పివేయుదమని నిశ్చయించి నీ భవనమునకువచ్చి చూచితిని. కాని నీవు ఆ శకుంతలయొక్క బలగమునంతయు దీసికొండలనెక్క వాహ్యాళి బోయియుంటివని తెలిసికొంటిని. ఆ శకుంతలకూడ నీతోడనే వెడలిపోయినదనియు నీపరిచారికలు నాకెఱింగించిరి.

"ఇఁక నప్పుడయిన శకుంతల యీ మనుజాధములం గూర్చి తెలుపకుండనుండదని భావించితిని. కాని యట్లు చెప్పినదా? చెప్పి తనయొక్కయు, నీయొక్కయు, ఈ సర్వమహిళామండలియొక్కయు యోగ్యతకు లోపమురాకుండ నేమైనఁ జేసినదా?

"ఇఁక నీతుచ్ఛులు తమజాతి కనురూపమైన యాగడములు మఱింత విజృంభించి పోయిరఁటగాదా? తుదకు తమ గంద్రతనము వెల్లడించుకొనుచు తమ్ముఁ దామే యొప్పగించుకొనిరనియు నాకుఁ దెలియవచ్చినది. అప్పుడా శకుంతల యేమిచేసినదో చూడు! తా నావిధముగ మన మహిళాసంఘమునెడ నొనర్చిన మహాద్రోహమునకు లజ్జితయై చల్లగఁ జాఱిపోయినది! ఈమాత్రమైన సిగ్గు బిడియము లామెకున్నవని నే నొప్పుకొందును. ఇప్పుడు నీ యాగ్రహమహోదగ్రత్వమునకు గుఱిగా నేనిచ్చట నొక్కతె నుండిపోయితిని.

"ఈ మహిళా మహోద్యమమే నా కైహికలోక వ్రతముగఁ దలపోయుచు దీనికై

నాయారోగ్యమును, ధనమును, ప్రాణమును—నా సర్వశక్తులను ధారపోసియున్నాను. ఇప్పు డవియన్నియు బూడిదయందుఁ బోసిన పన్నీటివలె నిష్ఫలములై పోయినవి. నే నహంకారమున నిట్లనుచుండుటలేదు. నే నెట్టిదాననో, నాకెట్టి సామర్థ్యమున్నదో నీకును నన్నెఱిఁగినవారందఱికిని దెలిసియేయున్నది. ఇప్పుడీవిధమైన స్వల్పశపథము నుల్లంఘించితినని నీవు నన్నావలకుఁ బంపివేసినయెడల నాయనుభవమునుండి పరిత్యక్తమగు నీ పరిపాలనమంతయు నపహాసభాజనముగ నంతరించిపోవును. ధాన్యమునందలి పొల్లువలె పురుషులగాలి యేమాత్ర మిట్లు వీచినను ఈ యుద్యమము నిష్ఫలముగఁ గొట్టికొనిపోవును. అప్పుడు పురుషులందఱును మన కెవ్వరికి లోకమును దేజస్వంతముగఁ జేయువిజ్ఞానము కలిగియుండలేదనియు, వట్టి యవివేకపుఁ జాయల నిట్లు గొట్టుకొనివచ్చితిమనియు నిరాక్షేపముగఁ జెప్పుకొందురు.”

ఆ రాజకుమారి నిర్మొగమాటముగ, నిర్దాక్షిణ్యముగ నిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

“మంచిది. అవిని నీవుచేసిన ప్రతిజ్ఞలకు భిన్నముగఁ బ్రవర్తించితివి. బుద్ధిపూర్వకముగ సమయభంగ మొనర్చితివి గావున నిన్ను వెడలనడచుటయే యుక్తము. నీవిఁక విచ్చేయువచ్చును.”

అని యచ్చటనున్న శిశువును వ్రేలఁ జూపించుచు “కాపరిలేని గొఱ్ఱెపిల్లవలె నిరాధారిణియై యుండిపోయిన ఈ బిడ్డనుగూర్చి నా మనసు మారిపోయినది. దీనిని నేనుంచుకొందును. నీవు విచ్చేయువచ్చు.” అని పలికెను.

ఆ భానుమతి గృధ్రమువలె తనగొంతుకను వికృతముగ నిగుడఁజేయుచుఁ గంపించిపోవుచున్న పెదవుల కేవల మందహాసమువలెనున్న శుష్కహాస మొకటి యెరవుదెచ్చికొని—“ఈ మహోద్యమము సర్వము నాయదియ. ఈవిధముగ నిది నిర్వహింపవలయునని మొదట కర్తవ్య నిర్ణయ మొనర్చినదానను నేను. వాయసము తాను కట్టికొను గూటికి పికమును దెచ్చి పెంచునట్లయినది నాయవస్థ”. అని కోఱచూపుల నొకింత సేపు రాజకుమారినిజూచి తనకుమార్తె నొక చెక్కపట్టుకొని—‘పద’! అని యీడువదొడంగెను.

ఈడిగిలబడుచు నొకచేతిని తల్లిపై కెత్తి పట్టుకొనఁగ దీనదృష్టులతో ఆరాజకుమారివంక దిరిగియున్న ఆ మాలతి, మహాపాపకళంకితమైయున్న ధాత్రీతలమును శిక్షించుటకై పిడుగుల పిండొకటి బంపగోరికొను ఒకానొక ఇటాలియన్ దేశవిగ్రహమువలె నున్నదని పార్థసారథి తన భావాకాశమునఁ గల్పించుకొనుట కవకాశమిచ్చెను.

అంతలో ద్వారమువద్ద నేదో సందడి యొకటి వినవచ్చెను. అవంకఁజూడగ దయ్యములు తరుముకొనివచ్చియున్న దానివలె దిగ్భ్రమనొందుచున్న యాకారవికారములఁ

బలుగత్తి వచ్చుచున్న వార్తాహరురాలొకతె రాజకుమారి చెంతకు తొందరగ రాఁబోవుటచే నట్టి కలకలమునయించెనని తెలిసికొంటిని. నరథ సాగమనసంక్షోభితమగు పయ్యెదకొంగుతో నేత్రముల భయమావహించియుండగ ఆననము వెల్వెలబాఱి వెగడొందియుండగ ఆమె సర్వాంగములుఁ దటదట వదరిపోవుచు నూపిరి యాడకుండ వచ్చి ఆ రాజకుమారిచేత లక్షాముద్రితమగు లేఖల నందిచ్చి తా నాయాసమున నచ్చటఁ జదికిలఁ బడెను.

ఆ రాజకుమారి నగవిూవలకుఁ దోఁచు నాశ్చర్యము తన సింగపువై ఖరియుండే వానినిఁ జించిజూచుకొనెను. అవేమై యుండునన మేము గ్రుడ్డియాలోచనల నూహించుకొనుచుండగ ఆలేఖలఁ జూచుకొను రాజకుమారియందుఁ గ్రోధాగ్ని రగుల్కొని ఆమనోజ్ఞ లలాటమును, కపోలములను, వక్షస్థలోపరభాగమును గెంపుగఁ జేసి వైచెను. మహావిప్లవసమయములందు సంఘసీమలలోఁ దుపానులుదయించునపుడు సామాన్యకర్షకులు తమ యన్యాయములఁ దామ సవరింపగోరి దుస్సహమగు శాసనము ధిక్కరించి తమ జమీందారుల ధాన్యపుఁ గుప్పలఁ జిచ్చుపెట్టునప్పుడు వారిక్రోధాగ్ని ఎట్లు యంబరమంటి రవుల్కొని పోవునో ఆ రాజకుమారిమూర్తియు నదేవిధమునఁ జేవురింప దొడంగెను.* ఆమె రోషకషాయితలోచనయై, అధర మల్లాడుచుండగ, పునః పునరుద్యద్భ్రుకుటీభుజంగభూత్కారమట్లు ఉఛ్వాసము లతిశయించుచుండగ మావంకకుఁ జూడసాగెను. హృదయాంతరాళమున నాకస్మిక క్రోధ మొకఁడుదయించిన ట్లామె సర్వాంగములును వణకిపోవుచుండగ మిగుల నిశ్శబ్దముగనున్న ఆరాత్రివేళ ఆమె చేతులందలి కాగితముల నిటునటు ద్రిప్పు స్వల్పనాదము సహితము నాచెవులఁ బడుచుండెను.

అప్పు డాకస్మికముగ నిర్గతికయై చెంత బరుండియున్న యహల్య తన తల్లికై గావలయుఁ జెవులకు వెక్కసముగ వాపోవఁ దొడంగెను. క్రోధపరీత చేతస్కయగు నా రాజకుమారి కది మిగులకఠోరముగఁ దోఁచి యుండవలయు. ఆమె యేదో మాట్లాడువాని వలె మావంక దిరిగిచూచెను కాని ఆమెనోటి కట్టిమాటయు రాకపోవుటచేత తనచేతుల నున్న కాగితముల నొక లుంగగఁ జుట్టి 'చదువుకొమ్మ'ని యర్థమిచ్చునట్లు నావంక విసరివైచెను. అందొకలేఖ, ఆమె తండ్రి వ్రాసినయది. అందిట్లుండెను.

"ప్రియకుమారీ! ఆ రాజకుమారుని నీ దెస కంపునప్పుడు నిష్కారణముగ నీ వాన

* ఇంతవఱకు రాజకుమారికి తనవిద్యాలయమునఁ బట్టుపడినవారు ఎవరో పురుషులని మాత్రమే తెలిసియున్నది కాని ఇప్పుడట్లు పట్టుబడినవారు రాజకుమారుఁడును, అతని స్నేహితులును అని సంపూర్ణముగఁ దెలిసిపోయెను. ఆరాజకుమారి యందలి క్రోధ వికారమంతయు నీవార్తవలనను, తదితర లేఖాంశములవలనను ద్విగుణీకృతమయ్యెనని పాఠకులు గ్రహింపవలెను.

రించుకొన్న కఠినశాసనముల నేమియుఁ దెలిసియున్నవాఁడగాను. వానినిగూర్చి నాకు తెలిసినంతటనే నీ స్వభావతత్త్వమును పూర్ణముగ నెఱిఁగియున్నవాఁడ నగుటచేత నీవు అక్రమమొనరింపకుండ నివారించు తహతహతో తొందరగ నిటకువచ్చితిని. కాని ఇది ఆరాజకుమారుని రాజ్యమునకుఁ జేరువగ నుండుటచేత ఈ యర్ధరాత్రివేళ నిన్నుబట్టుకొన నేతెంచియున్న యతనితండ్రి హస్తములలోఁ జిక్కిపోయితిని. అతఁడు మహాసైన్యములతో నీ యావరణమంతయు ముట్టడించి తనపుత్రున కపాయము రాకుండ నన్ను బట్టి తనయొద్దనుంచుకొనినాఁడు."

రెండవది మా నాయనగారు వ్రాసినట్టిది. అందిట్లుండెను.—

"మా తనయుఁడు నీయొద్దకువచ్చియున్నవాఁడు. వానికి నీవెట్టియవజ్ఞ యొనర్చినను నిన్నును మీవాండ్రను నేలకును గోలకును దెచ్చి మీ యాగడముల నామమాత్రావశేషముగఁ జేసివేయుదునని ముందే తెలిసికొమ్ము. నీవెఱ్ఱివెఱ్ఱివికారముల నింతటితోఁ గట్టిపెట్టి యింతటితోనైన బుద్ధిగలిగి మసలుకొందువుగాక! ఈ యుభయవంశములును జేసికొనియున్న ప్రాక్తన సమయమునకు బద్ధురాలవై నీవు మా తనయునిఁ బరిగ్రహించి తీఱవలెను. అట్టి పాణిగ్రహణ మీవఱకే జరిగియుండవలసినది.

"ఆఁడుది మగవానికంటె మేలిజాతి మనుజుఁడని నీభావముగ నాకుఁదెలియవచ్చినది.—అట్లనుట సకల సృష్టితత్త్వమునకు గొప్పద్రోహము. దానినిమించిన పాషండతత్వ మింకొకటిలేదు. ఇట్టి యవకతవక సిద్ధాంతము లీ మానవలోకమునఁ బ్రబలిపోయినయెడల నింట గూరుచుండవలసిన యాఁడువాండ్రందఱును పట్టఁ బగ్గములు లేకుండ స్వేచ్ఛాసక్తచిత్తలయి తమనాథులను గాలఁద్రొక్కి పరాభవించివేతురనుట నిస్సంశయము. అట్టివేమియు సాగనీయఁదగినవికావు గావున నీవేమైన నాయాజ్ఞలకు భిన్నముగఁ బ్రవర్తించిన ఈనాఁడే నిన్నును నీ మహాసౌధములను నేలమట్టముగఁ జదును చేయించి మా సైన్యమునకుఁ జలిమంటల కర్హమగు పెంటగఁజేసివేయ సిద్ధసంకల్పుఁడనై యున్నవాఁడ. నా తనయుని నావద్దకి యుత్తరక్షణమునఁ బంపకున్న దైవసాక్షిగ నట్లు చేసివేయుదును. కావున నొకవెఱ్ఱిక వాసివైన నీవలని కవజ్ఞసేయక మన ప్రాక్తన సమయమున కనురూపమైన పద్ధతిని నడచుకొనుము.—"

అని యీ వైఖరినున్న యుత్తరమును జదివి నిలువఁబడి నిర్ఘాటమగు నావేశమున వారాజకుమారితో నిట్లంటిని.

"స్వైరవిహారమున స్వేచ్ఛావతివై యున్న నిన్నుఁ బరిశోధించి నీ రహస్యముల నెల్లను దెలిసికొనవలయునను నపాత్రపు బుద్ధితో నేనిచ్చటకు రాలేదు. మనకిరువురకు పాలితవ్యమగు రాజసమయమున కొక భంగము వాటిల్లకుండవలయునను మహాం

దోశనముతో పురుషులకు దుర్గమముగ నీచేత ననుశాసింపఁబడుచున్న యీ సీమలఁ బ్రవేశించితిని.

"నీవా స్త్రీజాతియన్నఁ దుచ్ఛముగఁ దలపోయునట్టి ప్రకృతిని బుట్టినట్టివాఁడగాను. స్త్రీజాతియన్న నా కపారమగు గౌరవభావమున్నది. ప్రపంచమున స్త్రీలెంత మహోన్నతస్థితికి వచ్చుట కవకాశముండునో, అంత మహోన్నతస్థితికిని వచ్చుట కొడంబడిన యెడల మానవలోక మింకను దేజస్వంతమయి, సౌఖ్యారంభ సంయుతమయి, సకల కల్యాణగుణావహమయి యుండునని భావించువాఁడ.

"కావునఁ గోపింపక నేఁ జెప్పబోవదంతయు సావధానచిత్తవై వినఁదగుననిఁ బ్రార్థించుచున్నాను. — నే నెంత పురుషుఁడనైనను స్త్రీలవలె మానవుఁడనే కద! పురుషజాతి సేవగించుకొనుటకు నీ కెట్టి కోపకారణము లున్నను నన్నుమాత్ర మసహ్యించుకొనఁ దగిన ప్రకృతి నాయందిసుమంతయు లేదని నీవే గుర్తింపఁగలవు. ఏమందువా?— కూకటి వేణి నున్నకాలమునుండి శిరోజములఁ దెలుపెక్కబోవు నిక్కాలమునకును నే నెక్కువగ స్త్రీజాత్యభిమానముతోడనే సంచరించి యున్నవాఁడ. అతిశయ సౌఖ్యప్రదమగు బాల్యకాలమున నాతోడినీడవలె మెలంగి యుండిన దాదిసహితము నిన్నొకకథా నాయకురాలినిజేసి నాకుఁ గథలఁజెప్పుచుండె డిది. అప్పటినుండియు నిన్ను నాయూహా ప్రపంచమునకు రాణినిగఁజేసికొని ప్రవర్తించి యుంటిని. దక్షిణదిగంతమునుండివచ్చు మలయమారుతమున కానందించుచు ఆ యానందమంతయు నీవున్నదిక్కునుండి యేతెంచుటచేతనే అంతమనోజ్ఞముగ నున్నదని భావించుచుంటిని. పసిపిల్లలు ఆకాశమున మహామోహనకరుఁడై యుండుఁ బూర్ణచంద్రుని బట్టుటకై చేతులాడించుచు వచ్చియు రానిమాటల తమసంతోషమును వెల్లడించునట్లు నేను నిన్నొక మనోహరమూర్తిగఁ దలపోసి యానందించుచుండిన వాఁడ. వేయేల?— ఉదయాస్తమయముల మా యుద్యానవనములన్నియు 'ఇందిర! ఇందిర! నా ఇందిర!' అని యుత్సాహమున నానాడుమాటలతోఁ బ్రతిఘోషించుచు వచ్చినవి. చుక్కలాకసమున 'నిందిర' యనుచుండగ, పక్షులు తమ కలరవముల నా శబ్దమునేబట్టికొని భూనభోంతర మిందిరామయముగఁజేసి వేయుచున్నవని నేను తన్మయుఁడనై యానందించుచు వచ్చితిని.

"అట్టి మనఃస్తత్వమునునుండు నేను, నీవు మేరుపర్వతాంతరమున మేడగట్టించుకొని యుండిపోయినను నిన్నెట్లోవెదకి పట్టుకొని యుండెడువాఁడనే. పురూరవుని గన్మొఱంగి నందనవనమునకుఁ బలాయితమై పోయిన యూర్వశివలె నుండిపోయినను ఎప్పటికైనను నిన్నుగలసికొని యుండెడివాఁడను.

"దుస్సహములగు నిన్ని శరత్కాలముల నిట్లు గడపికొని ఇప్పుడారూఢయౌవనుఁడనై నిన్ను స్వయముగ సందర్శింప నరుగుదెంచితిని. అందులకుఁ గారణభూతమై నాహృద

యమున నుప్పొంగియుండు ప్రణయము నిప్పు డల్పవయస్కుఁడనై బలికిఁగొననేరక పోవుచుంటినని భావించుచున్నాను. అయినను మహోత్తమ సంకల్పధీరవగునో యిందిర! భూమితోఁడి నవగ్రహములును సూర్యునిచుట్టును సంతతపరిభ్రమణశీలములై ప్రదక్షిణముచేయునట్లు నాయందుఁదోఁచు భావములన్నియు నీవ కేంద్రీభూతముగఁ బరిభ్రమించుచున్నవని నిశ్చయముగఁ జెప్పగలను.

"లోకోత్తర చరిత్రులని ప్రఖ్యాతినందియుండు మహాత్ములు సహిత మొకప్పుడు కొందఱకు ప్రత్యక్షానుభవమున విఖ్యాతికిఁ గురుచలై అల్పతరమైన వ్యక్తులవలె గోచరింపవచ్చును. కాని నీయందట్లుగాక నీ యమేయతత్త్వము నందలి సూక్ష్మతర సూక్ష్మతము వివరముల స్వయముగ నవలోకించునప్పుడు ద్విగుణీకృతమైన మనోజ్ఞత్వముపలక్షితమగుచున్నది.

"బాల్యకాలమున కలవోలెనైన నీ మూర్తివైభవ మిప్పుడనుభవమున హృదయసమ్మోహనమై నన్ను నీకు సంపూర్ణముగ వశంవదునిజేసివైచినది. కావుననో వరవర్ణిని! నీ వనుశాసించుకొనియున్న ఆ ఘోరశాసనమునుబట్టి నీవొకవేళ నాప్రాణములఁ దీసికొనిన చెప్పఁజాలనుకాని ఇఁక నాకంఠమునఁ బ్రాణవాయువులాడువఱకును నీవే నా కైహికలోక పరమార్థముగఁ దలపోసి నిన్ననుసరించి తిరుగకుండ నుండఁజాలను. నాగస్వరమును ఫణులనుసరించునట్లు నిన్ననుసరించుచు నా జీవితమును తుదముట్టించుకొందును. బాలురు సంతతపరివర్ధనమగు తమ యౌవనవయఃకాలమును గాంక్షించుటకంటె, మరణోన్ముఖుఁడైన వాఁడు ప్రాణముల నెల్లన దక్కించుకొన నాసజేయుటకంటె, రోగగ్రస్థు లారోగ్యమును వాంఛించుటకంటె, దరిద్రులు సంపదలకాశించుటకంటె హెచ్చుగ నిన్ను నేను గోరికొనుచున్నాను. సర్వవిధముల నేను నీవాఁడ, నీ కనువ్రతుఁడ. అనుకంపనీయుఁడ. నీవులేకున్న నా జీవితమునఁ బరిపూర్ణతమున కవకాశము లేదని స్పష్టముగఁ దెలిసియున్నవాఁడ. నీవు లేనియెడల నర్థుఁడ—వ్యర్థుఁడనని తలపోయువాఁడ. మానవలోకమున నొక యర్థభాగమగు స్త్రీజాతియందు నీవొక్కతెవే నాకు వాంఛనీయమగు నర్ధాంగముగఁ దలంచుచున్నాను. నీవెంతపట్టుదలతో నీ హృదయమునుండి నన్ను బహిష్కరించుకొన్నను నే నీ జన్మాంతమువఱకును నిన్ను సరించుచునుండిపోవుదును. ఎట్టివిషమ పరిణామమునందైనను ప్రపంచమంతయు నెత్తినచ్చినను నిరాశ నవలంబించుట పురుషప్రకృతికి అవమానాస్పదమని భావించువాఁడనగుటచేత నీ వెప్పటికైన నాదానవుకాకుండ నుండవని యూహించుచున్నాను. — కావున నిన్నన్వేషించు తహతహచేతనే నీ విద్యాలయమునఁ బ్రవేశించు సాహసమున కొడిగట్టితినని నీవు గమనింపవలెను. — అయినను నే నంతగ శాసనముల నుల్లంఘించలేదని మీ తండ్రిగారు తమ స్వహస్తముల వ్రాసి

యిచ్చిన ఈ యనుజ్ఞాపత్రమే చెప్పును
గావున దీనిని చూచుకొమ్ము."

అని ఆమెతండ్రి వ్రాసియిచ్చిన లేఖ
నామెకందిచ్చితిని. ఆమె దానినిచూడకుండ
నాచేతులనుండి లాగి తనపాదములచెంత
నేలపై విసరివేసెను. నదీవేగమున కడ్డుగ
నుండు ఆనకట్టపైఁ గొట్టికొనుచు వఱదనీ
రొక్కపెట్టున దానినిఁ బగులఁగొట్ట సిద్ధముగ
నుండునపు డెట్లుండునో ఆమెహృదయమునఁ
బొంగిపోవు ఆగ్రహ మహోదగ్రత్వమునఁ
బైకివచ్చుభావపరంపర లట్లుండెఁ గావలయు.
ఆ యాగ్రహావేశమున నామె పలుకఁబోవు
చుండగ ఆ భవనముయొక్క బహిఃద్వార
మున విద్యాలయమునందలి బాలికలందఱును
గుమిగూడి ఏదో మిగుల గందరగోళముగఁ
జెప్పికొనుమాట లాకస్మికముగ వినుపించెను.
మే మావంకదిరిగి చూతుముగదా, మణు
లతో, మణులకంటెను శోభాయమానముగఁ
బ్రకాశించుచున్న మేనికాంతులతో గుంపు
లుగఁగూడియున్న బాలిక లచ్చటి దీపపు
కాంతులఁ గానవచ్చిరి. గొప్పతుపాను లుద
యించునప్పుడు గొట్టికొను పూలచెట్లనుండు
పూవులవలె వారు ముందడుగుల వేయుచు
వెనుకకుపోవుచు తమ యంతరంగములఁ
బుట్టిన తుపానుల కనురూపమైన చేష్టలఁ
బరిభ్రమించుచు వివర్ణవదనలయి, సగము
నోళ్లఁదెఱచి భయోత్కంపితలవలె గాన
వచ్చిరి.

వారంద ఱా రాజకుమారివంక జూచుచు
విభ్రాంతాత్మ లయి యుండగ నడుమ
గొందఱు—"ఇఁకనేమున్నది! మహాసైన్య
ములే వచ్చినవంట? అనియుఁ గొందఱు—
'పురుషులు ముట్టడించుచుఁ గూర్చుండ
లేదు. లోనికివచ్చిచేసిరి!' అనియుఁ గొందఱు
—'అయిననేమాయె?' యనియు తహ
తహతోఁ జెప్పుకొనుచుండిరి!

ఆ తరువాత నెవరికిదోచినట్లు వారాడు
కొనుటచే గాఁబోలు నేమియు వినఁబడకుండ
గొప్ప కలకలమును అల్లరియు నా బాలికా
సంఘమున బుట్టినదని మేము తెలిసికొం
టిమి. శాంతి కాస్పదమగురూపముల వారి
కన్నివైపుల సరస్వతీ విగ్రహములున్నవి
కాని వారి యందవ్యాహతమగు కలకల
ముదయించి అయోమయమగు మహానాద
మునకు కారణభూతమయ్యెను.

ఎంత భయంకరమగు తుపాను లుదయిం
చినను చలింపని మహాద్రివలె అరాజకుమారి
మూర్తి యచ్చటఁ బ్రకాశించెను. ఆమె
గంభీరభావమునఁ దనసింహాసనమునుండి లేచి
నిలువఁబడెను. మహాసాగరమున జలవాయు
భూతము లొండొంటితో ఘోరముగఁ
బోరాడునప్పుడు, భయభ్రాంతములై తనపై
వ్రాలు పక్షుల నిష్కారణముగఁ బంచత్వ
మొందింపఁజేయు దీపస్తంభమువలె ఆమె
తీక్షణమగు చూపుల వారలఁజూచి కఠిన
ముగ మందలించుచు నిశ్శబ్దముగ నుండ
నాజ్ఞాపించెను.

అంతలో నా మహానాదమంతరింపగ
నామె వారిని రూక్షముగ నవలోకించుచు
నట్లు పలికెను.

"బాలికలు! అల్లరిబాలికలు! — ఏల మీకీ కావరము? అడవిజంతువులవలె నెందుల కిట్లు తల్లడిల్లెదరు? ఇంత భయోత్పాతమున మీ రదరిపడుట కిప్పుడే మంతమహాపద వచ్చినది? — నేను మీకు నాయకురాలనగు దునుకద! ఏమివచ్చినను — ఎంత ఘోరపుఁ దుపానులైనను మొదట నాతలపైనఁగద పడిపోవును? పిడుగులపిండువలె వారందఱొక్కసారిగ నాపైఁబడిపోవనిండు. అయిన నేను జలించిపోవుదునా? మీకింత భయోద్వేగ మెందులకు కలుగవలెను? — బుద్ధి కలిగి యికనైన మీరూరకొనుఁడు. మన మాపద గడవబెట్టి, మనపగల సాధించి మనకు శుభ మొడగూర్చువారున్నారు. వారువత్తురు మనకై యుద్ధమొనర్తురు. — లేనియెడల మనజన్మ స్వాతంత్ర్యములు సంరక్షించుకొని మనయోగ్యతను జగద్విదితముగ నుంది చేయుటకు నేనే స్వయముగ కవచినై, ఖడ్గపాణినై సకలమానినీలోకశిరఃకంపన యోగ్యముగ రణరంగమున నుఱుకఁగలను. అందొకవేళ జచ్చినను స్త్రీలోకాభ్యుదయమునకై పంచత్వమొందితిమను కీర్తిశాశ్వతముగ మనకుండిపోవును.

"ఇంత భయోత్పాతమునకు మిమ్మింతగ నిందింపఁదగదు. ఆఱువేలేండ్లు పురుషజాతికి నడఁకుచు మనవారు ధ్వంసిపోయిరి. మనజాతి నింతబలముగ నావహించియున్న ఈ భీతికి తనమునుండి తప్పక మిమ్ముల విముక్తలఁ జేయఁగలను.

"ఇఁక నా సమక్షమున నింతయల్లరిఁ జేయుటకు కారణభూతలైన మహానాయికలను — అదిగో! నీవును, నీవును! ఈ గుంపున మీ మొగములు నాకు గురుతుగనే యున్నవి. — రేపటి యుదయమున సభ జరిపి అందు యుక్తమగుచర్య దీసికొందును.

"అప్పుడు తమ ధర్మమును విస్మరించి నోట నెట్లువచ్చిన నట్లితరులఁ రెచ్చగొట్టుటయే ప్రతిభగ దలపోయు నవివేకపుబాలికలకు నలువురిలో దలవంపులయి దుష్ప్రాభవములకు బాలగుటఁ దెలిసికొందురు.

"అట్టివారీ యుద్యమమున కనర్థకారిణులని ముఖ్యముగఁ దెలిసికొందురుగాక. వారి మాతలవలె, మాతామహిలవలె పురుషుల యేలుబడులందు గృహోపయోగ్యమగు వస్తువులవలె తాము జీవముతోడి నిశ్చైతన్యపు బ్రతుకులగుట తెలిసికొందురుగాక! అట్టివారి చిత్తవృత్తులే స్త్రీజాతి కింత యధమావస్థకుఁ గారణభూతములైనవి. అట్టివారి నావలకుఁ గెంటివైచిన, వారు తరతరముల నుండియున్న తమ తల్లులవలె పురుషులచేతులలోని కీలుబొమ్మలయి, బుద్ధిశూన్యలయి, మత్సరగ్రస్తలయి, హాస్యగాంద్ర పరిహాసములకాలవాలములయి, శుష్కదూషణభూషణ తిరస్కారములకుఁ బాత్రలయి నాట్యకత్తెలవలె దంభముగ వేషముల మాత్రము ధరింపనేర్పరలయి శాశ్వత మవమానకరముగ, దుఃఖభాజనముగ, నిరర్థకమైన ఏహ్యజీవితములఁ గడుపవలసిన యాపదలకు బాత్రలగుదురని తెలిసికొందురుగాక!"

అట్లు పలికి ఆమె వారల నావలకుఁ బంపి వేసెను. వారు వెడలిపోయినతరువాత క్రింది దెసనున్న గిరిగహ్వరములును మహావనములును జలవాయుభూతములఁ జేతులలో పిడుగులవానయందు విహ్వలములయి, పాడఱియుండఁగఁ బర్వతాగ్రముల నిర్దాక్షిణ్య తత్వమున మెఱయు సూర్యరశ్మివలె మందహాసమొకటి మొగమున మెఱయుచుండఁగ నామె మావంకకు నడచివచ్చి యిట్లుపలికెను.

"నీవు మిగుల నుత్తమప్రకృతిని సంచరించితివి. మహారాజకుమార యోగ్యమైన ప్రవర్తనయందుఁ బ్రవర్తించితివి. అందులకు నేను సంతసించుచు నాకృతజ్ఞతను తెలిపికొనుచున్నాను. ఈ యాడువేసములందు సహితము మీరింపుగఁ గానవచ్చుచున్నారు. మఱియు మహనీయమగు తత్వమున మిగుల నుత్తమమగు బ్రకృతిని సంచరించితివి. నా ప్రాణములఁ గాపాడితివి. నా మన్నంగీకరింపకున్నను వానికన్నిటికి నీకు ధన్యవాదముల జేసికొనుచున్నాను. — అయిన నే నాప్రవాహమున నట్లుపడి అందేజచ్చియున్న బాగుండియుండునేమో! అప్పుడు పురుషు లేమనుకొందురు? — దాని కేమిగాని ఇప్పుడు మీ యిద్దరపైనను నాకు చిత్తమువచ్చినవిధముగఁ బగదీర్చుకొనుట కడ్డేమియున్నది?

"అయిన మా తండ్రినిజూచి — ఎంత ఘోరము! మీరు మీ గోదావరీ మన్య ప్రాంతములనుండు పెద్దపులులను మించిన క్రూరాత్ములనుట కెట్టి సందేహమును లేదు. — అట్టి యడవిజంతువులగు మీరు మా మహిళాలోకమునఁబుట్టిన ప్రకాశ మార్పి వేయుటకు బద్ధకంకణులైవచ్చితిరి. — ఆహా! నాతండ్రి రాజ్యాధికారమే నా చేతులలో నున్నయెడల నొక్కగంటలో నేను నా హృదయదుఃఖములఁ బాపికొనఁ జాలియుందునే!

"అయిన నింతమోసమున మాయావరణమునఁ బ్రవేశించి మాపరిచారికల మూర్ఖాత్మలఁజేసి, ఇన్ని యసత్యములాడి, ఇన్ని విధముల నన్నును మావాండ్రను పలుదెఱగుల భంగములపాలుచేసియున్న నిన్ను నేను వరింతుననుకొంటివా? నిన్ను పరిణయమాడుదునా? నీ ప్రాచీన సమయములకు, నీమూగడములకు వశీకృతురాలనై, నీతోడిదేలోకముగ నీకు దాసిననయి ఆజన్మాంత ముండుదుననుకొంటివా? — ప్రపంచమునను బంగారముతయు నీకు గిరీటముగ నైపోయినను, భూమియందుండు మానవులనాలుకలన్నియు నిన్నే యేలికగ నంగీకరించినను నే నందులకొడంబడను.

"కావున నోయయ్య! నీవేసములును, నీ బూటకములును, నీయాకృతియు సర్వము నా కసహ్యకరములుగ నున్నవి. ఇఁక నింతకంటె నన్నధికముగఁ బ్రేలింపక యావలకుఁ బొమ్ము! నీ విందాకచేసిన కపటవేసముల నన్నిటిని నేను గాలఁద్రొక్కి వేయుచుంటినని దెలిసికొనుము. పొమ్ము. నన్నిఁకఁ గనలింపకుము. — ఇదిగో! వీండ్రనిద్దరను మన ముందటిద్వారము కడకుదోడ్కొనిపోయి ఆవలకుఁ గెంటివేయుఁడు."

అని యాగ్రహమున నామె వచించెను. అంత వ్యాయామ విద్యాప్రవీణులై బలవంతమగు దేహముల మెఱయుచున్న ఆ యెనమండ్రు పాలికలును మమ్ముబట్టుకొని యావలకుఁ దోడ్కొనిపోవఁదొడంగిరి. బలవత్తరమగు గ్రహచారభారమువలె మిగులఁ గ్రొవ్వియున్న వారిహస్తములు నా బుజములఁ బట్టికొని యావలకు లాగుకొనిపోవుచుండుటచేత రెండుమాఱులు నే నేమియో మాట్లాడ నుంకించియు నిష్ఫలయత్నుఁడనై యూరకొనవలసినవాఁడనైతిని. ఆ భవనమునకుఁ జెందియున్న సోపానముల క్రిందివాకిటకు మమ్ము దోడ్కొనిపోయి అక్కడనుండి ఆయుద్యానవనమునకును దానినుండి ముంగిలిద్వారసీమకును మమ్ము నడిపించి వారు మమ్మావలకు గొట్టివేసిరి.

అక్కడి రాజమార్గమున కావలనున్న ఒక యున్నతప్రదేశమునకు మేము చేరుచుండగ నావల గొప్పదీపములును, మనుజులు మాట్లాడుకొనుచున్న యాలాపములును మా చెవులఁబడెను. వానిని నేను వినిపించుకొనుచుండగ నాకస్మికముగ మావంశమునఁ బీడవలె పట్టుకొనియున్న ప్రాక్తనశాపము నన్నావహించినది కావలయు. ఆనాటి రాత్రియందలి సర్వసంఘటనములను మోసపుఁజాతులనియు, నైంద్రజాలిక దృశ్యములనియు భావించుచు దృశ్యమానమగు నీ మానవలోకమంతయు మృగతృష్ణయందలి జలపూరమువంటిదని తలంప నారంభించితిని. ఆ రాజకుమారి—ఆమెయొక్క ఆ రాకాసి బలగము — అవన్నియుఁ దలచుకొన్న సత్యమసత్యముతోఁ, విద్యయవిద్యతోఁ గలసియున్న విధముగ నాకుఁ దోపఁజొచ్చెను. ఆ మహాప్రవాహము అందలి పతనము, ఆ మహిళామహావిద్యాలయమునందలి ఆ మహాకలకలము, ఆ మహారాజుల సంఘర్షణము- అవన్నియు సత్యములుగావని భావింపఁ జొచ్చితిని.

కాని అట్టి చిత్తవృత్తి నామనమున నెంత యాకస్మికముగఁ బొడమినదో అంత యాకస్మికముగనే పరిసమాప్తమైపోయెను. సూక్ష్మమగు విషణ్ణభావమొకటి నామనమును బట్టికొనెను కాని దానినెట్లో విదల్చుకొంటిని. ఆ సంక్షోభములును, ఆ కుహనాదృశ్యములును నాకెంత విభ్రాంతినొదవించుచున్నను అదంతయు నుత్తరధ్రువమునఁ గొండలనుండు మానవునకు గ్రీష్మమందలి సూర్యాస్తమయమును, రాత్రియు, సూర్యోదయమును ఆకాశము నందలి సూర్యభ్రమణమున ఒక్కవిధముగనే గోచరించునప్పుడు రాత్రియెట్లుండునో అదేవిధముగ నాటి దుస్సంఘటనములును బ్రవర్తిల్లినవని నామిత్రునితోఁ జెప్పుకొనుచు ముందునకు నడచిపోతిని.

ఇది మనోరమయను వచనకావ్యమునఁ గామేశ్వరమ్మయను నామెచేఁ జెప్పబడిన రాజకుమారియను కథయందు చతుర్థభాగము.

చిత్రకళ—స్త్రీలు

శ్రీమతి కతారుకొండ హనుమాబాయిగారు

విద్యనుగూర్చి మన మెల్లప్పుడును ముచ్చటించుచునే యుందుము. విద్యవల్ల వినయాదిసద్గుణములు గలుగును. శిశుపోషణ శిశుశిక్షణ ఆరోగ్యము మొదలైనవిషయములను దెలిసికొనవచ్చును. విద్యాభూషణమును ధరించిన సుగుణమణులైన పూర్వపు పుణ్యాంగనలు జ్ఞానవంతులై ప్రఖ్యాతిపొందుట విదుషీమణు లెల్లరకుఁ దెలిసినవిషయమె. కనుకనే దానికొఱకై కొందరు మహాపురుషులయొక్క ప్రోద్బలమువల్లను ప్రభుత్వమువారియొక్క ప్రోత్సాహమువల్లను సెల్లెనలను బాలశాలలను స్థాపింపఁబడి మనదేశమందు స్త్రీవిద్య అంతరమై తలయెత్తుటచూడ మనదేశస్త్రీలు పూర్ణవిద్యావంతులై పూర్వపు టౌన్నత్యము తేఁగలుగుదురని ప్రశంసింపవలసియున్నది. అయినను విద్యారాజమును సహాయకారియును ముఖ్యమైనదియును బూర్వ ముచ్చదశయందుండి యిప్పుడు క్షీణదశకువచ్చినదియునైన చిత్రలేఖన విద్యనుగూర్చి కొంత ముచ్చటింతము.

మన మనోభావములను వ్యక్తీకరించుటకు మార్గములు మూఁడు. మొదటిది వాగ్రూపము, రెండవది లేఖనరూపము, మూఁడవది చిత్రలేఖనరూపము. వాగ్రూపమున వెల్లడించువా రుపన్యాసకులు. లేఖనరూపమున తెల్పువారు కవులు. చిత్రలేఖనమూలమున విశదీకరించువారు చిత్రకారులు. వీరు పసిబిడ్డలకును విద్యావిహీనులకును సులభముగా తెలియఁగలందులకు సృష్టినంతను చిత్తరువులమూలమున విశదీకరించుచున్నారు. దేవాలయములమీదను రథములమీదను గుడ్డలమీదను కాగితములమీదను, భారత, భాగవత రామాయణములలోని కథలను చిత్రించి చూపుచున్నారు; కావున అభిప్రాయములను వ్యక్తీకరించుటకు చిత్రలేఖనముకూడ విపులమూలమని చెప్పెదరు. తొల్లి చీనాలోను ఈజిప్టులోను బొమ్మలిపియుండెడిదఁట. అదియేయిప్పటి లిపులకు మూలము అనియెదరు. ఈవిద్య అత్యున్నతస్థితిలో నుండినట్లు చరిత్రలవల్లను పురాణగాథలవల్లను దెలియుచున్నది. పురుషులేగాక స్త్రీలుసయితము ఈవిద్యలో నిపుణులైనట్లు పెక్కు దృష్టాంతములు గలవు. అభిజ్ఞాన శాకుంతలములో దుష్యంతుఁడు శకుంతలయొక్క చిత్రమును లిఖించినట్లును, రత్నావళి నాటకములో రత్నావళి వత్సరాజు చిత్రపటమును, ఆమెచెలియగు సుసంగత ఆపటమునందే రత్నావళి చిత్రమును లిఖించినట్లును, ఉషా, దమయంతి, సీతా, మొదలగు సుందరీమణులు చిత్రలేఖనవిద్యయందు నిపుణులైనట్లు లెక్కకుమిక్కుటముగా అనేక నిదర్శనములుగలవు. మఱియు వివాహములయందు వధూవరుల చిత్రపటముల నొకరికొకరు పంపుకొను నాచారమున్నట్లు తెలియుచున్నది. దీనిని బట్టిచూడ స్త్రీలు ఆకాలమునందుఁ జిత్రములు వ్రాయుట ప్రబలియుండెననియు నిప్పటివారికి దాని యర్థమే తెలియకున్నదనియు నికముందైన స్త్రీలు చిత్రములు వ్రాయుటయందుఁ బరిపూర్ణజ్ఞానము గలవారై ఆంధ్రమాతకుఁ బూర్వపు టౌన్నత్యమునిల్పి విద్యయందును జిత్రలేఖన విద్యయందును గైదండ యొసఁగవలెను. చిత్రలేఖనము స్త్రీల కేలయనెద రేమో? దీనివల్ల ప్రయోజన మొకరికుండి, ఇంకొకరికుండకపోవునా? అమృత మొకరికి హాయి నిచ్చి మఱొకరికి హాని కలుగఁజేయునా? అట్లన్న పురుషులకన్నను స్త్రీలు మృదుస్వభావులు గనుక చిత్రములను చూచువారికి బురుషులు వ్రాసినవాటికన్న స్త్రీలు చిత్రించినవే అతి మనోహరముగా నుండును. ఇంతయేల. యీకాలమునందును రవివర్మగారియొక్క పుత్రిక చిత్రపటములు చిత్రించుచున్నట్లు ఎల్లరకు విశదమేగదా? చిత్రలేఖనవిద్య బుద్ధుని కాలములో నత్యున్నతదశలో

నుండినట్లు ఆకాలమున నిర్మింపబడిన దేవాలయములను బట్టియు స్తూపములనుబట్టియు అప్పటి ఱాతికట్టడములు రాతిప్రతిమలు ఱాతి స్తంబములు వానిపై చిత్రింపబడిన జంతుపక్షిజాతములతోఁగూడిన లతలు అందమగు నగిషీపనులతో భరతఖండమునందు పెక్కుతావుల నేటికిని చెక్కుచెదరక యున్నది. ఔరంగాబాదుసమీపమున యెల్లోరాగుహ బొంబాయివద్ద యెలిఫెంటా అజంతా అమరావతి మహాబలిపురము మొదలగు క్షేత్రములు చూచినవారి యానందమునకు మేర లేదు. వారికి ఆచిత్రకారుల నైపుణి తెలియఁగలదు. ఒకకొండను దేవాలయముగాను ఒక్కఱాతినే రథములు యేనుగులుగాను చెక్కినట్లు ఇప్పటికిని ఎన్నివేల యేండ్లయినను నిన్న నేడు చిత్రించినట్లు నిదర్శనములు గాన వచ్చుచున్నవి. ఇది మనపూర్వులయొక్క నిపుణత అన్నివిధముల వేనోళ్లఁ జాటుచున్నది.

ఆకాలపు చిత్రములుగాని చిత్రించురంగులుగాని మన యిప్పటివారికిఁ దెలియవుగదా? ఒక ఱాతిమీదనేగాక కొయ్యమీదను దంతముమీదను నగిషీపనులు చేయుట యెల్లరకు విదితమే! తురుష్కుల ప్రభుత్వకాలములోఁ జిత్రలేఖనవిద్య అభివృద్ధిలో నున్నట్లు పెక్కుదృష్టాంతములు గలవు. అయిన వీరికాలమున బింబపటములు వ్రాయుటకు మొదలిడిరి. అక్బరుచక్రవర్తి ఆస్థానమునందు దస్వంతు అను చిత్రకారుడు మహాభారత యుద్ధమునాటి చక్రవ్యూహమును చిత్రలేఖనమూలమున చిత్రించెను. ఈ వ్యూహమునందలి చిత్తరవు లన్నిటిని తులశి అను చిత్రకారుఁడు రంగులతోఁ జిత్రించెను. ఈవ్యూహము పట్టి రేఖాకారము గాక ఏనుగులు గుఱ్ఱములు పిరంగిదళము కాల్బలము మున్నగు యుద్ధపరివారముయొక్క వరుసలతో మిగులఁ జమత్కారముగా యేర్పాటు చేయఁబడియున్నది. జహంగీరుకాలమున దర్బారును దద్వస్తుగాఁ జిత్రించినపత్రము బొంబాయిలో రతన్ తాతగారివద్ద నున్నదఁట. అది హాషి అను చిత్రకారుని యొక్క నైపుణి వేనోళ్ల జాటుచున్నది. పదునాఱవ శతాబ్దములో ముకుందు అను చిత్రకారుఁడు ధర్మరాజు యమలోకమును దర్శింపబోవుట అను విషయమును వూహతో వ్రాసెను. ఇది మిగుల భావానుగుణ్యముగ నున్నదఁట. ఆపటము జయపూరులో గలదు. పూర్వపు మన చిత్రలేఖనమునకును ఇప్పటి పాశ్చాత్య చిత్రలేఖనకును చాల భేదముగలదు. మన చిత్రకారులు చిత్రించిన పటములందును, ప్రతిమలందును, భావము, హృదయము, సయితము గనబడునట్లు విగ్రహమును జిత్రించెడివారు. పాశ్చాత్య చిత్రలేఖనములో నీభావము గనబడుట అరుదు. వారు పైరూపమునుమాత్రమే తద్వతుగానుండునట్లు వ్రాయుటకు యత్నింతురు. కాని భావమును గనబరుచుటకు యత్నింపరు. మనచిత్రలేఖనము భావరూపప్రధానమై యుండును. వారిది రూపప్రధానమై యుండును. పాశ్చాత్య చిత్రపటములతో మన శయ్యాగృహములు దేవాంగణములు మొదలగుచోట్లు అలంకరింపబడెనో అప్పుడే మనజాతీయత నశించినది. పరదేశపటములతో భారతభూమి నిండినిబిడీకృతమై స్వజాతీయత అడుగంటెడికాలమున రాజా రవివర్మగారు తమ చిత్రలేఖనాకౌశలముచే జాతీయపటములను చిత్రించి భరతఖండముయొక్క నలుదిశల వెదజల్లి భారతజాతీయతను గాపాడెను. జాతీయోద్ధరణకు జాతీయపటము లుండితీరవలెను. ఎవరు జాతీయభావములను, జాతీయాచారములను పద్ధతులను బాగుగా గ్రహించి చిత్రపటములను జిత్రింతురో వారే నిజమైన చిత్రకారులు. దేశభక్తులు దేశసేవకులు. దేశముయొక్క పూర్వపుటౌన్నత్యము నిలుపువారలు కవులు చిత్రకారులు. దేశముయొక్క భావిస్థితి వీరిపై నిలిచియుండును. గ్రంథములకన్నఁ బటములే పసిబిడ్డల నాకర్షింపఁగలవు. అక్షరజ్ఞాన ముండినగాని గ్రంథములు చదువుటకు వీలులేదు. నిరక్షరకుక్షులైనను, మాటలురాని పసిబిడ్డలైనను చిత్రములనుజూచి కొంత

గ్రహింపగలడు. కావున బాలురకు గ్రంథములకన్నఁ జిత్రపటములే ముఖ్యసాధనములు. రామాయణము మొదలగు కథలను పిల్లలకు రెండు మూఁడు దినములు చెప్పినను దానిని మాఱు తిరిగి చెప్పుటకు సామర్థ్యమంతగానుండదు. దానినే బొమ్మలమూలమున వారికి బోధించినచో సులభముగా గ్రహింతురు. తిరిగి యా కథను విశదీకరింప శక్తిమంతులగుదురు. పెద్దవారి కన్నఁ బసివారికి బొమ్మలయందు మిగులప్రీతి. దీనిని బట్టి యోచింపగాఁ జదువువలన మెదడునకు గలుగు నట్టి యపరిమితశ్రమ చిత్రలేఖన విద్యమూలమునఁ గొంత తగ్గుచున్నది. శ్రమ యధికమగుకొలది బాలురు బలహీనులగుచున్నారు. మెదడునకు కలుగుచున్న శ్రమలో నీ చిత్రములవల్ల నేత్రములు హస్తములు కొంత పాల్గొనుచున్నవి. ఇట్టి యద్భుతశక్తి యీ విద్యయం దుండుటబట్టియే ఇంగ్లండు, అమెరికా, జర్మనీ, జపాను దేశములయందు కళాశాలలలో నిది గూడ బోధనార్హమైన విద్యయని ముఖ్యాంశములలో నొకటిగాఁ జేర్పబడినది. ఆదేశములలో బాలురకుఁ బ్రకృతిశాస్త్రము లన్నిటిని సినిమిటోగ్రాఫ్ యంత్రముద్వారా బోధించుచున్నారు. మన దేశమందలి బరోడా మున్నగుచోట్ల నదేవిధముగా బాలురకు విద్యలను గఱపుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. మఱియు భూగోళశాస్త్రమును (మ్యాపు) చూచిచదివిన దానికిని, పటముచూడక చదివిన దానికినిగల వ్యత్యాసము మనకందరికి విదితమే. ఒకఁడు తాను మోయలేని బరువును బండిసహాయమున మోయ శక్తిమంతుఁడైనట్లు బాలుఁ డెంతచదివినను గ్రహింపలేనిదానిని చిత్రలేఖనరూపమున సులువుగా గ్రహింపగలుగుచున్నాఁడు. పరిపూర్ణమైన జ్ఞానవంతు డనిపించుకొనుటకీ విద్య సహితము నేర్చియుండవలెనని కొందఱాంగ్లేయ ప్రముఖులు నుడివియున్నారు. దీనికి యోచనాశక్తి చాల నుండవలెను. మనస్సునకు అద్భుతశక్తి గలుగును. ఆ యోచనాశక్తివల్లనేగదా జలరాశిపై నోడలసహాయమునఁ బ్రయాణము చేయుచున్నారు. విమానములలో నెక్కి గగనమార్గమున సంచరించుచున్నారు. భూమిపై ధూమశకటములను నడిపించుచున్నారు. అటులే హస్తమునకు నద్భుతశక్తిగలుగును. నేత్రము వీక్షింపనిది మనస్సు యోచింపజాలదు. అట్లు యోచనలేనిదానిని హస్తము లిఖింపనేరదు. లోకములో దైవనిర్మితములుగాక మిగిలిన వన్నియు హస్తనైపుణివల్లగదా నిర్మింపబడుచున్నవి? మనోహరమైన చిత్రపటములు, దివ్యసౌధములు చిత్రములైన కీంగాణిబొమ్మలు గిన్నెలు నేతపనులు మొదలగునవి హస్తమువల్లనేగదా చేయఁబడుచున్నవి. ఈవిద్య నశించుటకు హేతువు పోషకులు లేనందునను, మనము దీనికిదగిన ప్రాముఖ్యము నివ్వకుండుటయే యని తోఁచుచున్నది. ఈ కాలములో చదువే జీవనోపాధి కనుకూలమగు విద్యయనియు నదియే గౌరవపాత్రమైనదనియుఁ దలఁచి ప్రతివారును దానినే యభ్యసించుచున్నారు. ఇప్పుడిప్పుడు మనవారు చిత్రలేఖనముగూడఁ జదువునకు సహాయకారియని గ్రహించుచున్నారు. చిత్రలేఖనమునకుకూడా చదువు సహాయకారి యగుచున్నది. ఎట్లనగా చదువరులు బాగుగా యోచించి చిత్రించెదరు; గనుక ఆచిత్రములు ఇంకను గడు రమ్యముగా నుండును. ఇప్పటికి పాశ్చాత్యదేశమునఁ బ్రతిపట్టణమునందుఁ జూపరుల కానందము నొసగు చిత్రపటమందిరములున్నది. బరోడాయందు కూడ నిట్టి చిత్రపటప్రదర్శనమందిరము స్థాపించియున్నారు. ఈ విద్యవల్లఁ బ్రాచీనగాథలనన్నిటినిఁ జిత్రరూపమునఁ జిత్రించి విశదీకరింపవచ్చును. వీరుల యొక్కయు, భక్తులయొక్కయు, దేశోద్ధారకులయొక్కయు, కవీశ్వరులయొక్కయు, చిత్రపటములవ్రాసి యుంచవచ్చును. తనరూపమును వ్రాసి దవ్వుననున్న తన బంధుమిత్రులకుఁ బంపవచ్చును. పరదేశములోని యందమగు కట్టడములు తోఁటలు కొండలు మొదలగునవి చూడవలెనన్నను చిత్రరుపులిఖించి పంపవచ్చును.

వింతవేషధారిణులగు బాలికలు

శ్రీమతి యస్. పి. పుష్పము బి. ఎ.,
కీ. శే. కందుకూరు వీరేశలింగముపంతులుగారి శరణాలయమున
పట్టభద్రతపొందిన మొదటి యువతీమణి.

తోచు చూచి ఆనందించినది గాక యితరులను ఆనందింపఁ జేయును. మరియు నిది ప్రతిదేశీయులకుఁ దెలియునట్టి సామాన్య భాషవంటిది. అందులకు నిదర్శనము కుక్క యని తెలుగు భాషలో నొక కాగితముపై లిఖించి దానిని ఇతర దేశీయులకుఁ జూపిన వారు దానిని గ్రహింప లేరుగదా? దానినే కుక్క పటముగ వ్రాసి చూపిన ప్రతి వారును వారివారి భాషలోఁ గుక్క యని చెప్పుదురు. కుక్క పటమును కుక్క యెదుటనుంచిన అదియును దను జాతిజంతువని దానిని జూచి మొఱుగును. గావున బహుపశ్వాదులకును గ్రహింపగలునట్టి విద్య గాన నిట్టి అద్భుతవిద్యకొఱకై యెల్లరు ముందంజ వేసి ఈవిద్యకు స్వాగత మొసగుదురు. రంగురంగుపటములను జూచి యానందించుచు జ్ఞానము బిడ్డలకుఁ బుట్టుకతోనే గలుచున్నది. రంగు నేత్రములయొక్క శక్తిని వృద్ధిపరుచును. మనస్సునకు సంతోషపెంపగును. గనుకనే భగవంతుఁడు మన చుట్టునుండెడి సృష్టినంతను వివిధములగు రంగులతో నింపియున్నాఁడు. ఆకాశమువంకఁ జూచిన నేత్రోత్సవము చేయు చిత్ర విచిత్రమైన రంగులుగల మేఘములును, భూమివంకఁ జూచిన వివిధమైన రంగులతోఁ గూడిన తరులతాపుష్పపక్షిజంతువులను నిండి కన్నులపండువుగా నగుపడుచున్నవి. కావున నీశ్వరుఁడు సృష్టినంతను మన జ్ఞానాభివృద్ధి కొఱకే సృష్టించియున్నాఁడనుటకు సందియము లేదు. భగవత్సృష్టికన్న మిన్నగా నందగించు చిత్రపటము లెందును లేవు. ఇకముం దుండఁబోవు. ఎంతనేర్పరి యగు చిత్రకారుఁడైనను సృష్టిలోని చిత్రములను మచ్చుగొనియే లిఖించుచున్నాఁడు. ఈవిద్య నభ్యసింప నుద్దేశించువారు ఎట్టి గ్రంథములను జూడనవసరము లేదు. తెలివిగలవారికి సృష్టియే గొప్పగ్రంథము. ఈ గ్రంథమునందు దిట్టితప్ప నుండబోదు. దేవుఁడొక్కఁడే సంపూర్ణగ్రంథమును సృష్టించినవాఁడు. మొదటి చిత్రకారుఁడు వాఁడే. యోగి జ్ఞానేంద్రియములలో నీశ్వరునిగనుగొని యానందించినట్లు చిత్రకారుఁడు సృష్టినిగని యానందించును. ఇతరుల నానందింపచేయును. బాలురకు, వృద్ధులకు, పండితులకుఁ బామరులకు నానందదాయకమగునట్టి యీ చిత్రలేఖనవిద్యను మన బాలురకు బాలికలకు నేర్పుట మంచిది.

పాకకళ

నిమ్మకాయల కుర్మా

లేతవి 25 నిమ్మకాయలను తెచ్చి ముక్కలుగా కోసి అందులో పసుపు కొంచెముగావేసి కాయలు మునుగువరకు నీళ్లుపోసి యుడకపెట్టవలెను. 1 సవాశేరు ఉల్లిగడ్డలను చిన్న చిన్న ముక్కలుగా కోసి, దానిలో 1 తులం శీడిపప్పు, కొంచెముగా దాల్చిణీ చెక్క చిన్న ముక్కలుచేసి వేయవలయును. ఒక కళాయిపాత్రలో కొంచెము అనగా ¼ ఆళాకు నెయ్యి, 1 ఆళాకు నూనెవేసి బాగుగా క్రాగనిచ్చి యీ ఉల్లిగడ్డలు, దాల్చిణీచెక్క, శీడిపప్పువేసి సగము వేగినతరువాత బిరంజీఆకు కొంచెముగావేసి వేంచవలయును. అది వాసనవచ్చునప్పుడు ఉడుకపెట్టిన నిమ్మకాయల ముక్కలనువేసి కొంచెముగా కారం, ఉప్పువేసి కలియబెట్టవలెను. దానిలో దనియాలు, వెల్లుల్లిగడ్డ, అల్లం సుమారుగావేసి రుబ్బియుంచవలెను. ఆ రుబ్బిన మసాలాను యీ నిమ్మకాయలలోవేసి కొంచెము క్రుగ్గనిచ్చి కొంచెముగా నీళ్లువేయవలెను. అదియంత ముద్దగాచేరినతరువాత దానిలో, అర్ధపావు గడ్డపెరుగు, కొంచెముగా కొత్తిమిరివేసి కలియబెట్టి దింపవలెను. ఇది వేడిగా భుజించిన రుచిగానుండును.

శ్రీమతి డి. వి. సీతమ్మగారు

యాపిల్ కాయల ఊరుగాయ

యాపిల్ కాయలలో వండుకొనే యాపిల్ కాయలు (Cooking Apples) వుండును. అవి చాలా పుల్లగానుండును. మనదేశములో నీలగిరిప్రాంతములందు దొరకును. ఆ యాపిల్ కాయలు బాగాముదిరినవి (అనగా పండినవి కావు) వంటకాయలు తీసుకొనవలయును. అంతకు మూడునాలుగురోజులముందుగనే తెల్లనిఆవాలు నూనెఆడించి ఎండలోపెట్టి వుసిరికాయంత పొంగట్లు వేయవలెను. ఇట్లు 3 రోజులు ఎండపెట్టి మూడవరోజున వుపయోగించుకొనవలెను. మిరపకాయలు ఆవాలుకూడ పొడిచేయించవలెను. వుప్పుకూడ పొడిచేసి యీ మూడుగుండలును సమపాళ్లుగా కలుపుకొనవలెను. అప్పుడు యాపిల్ కాయలను తెచ్చి చిన్నచాకుతో తొడిమ వద్దనుండి పొడిచి లోపలనుండు గట్టిపదార్థమును గింజలతో సహితము తీసివేయవలెను. అట్లుచేసిన కాయలను మామిడికాయవలెనే 4 భాగములుగా కోసియుంచి ఈ పొడిలో నూనెపోసి బాగా కలిపి ముద్దచేయవలెను. ఆ పొడిలో కొంచెము తీసుకొని వుండగట్టి ఎగరేసి చూడవలెను. అట్లుచేసినప్పుడు వుండపగలగూడదు. పగిలిన ఎడల నూనె ఎక్కువ అయినదన్నమాట. ఆ వుండలను యాపిల్ కాయలలో కూరవలెను. కూరినతరువాత చుట్టున పొడీయున్నయెడల శుభ్రముగా వూడ్చివేయవలెను తరువాత ఆ కాయలన్నియును ఒకకుండలోపెట్టి మూతవేసి గుడ్డతో కట్టవలెను. అట్లు కట్టి 3 రోజులు వూరనీయవలెను. మూడవరోజున ఇంకా నూనెపోసి రెండుమూడురోజులు వూరనిచ్చి తరువాత వుపయోగించుకొనవలెను. మామిడికాయవూరగాయ మెత్తగా వుండునుగాని యీ యాపిల్ కాయల వూరగాయ అట్లుగాక ముక్క పెళుసుగా వుండును. ఎన్నిసంవత్సరములైనను చెడిపోదు జాగ్రత్తగా పెట్టిన ఎడలను.

పి. తాయారమ్మాళ్ గారు

బాలవిజ్ఞానశాఖ

దైవఘటన తప్పదు.

శ్రీమతి బుర్రా అన్నపూర్ణమ్మగారు

పూర్వం ఒకప్పుడు విదర్భదేశం ఒకరాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆయనపేరు పులిమహారాజు. సంతానంలేక చాలాకాలం కనుపడ్డ రాతికల్లా మ్రొక్కాడు; రాణీచేత మ్రొక్కించాడు. అప్పుడు ఆంధ్ర లోకంలో లేదు కాబట్టి, వారు దంపతులిద్దరు తీర్థయాత్రలకేం బ్రాహ్మణసంతర్పణలకేం చలివేంద్రాలు పెట్టించడానికేం లెఖ లేనిడబ్బు ఖర్చుపెట్టారు. ఒకక్రమానికి వారిమొర దేవుడాలకించాడో అన్నట్లు పుత్రసంతానం కలిగింది. కాని బిడ్డమాత్రం పెద్దపులి తోకతో ఆవిర్భవించాడు. నేడు గదా మా జన్మతరించినదని ఉబ్బిపోయ్యారు రాజదంపతులు. అయినప్పటికీ తోకసంగతి తెలవగానే గుండె ఝల్లుమనేది వారిద్దరికీ. ఏ జన్మాన చేసినపాపమో అని వాపోయ్యేవాళ్లు "లేక లేక లచ్చిన్న పుడితే నెత్తిమీద మొలిచినట్లయిందేం" మా కర్మం అంటూ. దానికితోడు అబ్బాయి ఆటే అందగాడు కాడు.

అందుకే రాజకుమార్తెలెవ్వరూ వరించలేదు. "ఏందేశం గొడ్డుపోయిందా? మాకేం కర్మం పులి మారాజును చేసుకోవలసినగతి" అన్నారు. లేకలేక కలిగిన సంతానం గనుక ఓయింటివాణ్ణి చేద్దామని రాజదంపతులపట్టు వారి అనుమతిమీద మంత్రి వధూన్వేషణకై దేశదేశాలు తిరగడం మొదలుపెట్టాడు. పోగా పోగా, ఓ పట్టణంలో ఓ పేదరాలు పెద్దమ్మ యిల్లుకట్టుకొని కాపురంచేస్తున్నది. ఆమెకు ఇద్దరు కుమార్తెలు. వాళ్లిద్దరికీ మంగమ్మ వెంకమ్మ అని పేరుపెట్టింది పెద్దమ్మ. మంగమ్మకు చక్కదనం ఆటే లేదు. దానికితోడు అసూయాపరురాలు గూడను. వెంకమ్మమాత్రం సద్గుణాలనిధి అమితచక్కనిదన్ని. చేసిన బొమ్మలావుండేది. అదేం పాపమో గాని మొదటినుంచీ తల్లికీ తనకు పచ్చిగడ్డివేస్తే భగ్గుమంటూ వుండేది. పాపం యెన్నాళ్లని ఓర్చుకుంటుంది కొత్త కోడండ్రికం.

ఆ పెద్దమ్మ వెంకమ్మను "నాకడుపున యెందుకు పుట్టావే పీకుకుతింటూన్నావు. నిన్ను పెద్దపులికన్నా యిచ్చివేసి నాపీడ విరగడ చేసికొంటాన"నడం మంత్రి విని పెద్దమ్మ తన మనోరథం తీర్చగలదని దగ్గరకుచేరి నచ్చచెప్పి సంబంధం కుదిర్చాడు పులిమహారాజుకు. కొద్దిదినాలకు వివాహంకూడా మహావైభవంగా జరిగింది. వధూవరులిద్దరు చిలుకా గోరువంకల్లా వున్నారు.

* * *

వెంకాయమ్మను తల్లి ఆ చిట్టెడుసీష్టా నాదగ్గర పోనుకుంటుందని పుటికలాడేందుకు తీసుకెళ్లింది. మంగమ్మ చెల్లెలి ఆభరణాలు హస్తకంకణాలు మాచి ఓర్వలేక పోయింది. ఓనాడు తల్లీ కూతురు ఏకమై వెంకాయమ్మ ఆభరణాలన్ని తీయించి దొడ్లో నూతిదగ్గరకు తీసుకుపోయ్యారు తలంటిపోసేందుకు. పిచ్చియిల్లాలు కళ్లుమూసుకు సిద్ధంగా కూర్చొంది. కొంతసేపటికి నూతులో గభాలుమని చప్పుడయింది. పెద్దమ్మ యింట్లో కొంతకాలం అంతా నిశ్శబ్దం. అటుపిమ్మట అంతా ఆనందంగా మారింది.

మూడో నెలను పులిమహారాజు తల్లిని బిడ్డను తీసుకుపోయ్యేటందుకు అత్తవారింటికివచ్చి వాకిట్లో నులకమంచంపైన చదికిలపడ్డాడు. వెంటనే ఏడువారాల సొమ్ము పెట్టుకొని కాయకంటితో, అమ్మవానుపడ్డ

మచ్చలతో మారేమ్మవలె ఓవిగ్రహంతయ్యారై "బిడ్డ పుట్టిపోయె, అమ్మవారు పడితి" నని గోణిగింది. పులి మహారాజు నిర్ఘాంతపోయాడు. ఆలోచనాగ్రస్తుడై నాడు. కూతురికి గాజులు వేయించి అత్తవారింటికి పంపాలని పెద్దమ్మ బారినబోయ్యే గాజులబస్తునిపిలిచి గాజులు తొడిగించింది. మంగమ్మకు దబ్బుతెచ్చేం దుకు అమ్మా కూతుళ్లు యింట్లోకివెళ్లి గుసగుస మొద లెట్టారు. పులిమహారాజు దృష్టి మలారానికి అంటిం చిన కాగితం వేపునపోయింది యింతలో. దానిమీద "అడివిలో అక్కమ్మ మనుమడా పులిమహారాజు కొడకా, ఏనవకు ఏనవకు వాదిస్తికండ్రి" అని వ్రాసి వుంది. రాచబిడ్డ గనుక అంతా క్షణంలో గ్రహిం చాడు. మెల్లగా గాజులశెట్టి నడిగి పాతాళలోకంలో నాగకన్యక లోక తల్లిపిల్లను పెంచటం అంతావిన్నాడు. అతనికి హృదయం తొట్రిల్లింది. గాజులశెట్టి చెవిలో ఊరి బయట కలుసుకోవలసిందిగా వూదాడు. తల వూపాడు సరేనని శెట్టి. వెంటనే మంగమ్మను—అత్త గారిని నగరుకు ప్రయాణంచేశాడు రాజు. మేనాలు యింటిమొహంపట్టింది గాజులశెట్టిని కలుసుకొని పాతాళలోకానికి పోయాడు రాజు. భార్యకంటనీరు పెట్టుకునుంటుంది. ఏం యీకర్మం అన్నాడురాజు— నేం చేసుకున్నకర్మమే యెవ్వరూ ఏంచెయ్యలేదంది వెంకవాయమ్మ. లేకపోతే తనవేలు పెట్టుకు తినకమ్మ పాడుచుకుంటుందా. పిల్లడుకూడా ఊకొనసుంకొట్టు కొంటూ పులిమహారాజుమీదకు వురికాడు. నాగకన్య కల అనుమతితో తల్లిని పిల్లను బయలుదేరదీశాడు వెంటనే రాజు. సలక్షణంగావున్న వెంకమ్మను చూచి మంగమ్మా పేదరాలు పెద్దమ్మా వణికిపో య్యారు. ప్రాణాలమీద ఆశవదిలారు. కాని పాపం వెంకవాయమ్మ అంతపాపం తలుసుకోలా. అక్కకు తల్లికి వేరేవ్రాళ్లో యిల్లువేయించింది పులిమహారాజుకు నచ్చచెప్పి. పాపం కొన్నిదినాలకే పక్షవాతంవచ్చి పరమపదించింది మంగమ్మ. ఇప్పుడు అక్కమ్మగతి యెవ్వరు? పాపం ముద్దరాలు తననోట మట్టి తానే కొట్టుకోనేందుకు యత్నించింది. దైవఘటనం యెల్లా మారుతోందో ఎవ్వరకెరుక !

మునుపటివలెనే "గృహలక్ష్మి"కి పెక్కు సోదరీమణులనుండి రచనలు వచ్చుచున్నందులకు మా కృతజ్ఞతా వందనములు. ఇంకను వారిని కథలను, పద్యములను, పాటలను, స్త్రీలకు సంబంధించిన వివిధ విషయములను వ్రాసి పంపుదురుగాక యని కోరుచున్నాము. వ్యాసములు విడివిడి కాగితమున కొకే ప్రక్కన వ్రాసిపంప వేడికోలు.

సంపాదకులు.

మీ గ డ త అ క

అడపా సుగుణమణిగారు

"గృహాలక్ష్మి" దసరా (అక్టోబరు) సంచికలో శ్రీయుత చదువుల రామచంద్రయ్యగారిచే రచింపబడిన "అబిసీనియా చరిత్ర"యను చరిత్రాత్మక వ్యాసమును ప్రచురించుట, నద్దానిపై శ్రీయుత వి. విశ్వనాథముగారిచే రచింపబడిన విమర్శనము "ఆంధ్రభూమి" నవంబరుసంచికలో 'కారపుకనగల'నే శీర్షిక క్రింద వెలువరించుట, పై రెండు సంచికలను గమనించిన వారికి విశదమే. "గృహాలక్ష్మి" సంపాదకులుగాని, వ్యాసకర్తలుగాని నేటివరకును పైవిమర్శనమునకు సమాధానమును వ్రాయలేదు. బహుశా, 'మఘలోపుట్టి పుబ్బలో మాడు' సంచికలు వేనవేలు వెలువడు యిక్కాలమున పై విమర్శనమును వారి దృక్పథమునపడెనో, లేదో, సంశయాస్పదమే.

"గృహాలక్ష్మి" ప్రచురించిన వ్యాసములో "మెనలెక్ అనంతరము అంతఃకలహములు జరిగి తరువాత ఆతని మనుమరాలు రాణిగను ప్రస్తుత చక్రవర్తియగు రాస్టపారి ఆమెకు సంరక్షకుడుగను నియమింపబడి అంత్యమున నాతడే చక్రవర్తియయ్యె"నని గలదు. "ఆంధ్రభూమి" ప్రచురించిన విమర్శనము "మెనెలెక్ తరువాత అబిసీనియాను అతని మనమరాలు పాలించినదని వ్రాయబడ్డది. అన్ని చరిత్రల్లోను మనమడు పాలించాడనిగలదు. మరి గృహాలక్ష్మిలో ఇల్లా ఉండడానికి కారణమేమిటి? ఆడవాళ్లపత్రిక కాబట్టి ఔచిత్యభంగం లేకుండా మనమడు మనమరాలుగా మార్పుచేయడమైనదా?" యని ప్రశ్నార్థకముగ ముగించిరి.

ఈ సందర్భమున వ్యాసము, విమర్శనము యొక్క ప్రక్కనుంచి, అబిసీనియా దేశ చరిత్ర కొంత గమనించవలసియున్నది. అబిసీనియా చక్రవర్తి నాల్గవ 'జాన్' చనిపోయిన పిమ్మట 'మెనలిక్' రాజయ్యెను. 'మెనలిక్' గతించినపిమ్మట (1913-వ సంవత్సరములో) నతనికి పురుషసంతతి లేకపోవుటచే తదనంతరము నతని మనమడు (కూతునికుమారుడు) 'లెజీయాసీ' రాజ్యమునకు వచ్చెను. గాని యవిసీతికరముగా ప్రవర్తించుటచే ప్రజలు తిరుగబడి యాతనిని కారాగృహమున బంధించి 'మెనలిక్' కుమార్తెయగు 'జాడిటూ'కు (1916 వ సంవత్సరమున) రాజ్యమిప్పించి, మెనలిక్ మేనల్లుడును ప్రస్తుతపు చక్రవర్తియగు 'రాస్‌టఫారి'ని యామెకు సంరక్షకునిగ నియమించిరి.

వ్యాసమున 'మనుమరాలు' అని యున్న చోట "కుమార్తె" యని యుండవలెను. ఇది అచ్చుతప్పైనను కావచ్చును లేదా, వ్యాసకర్త పొరపాటైనను యుండనోపు* ఈమెకు రాస్‌టఫారి సంరక్షకుడుగా నియమింపబడెనని వ్యాసమున వ్రాయబడుటచే పై సవరణ నిర్వివాదాంశము." మెనలిక్ అనంతరము అంతఃకలహములు జరిగి తరువాత ఆతని మనుమరాలు రాణి

*వ్యాసకర్త పొరపాటు.

గను......"అని వ్యాసమున వ్రాయబడుటచే నిచ్చట "అంతఃకలహములు జరిగిన తరువాత" యనునది లెజియాను రాజ్యమునకు వచ్చుట, ప్రజలవలన బంధింపబడుట, మున్నగు చరిత్రాంశములను సమర్థించుచున్నది.

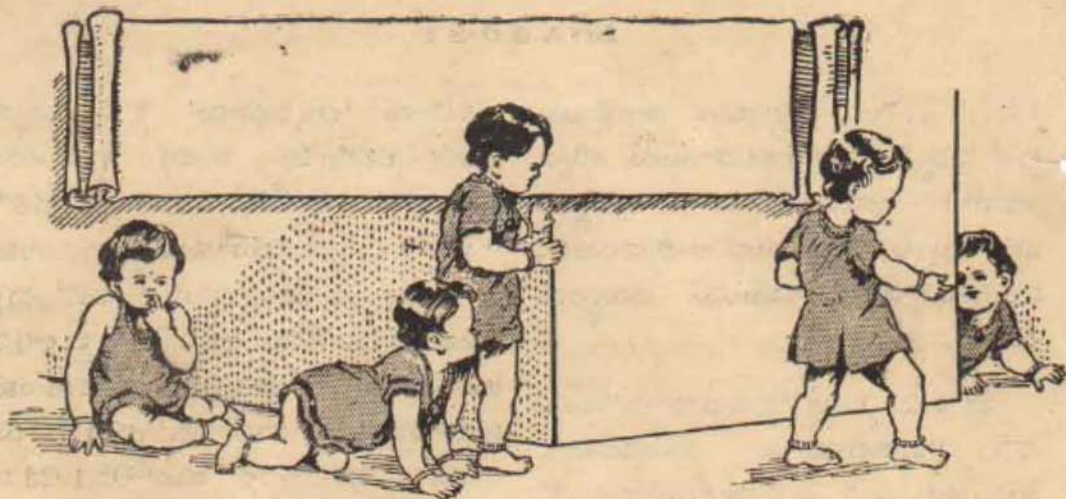
ఇక విమర్శకులు "మనుమరాలు" యను చోట "మనుమడు" అని యుండవలెనని వాదించుట ఎంత సహేతుకముగనున్నదో చదువరులే యోచింపుడు. స్థూలదృష్టితో గృహలక్ష్మిసంచిక నామూలాగ్రముగ జదివి, శ్రమయనక విమర్శనమును—నిరాధారమైనప్పటికి—ప్రకటించినందులకు వారికి మాయభివందనములనందజేయుచున్నాము.

ఇట్టి స్వల్పవిషయములపై విమర్శనమును ప్రకటించు 'ఆంధ్రభూమి' పై విమర్శనమును ప్రకటించిన సంచిక (నవంబరు సంచిక) సంపాదకీయ సమాలోచనలో "సరిగా పదమూడుసంవత్సరములకు పూర్వము ఇదేమాసమున (అక్టోబరు) ఇరువదిరెండవ తేదీని ఆతని ఆజ్ఞపై అతని యనుచరులు రోము మహానగరమునకు మహాప్రస్థానము గావించిరి," యని ప్రచురించినది. దేశచరిత్రలో ముసోలినీ 1922 వ సంవత్సరము అక్టోబరు 28-వ తేదీని రోము నగమునకు మహాప్రస్థానము గావించెనని యున్నది. 'ఆంధ్రభూమి' యిట్లు తెలుపుటకు కారణమేమి?

"తప్పు లెన్నువారు తమ తప్పెరుగరు"ను వెఱ్ఱివేమన నుడువులు చిరస్మరణీయములుగావా?

నవీనశాస్త్రజ్ఞులు ఆలోచనయొక్క శక్తి గుర్తించినారు కావుననే 'మానవుడెట్లు దలంచునో అట్లయగు'నని జెప్పబడుచున్నది. హత్యలనుగూర్చి ఎపుడును తలంచువాడు హంతకుడగును; వ్యభిచారమును గూర్చి తలంచువాడు తప్పక వ్యభిచారియగును. కాని సత్యమును అహింసనుగూర్చి ఎల్లప్పుడు దలంచునాతడు సత్యవ్రతుడై అహింసాపరుడై యుండును. దైవము నెప్పుడు చింతించువాడు ధార్మికుడగును.

"మహాత్మగాంధి."

శిశుపోషణ

శిశుపోషణగూర్చి తెలుసుకోడం అవసరం. తానో పిల్ల తల్లయితే వృథాగాదు. ఒకవేళ ఆ అదృష్టం పట్టకపోతుందీ తెలీనివాళ్లకి నచ్చచెప్పొచ్చు. అయితే ఏ బాధలూ లేక నెలలు నిండి సుఖప్రసవమయితే గదూ ఇదంతా. తిన్నగా నీళ్లుపోసుకోవాలంటే ఏ ఆరోగ్యవిధులో అనుసరించాలా. అవేమిటి. ఏం పెద్దపెద్దనిబంధనలు కావు సత్కాలక్షేపం చేస్తూ నిశ్చింతగా హాయిగా ఉండమనీ, యీభోజనం, యిలాస్నానం చేయమనే. భోజనం తేలిగ్గా త్వరగా జీర్ణమయేటట్లు, ద్రవపదార్థాలు జాస్తి కలిసిందిగా, వుండటం అవసరం.

స్నానానికి ఒంటి తత్వాన్ననుసరించి, ఏ నీళ్లైనా వాడుకోవచ్చు (రాత్రిళ్లు వేణ్ణీళ్లు ప్రశస్తం) గాని, నూనె రాచుకొని చేయడం శ్రేష్టం. తలంటుకోవడమూ మంచిదే దరువులూ తాళాలు పిసికించికోడాలు లేకపోతే. ఇక పనులూ—ఇంటిపనులు ఆయాసపడకుండా చేసుకోవచ్చు తిని పట్టినే కూర్చోకుండా. మంచిగాల్లో చల్లవేళ కొద్దిగ నడవనూ వచ్చు.

గుడ్డ గుడుసులో కూడా జాగ్రత అవశ్యం. శుభ్రంగా తేలిగ్గా వుండేవి బిగువులేనివి వాడవలసినవి.

పరిశుభ్రత గుడ్డలకేకాదు సర్వసాధారణమై వుండవలె. సకాలంలో ఓ 9 గంటలు నిద్ర పళ్లవిషయంలో శ్రద్ధ ఉండవలె కూడ.

ఇక ప్రసవం హాస్పిటల్‌లో జరగడం మంచిది ఇంట్లోకంటె అన్ని అవకాశాలుంటాయి గనుక. ఏకారణాలవల్లనయినా వీలు పడనూ ఇంటిల్లిపాదికీ శుభ్రమైన గదిలో ప్రసవానికి ఏర్పాట్లు చెయ్యాలి దీంచే మిగిలిన వాళ్లకు ఏం ఇబ్బందివున్నా. మరోవిషయం గమనించవాల్సింది బిడ్డకు ప్రత్యేకంగా ఓ పడక. ఏమైనాసరే బిడ్డా తల్లి ఒకేపడకలో పడుకోకూడదు.

—యస్. శేషగిరిరావు.

పుష్పచయము

రష్యాదేశములో సోవియటు ప్రభుత్వమున "పిల్లలయోగక్షేమము ముందు ఆ వెనుక పెద్దవారిమాట" అనునది మూలసూత్రముగా నున్నది. ఈదిగువ నుదహరింపబడిన యంశములు నిశ్చయముగ సంతోషము గలిగింపక మానవు. రష్యాలో కాయకష్టమువలన జీవించు స్త్రీలు గర్భవతులగుదురేని పురిటికిముందు రెండు నెలలును పురిటితరువాత రెండునెలలును శాసనరీత్యా సెలవుండి తీరవలెను. ఈ సెలవుదినములకు జీతము నియ్యవలెను. వైద్యవృత్తి నాట్యవృత్తిగల యువతులకు నిదేపద్ధతి. కచేరీలలో పనిచేయువారికి మాత్రము మూడు నెలలు విశ్రాంతి నిండుజీతముమీదనే!

ఒకయువతి గర్భవతికాగానే ఆమె పలుమారు వైద్యనిలయములకు క్రమముగ పోవుచుండవలెను. చిన్న చిన్న జబ్బులు వచ్చునపుడామె యెట్టివాటినుండి తన్ను తాను రక్షించుకొనవలెనో అదియంతయు నామెకు వైద్యు లుపదేశింతురు. అంతేకాక అవసరమున్నయెడల బలకరములగు మంచియాహారములను కూడ సప్లై చేయుదురు. గర్భవతు లెవరైన క్షయాదిమహారోగములు గలిగియుందురేని వారిని ఆయారోగముల కేర్పడియున్న వైద్యగృహములందుంచి చికిత్సచేయుదురు. ఈ జాగ్రతవలన దేశములో విషవ్యాధు లెంతో తగ్గిపోయినవి.

పురుడైనతరువాత తల్లివచ్చి మరల కర్మాగారమునచేరి పనిచేయును. అట్టియెడ నామె పనిచేయవలసిన యేడుగంటలకాలములోనుండి ఒకటిన్నరగంటలకాలము మినహాయింపబడును. ఈ యొకటిన్నరగంటలకాల మామె తనబిడ్డకు పాలిచ్చుకొనుటకే. దీనికిగాను ప్రతికర్మాగారమునందును ప్రత్యేకముగా గది యేర్పరుపబడి యుండును.

చాలామందిబిడ్డలు సాధారణముగా శిశురక్షణాశ్రమములలోనే సురక్షితులై పెరుగుచుందురు. ప్రతి యంత్రాలయమునకు సంబంధించి ఇట్టి ఆశ్రమములుండును. కచేరీలయందును కళాశాలలయందుగూడ నిట్టి యాశ్రమములు నెలకొల్పబడియుండును. ఆరోగ్యవంతులగు యువయువతీజనములు, విద్యార్థులై యున్నంత మాత్రమున బిడ్డలను కనరాదను సిద్ధాంత మచట లేదు. ఈ యాశ్రమములోనే బిడ్డలచేర్పవలెనను నిర్బంధమును లేదు. కాబట్టి ఈ సంస్థలు సర్వసాధారణముగా ప్రొద్దున యేడుగంటలు మొదలు సాయంకాల మైదువరకు తీసియుండును. 1932 లో వెళ్లివచ్చిన బ్రిటిషు కో ఆపరేటివ్ రాయబారవర్గమువారి రిపోర్టులో నిట్లు వ్రాసినారు.

"మేము దర్శించిన శిశురక్షణాలయమున మూడుభాగములున్నవి. ఇందు మొదటిదానియందు రెండు నెలలు మొదలు తొమ్మిది నెలలవయసుగల శిశువులున్నారు. ఒక్కొక్కగదిలో నలుగురికి తక్కువయు పదిమంది కెక్కువయు శిశువులుండరు.

"ఈబిడ్డ లతినిర్మలములైన కేన్వాస్ పరుపులపైబరుందురు. వీరిపై తెల్లని పరిశుద్ధములగు చిన్నదుప్పట్లు తప్ప మరేమియు కప్పబడియుండవు. గుండెలును భుజములును తెరచియేయుండును, సాధ్యమైనంతవరకు

నిర్మలమగు గాలి తగులుచుండును. అన్ని కిటికీలును తలుపులును బాగుగా తెరువబడియుండును. ఎనుబది డిగ్రీలకు మించిన యుష్ణత లేదు. ఈగలును దోమలును రాకుండుటకు గాను పలుచని తెరలు కిటికీలకును ద్వారములకును కట్టబడియుండును. లెస్సగా పరీక్షింపబడిన పాలే బిడ్డలకాహారము.

రెండవగదియందు తొమ్మిది మొదలు పదునెనిమిది నెలల యీడుబిడ్డలుందురు. ఇచట వీరు తప్పటడుగులు వెట్టుచు దుముకుచు లేచుచు పడుచు శైశవక్రీడల జేయుచుందురు.

మూడవతరగతి గదియందు పదునెనిమిది నెలలు మొదలు మూడేండ్లయీడుగలవా రాడుకొనుచుందురు. వీరికొరకై చిన్ని మేజాబల్లలును వాటిచుట్టు చిన్నికుర్చీలు నమర్పబడియుండును. ఇచట వీరొకరితో నొకరుకలిసి యాడుకొనుట మాటాడుకొనుట మొదలగునవి జరుగుచుండును.

పుట్టుకచేతనే వికలాంగులగు వారికొరకు ప్రత్యేకముగా నిటులనే యాశ్రమములున్నవి. వీనిని సర్వదా వైద్యులు తనిఖీ చేయుచుందురు.

ఈ మూడేండ్లతరువాత బిడ్డలు ఏడేండ్లయీడు వచ్చువరకు కిండర్‌గార్టన్ స్కూళ్లకు బోదురు. 1931—32లో మూడు ఏడు నేండ్ల మధ్యవయసు గలపిల్లలు ఆరులక్షలమంది యున్నారు.

ప్రకృతి తత్వము దెలిసి యెల్లవారును పరస్పర సహానుభూతులై అక్కరకురాని పిచ్చిపిచ్చి మతవిశ్వాసములను వదలి, ఆనందయుతులై యారోగ్యయుతులై, దేశముకొరకును, సంఘముకొరకును బనిచేయగల స్త్రీపురుషులను తయారు చేయుటయే విద్యకు లక్ష్యము కాబట్టి యిట్టి మహదాశయము ఈయాశ్రమములందుండియే యారంభమగుచుండును. కొంతమంది వంటకు కట్టెలకొట్టుదురు, కొంతమంది బల్లలు చేయుదురు, కొంతమంది గుడ్డలుతుకుదురు కొంతమంది యిస్త్రీ చేయుదురు. ఈపనులన్నియు సక్రమముగా నడిపింపబడును. మరియు నివియన్నియు నాటలోనే లెక్క. ఏయాటయందైనగాని ముగ్గురు నలుగురు చేరియే యుందురు కాని 'నన్ను ముట్టుకొనకు, నామాలకాకి' యని ఒక్కడే యొకచోట చెప్పుట గనబడదు. అంతేకాక ఆడుపిల్లలును మగపిల్లలును కలసిమెలసియే యుందురుగాని 'యెవరికివారే' యను పద్ధతి లేదు. కష్టపడి పనిచేయుటయను జ్ఞానము బొడ్డూడని యిట్టి పసితనముననే కలిగింపబడుచుండును. అప్పుడప్పుడు గొప్పగొప్ప యంత్రాగారములకు దీసికొనిపోయి, యీపసిపాపల కచ్చటి కార్యములన్నియు జూపింతురు. పనులలోగూడ ఆడువారిపని మగవారి పనియను భేదములేదు. ట్రాము, మోటార్లను నడిపించుట, రొట్టెలు కాల్చుట, వంటలువండుట మొదలగు పనులన్నియు నేర్పబడును.

ప్రారంభతరగతి మధ్యమతరగతియని పాఠశాలలయందు రెండుతరగతులుండును. కసరత్తును, సంగీతము తప్ప తక్కినవిషయములన్నియు ప్రాథమికపాఠశాలయందు జెప్పబడును. రెండవదానియం దుపాధ్యాయులేవ్యక్తికేది బాగుగా వచ్చునో అది నిర్ణయింతురు. కొన్నికొన్ని పాఠశాలలు కొన్నికొన్ని యంత్రాగారములకు అనుబంధములై యుండును. అట్టిచోట పిల్లలు ఆ యా పనివాండ్రకు సహాయముచేయుచు తద్ద్వారా వారి రీతులన్నియు గమనించుచుందురు.

ఈచిరుతల వేడుకల కెన్నియో నాటకశాలలున్నవి. సినీమాలున్నవి. ఇవియన్నియు విద్యాశాఖవారును వర్తకశాఖవారును భరించుచున్నారు.

ప్రభుత్వశాసనము, పిల్లల యోగక్షేమాభివృద్ధియెడ పక్షపాతమువహించియున్నది. ధర్మసంతానమనెడి మాట రష్యాలో వినరాదు. వీడు నాకొడుకు కాదన్నంతమాత్రమున మగవాడు తప్పించుకొనిపోలేడు. పిల్లలను సక్రమముగా నడిపించెనాసరి. లేకున్నశాసనము వానిపిలక సాగదీసి విడచును. భార్యాభర్త లొకప్పుడు విడాకులిచ్చుకొన్నను తత్సంతానయోగక్షేమబాధ్యత మాత్రము వారికి తప్పదు. ఈపద్ధతి నతిక్రమించినవారికి తప్పదు.

ఇట్లు సర్వవిధములచేతను పిల్ల లుద్ధరింపబడుదురు. కాబట్టి వారిజీవితము లెట్లు సార్థకతజెందినను జెంద వచ్చును.

* * * *

అడయారు సమావేశములో నుపన్యసించుచు శ్రీమతి రుక్మిణీఅరండేల్ గారిట్లనిరి.

భారతదేశము పరాధీనస్థితి ననుభవించుటవలన కలిగిన దైన్యభావములో తనగొప్పతనమును మరచిపోవుచున్నది.

వివిధకళలును భగవంతునియొక్క వివిధస్వరూపములని మన కళానైపుణ్యమునకు రెండుదాహరణముల నొసగెదను. సంగీతము, నాట్యము తీసుకొందము. ప్రతిరాగమునకు ఒకవిధమగు ఆపదమేగాక, ఒకవిధమగు భావమును పుట్టింపగలశక్తిగూడ కలదని మనప్రాచీనసంగీతశాస్త్రజ్ఞులు కనుగొనిరి.

సంగీతములోవలెనే నాట్యములోగూడ మనవారు చాలకష్టపడి పరిశోధించి అనేక అపూర్వములగు నాట్యములను కనిపెట్టిరి. మనదేవాలయములలో నాట్యమొనరించు భోగమువారిలో ఈ నాట్యవిశేషములు గోచరమగుచున్నవి. పాశ్చాత్యదేశములో ఇట్టిప్రవీణుల కెంతయో ఆదరమొసగి అందల మెక్కించెడివారు. మనము వారిని అతిహీనముగా చూచుచున్నాము. వారు చూపు నాట్యములో భగవంతునికి హారతి యిచ్చుట భగవంతుని వేడుకొనుట మొదలగు భావములు అతిసుందరముగా చూపుచున్నారు. మనకళలన్నియు భగవంతుని ఆరాధనకును, ఆత్మసాక్షాత్కారముకొరకును నిర్మింపబడినవే. కళలకు ఇట్టిగణ్యత ఉపయోగము మనదేశములోనే అనుటనిక్కము. ఇట్టి మహాప్రయోజనము సాధించుట కేర్పడిన మనకళలు, ఇతరదేశములవారు గ్రహింపదగియున్నవి.

మనవారు నిర్దేశించిన నైకళాప్రయోజనముల జ్ఞాపకముంచుకొని మరల మనము కళలనభివృద్ధిచేయుచో ఇతరదేశములు మనవద్దకువచ్చి నేర్చుకొనునంతటి గౌరవము మనకు తటస్థించును.

మనగొప్పవారిని మనము సత్కరించుటలేదు. మనవారిని పాశ్చాత్యులు సత్కరించుచున్నారు.

ఇకమీద ఇట్లుండరాదు. మన కళాపోషకులకు ఇతరవిషయముల ప్రావీణ్యముగడించిన వారిని సత్కరించుట మనము కోల్పోయిన పూర్వపు ఔన్నత్యమును తిరిగి సంపాదించుకొనుటకు మొదటిమెట్టు.

కళయనగా సంగీతము నాట్యములోనే కాక సామాన్యజీవితములో కూడ ఇమిడియుండవచ్చును. సంతోషపూరితమగు జీవితముకూడ ఒక కళయే. కావున కళయనగా ఏకొన్ని సామర్థ్య ప్రదర్శనములలో మాత్రము సంబంధించినదికాదు గనుక ప్రతిభారతీయుడును తన జీవితమును వైవిధ్యమున కళామయము నొనరింప యత్నింపవలెను.

గృహలక్ష్మి

గృహలక్ష్మి పాఠకురాలగు నొకసోదరి మాకిట్లు వ్రాయుచున్నది.

"మాయింటి సమీపమున నొక బ్రాహ్మణ యువతిగలదు. ఆ యింటియందు దామె భర్తతప్ప
తెవరును లేరు. ఆమె తా నెల్లపుడు చాలకష్టజీవినని వచించుచుండెను. కొంతకాలముక్రింద నామె
కరుడెంచి తనకష్టమంతయు నాతో జెప్పి "అక్కా! ఇపుడు విద్యావంతులగు స్త్రీలు, స్త్రీ విద్యాభిమా
పురుషులు చాలమంది గలరని చెప్పుచుందువుగదా! అసంఖ్యాకులైయున్న నావంటి సోదరీమణుల
బాపుటకు తగిన సమాజములుగాని ప్రభుత్వచట్టములుగాని గలవా?" యని యడిగెను. నేనందులకు
పరితాపపడి "నీభర్తకు నీయందిష్టములేకున్న, మీ యిరువురిమధ్య సౌఖ్యములేక ఆయనే వెళ్లుమని
చున్నపుడు మీ పుట్టినింటికి వెళ్లి కావలసిన విద్యనైన నేర్చుకొనరాదా" అంటిని. హిందూ స్త్రీలకు నై
నచ్చకపోవచ్చును. కాని భర్త భార్యవలదని తనసౌఖ్యముకై యితర స్త్రీ ప్రయత్నించుచుండ భార్య త
జీవితమును గౌరవముగ గడుపు ప్రయత్నము చేయగూడదా? అంటినామె కన్నీరుగార్చుచు, అ
సోదరీ! నావంటి దీనురాలికష్టములు మీకెట్లు దెలియును. ఒకసంవత్సరముక్రింద నా భర్తగారు నా
దోషములేకున్నను నన్నుబాది పుట్టినింటి కెళ్లగొట్టి మా తలిదండ్రులకు నే నక్కరలేదని జాబుగూడ వ్ర
దానిపై మాతండ్రి మిత్రులతో నాలోచించి నన్నొక స్కూలునందు జేర్చిరి. రెండుమాసములుమాత్రమే
జరుపుచుంటిని. ఇంతలో నాభర్తగారీ సమాచారమెట్లో దెలిసికొని "నా యంగీకారము లేనిదే నా భా
పాఠశాలయందు జేర్చుకొన్నారు. ఆమెను నైటకు పంపనియెడల నేను తగినచర్య తీసికొనవలసివచ్చు
వ్రాయగా మా హెడ్మాస్టరుగారాసంగతి నాకుదెల్పి నన్ను విరమించుకొమ్మనిరి. నేను భయపడి
సంగతంతయు వారితో జెప్పి నా భర్తగారు నే నక్కరలేదని వ్రాసిన ఉత్తరమునుగూడ జూపెట్టితిని.
వారు నామాటవినక ఏమగునోయని భయపడి స్కూలు వీడుమని ఖండితముగా జెప్పివైచిరి.

అనంతరము కొందరు పెద్దలు నాభర్తగారినిబిల్చి, "నీభార్య చదువుట నీకిష్టములేదు
ఆమెను నీ వెంటదీసికొనివెళ్లి సరిగా కాపురము జేసికొను"మని జెప్ప నా భర్తట్లేయని యంగీకరించి నన్ను
దెచ్చిరి. ఇపుడు నా ఆభరణములన్నియు లాగుకొని, మునుపటికంటె యెక్కుటముగా హింసించుచు
నావలన రొట్టెతప్పగలదో మీరు పరీక్షింపవచ్చును. ఇంతకు నాభర్తకు నాయెడల ప్రేమలేదు. నేనన్న గి
అని తనవిషాదగాధను ముగించెను. ఆమెయెడ కోపమున్నట్లు నాకు గన్పడలేదు. స్త్రీ పురుష స
మితర విషయములందెట్లున్నను, వివాహమందును విడాకులయందును భేదముండరాదని నాతలంపు.
శ్రేయోభిలాషులగు సోదర సోదరీమణులెల్ల నీ భేదమును పోగొట్టుదురని నా హృదయపూర్వకముగు
ప్రపంచమందొకరు సుఖించిన అందరు సుఖించుటలేదు. ఒకరు కష్టపడిన అందరు కష్టపడుటలేదు.
ములు ప్రపంచమందు సమముగానే కలవు. విడాకుల చట్టమునకు మన స్త్రీ లంతగా భయపడుటెంద
అనురాగముగల భార్యాభర్తలను యే చట్టముగాని విడదీయజాలదు. అనురాగములేని భార్యాభర్తల
సంఘపు కట్టుబాట్లుగాని కలుపజాలవు. ఆవిధమున మనస్సులుకలియక దుఃఖించు సోదరీమణుల సౌఖ్య
వివాహములందు స్వాతంత్ర్యము, విడాకులచట్టము ముఖ్యములని తలంతురుగాక.

(శ్రీమతి ఊ హే అ